

Неперіодичний Орган Соціалістичної Української Молоді.

Видає Спілка Об'єднаних Соціалістичних Громад Молоді ім. Драгоманова.

Редагує Комітет.

Рік I.

Відень, Серпень 1921.

Ч. 1.

ЗМІСТ:

	Стор.
Від Редакції	1
ВАСИЛЬ ЧОРНИЙ: Вічний Революціонер	4
З неволі на правдивий шлях	6
РАДЯНСЬКИЙ: Капіталізм та соціалізм	11
МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ: Листи до молоді	15
ГАНІН: Школа та соціалізм	28
П. ДЕМЧУК: Короткий начерк до історії міжнароднього, соціалістичного руху молоді	31
Ми молоді	42
З науки Карла Маркса	42
П. ХРИСТЮК: „Підстави політики“ наших реакціонерів	44
Школа в радянських республіках	54
Із руху соціалістичної молоді	56
Хроніка	57
Із газет та журналів	58
Бібліографія	60

Ціна цього числа 60 К.

НАШ СТЯГ

ОРГАН СОЦІАЛІСТИЧНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ.

Рік I.

ВІДЕНЬ, СЕРПЕНЬ 1921.

Ч. 1.

Від Редакції.

Наш орган появляється серед невідрадних відносин духового життя української молоді. Вже довший час загал нашої молоді живе в добровільній духовій резигнації. У відношенні до громадянського та суспільно-політичного життя панує в рядах молоді індіферентизм та цинізм. Численні пояснюють це загальним перемученням та слідами глибокого пережиття, яке прийшлося перебути нашій молоді в час війни та пізніше в часі революцій. І дійсно, багато перебула та перебачила наша молодь на протязі цих кількох, так багатих на події, роках. Багато вона принесла жертв на різних фронтах. Вона була навіть деякий час носителькою політичного життя України, та пізніше по деяких невдачах, перепудившись неначе того поплутаного комплексу життєвих відносин серед яких опинилась, вона відступила в затишок. Велика частина тієї молоді боячись відважно приступити до зрозуміння та усталення свого відношення до питань сьогодішнього життя, ховається за плечі «старших», вдоволяючись загально, приняттям гасла «національного одностайного фронту та дисципліни». Ховаючись за цей шумний параванчик вона увільняє себе від обов'язку всякої активності, звалюючи все на плечі старших. Маючи за собою кілька концентраційних таборів та полеву службу, її здається, що вже досить з неї і підбадьорувана «старшими батьками» кричить: «Нам вже досить, тепер нам не політувати, але вчитись!» Під словом «політувати» не розуміється зараз «творення орієнтацій», під цим словом розуміють взагалі всяку спробу зайняти якенебудь становище супроти якоїнебудь політичної чи господарської проблеми нинішнього життя.

Цілковита байдужність до загального громадянського життя, се ціха великої частини нинішньої української молоді. Брак зрозуміння суспільного життя а найважнійше, брак всякої суспільної ідеології, що падає тієї молоді характер консерватизму та назадняцтва, — оце краса нинішньої молоді.

Чи таке становище відповідає завданням молоді чи ні, це для неї байдуже.

»Не політувати, а вчитись«, це найвище гасло, яке кинули »батьки« і за яке так радо вчепилась велика частина молоді. Їго викинуто між молодь без огляду на те, що довкруги діється; єго оста-

точно треба було викинути, коли страчено було всі поля боротьби, — вчитись, щоби приготувати технічний персонал, фахівців і передусім урядників будучому українському урядови, коли він стане паном своєї землі. І знов загальна нашої молоді затикає собі вуха, щоби не чути тих кличів, які приходять чи з нашої української ulици, чи зі широкого міжнародного світу, чи з тих чужонародних центрів, в котрих їй приходить шукати собі притулку. Вона покірно товче пандекти, австрійське чи чеське право, чи иньшу премудрість, щоби докінчити іспити, зискати диплом і бути готовим — коли покличуть батьки народу.

Так підготовлюється кадра бездушної бюрократії; батьки тішуться, бо їм такої молоді треба. Та чи є яка користь із того тому темному поневоленому галицькому селянинові? — Чи буде яка полекша широким масам українського народу, які стогнуть під утиском польської буржуазії? — Це для підростаючих бюрократів не інтересно знати.

Та як же буде далі?

Ми бачимо, що з кожним місяцем, із кожним тижнем, днем стає все менше й менше надії на здійснення мрій «старших батьків» а з ними й тієї «неполітикуючої» молоді, на досягнення спокійних посад у старому порядку. На наших очах крушаться старі форми життя, уступають старі володарі світу і все менше вартості має та премудрість, яка була зібрана колись по передпокоях цісарських намісників та секційних шефів. Світ іде новими дорогами і нових доріг мусить шукати наш нарід, з ним — його інтелігенція, його будучі провідники, — учителі та молодь, котрій за кілька літ прийде бути сею інтелігенцією, давати в тій чи иньшій формі провід життя, чи служити йому в нових формах; коли невести, то йти з ним новими дорогами, відповідально і свідомо, а не топтатись навромацки шукаючи стежок до безповоротного страченого старого. Це мусить зрозуміти остаточно молодь та представити собі вагу та значіння свого положення.

Чи запанує між людьми новий ідеальний устрій, чи ні, то все таки світ не вернеться назад до «добрих» часів панування польсько-австрійських старостів і політичного проводу духовенства; у сім мабуть можемо бути певними. Чи піде світ за новими гаслами соціалізму і комунізму вірно та певно зараз так цілий як є, то, що до сього можна бути різної гадки. Але в тім, що під тими гаслами дійсно йде велика нова сила, яка в кождім разі змінить орбіту старого життя, змусить його піти новими шляхами, в сім мабуть між нами нема сумнівів! Нема ніяких сумнівів в тім, що всі наші інтереси лежать в обсягу впливів того нового життя; залежать від його можливої перемоги, а не зв'язані з поворотом до старої влади і закріпленню в ній старої «спolečної ерархії» всіх тих, котрі гнобили наш нарід у Східній Галичині та в царській Росії.

Ця нова сила це соціалізм, який нищить всю конструкцію старого суспільного ладу, а з ним і всякі розчислювання та мрії батьків старого світа та їхніх побожних адентів. Соціалізм це є загальне гасло, в котрім об'єднуються нові течії, які йдуть на місце цензового чи безцензового, але завжди плютократичного, капіталістичного «демократичного» ладу, який був і буде, колиб йому вдалось утриматись, пануванням верств маючих — тих, котрих наша нація немає, над верствами робучими — тими, з яких складається наш нарід.

Навіть із простої добросовісности всякий, хто живе і думає в нинішніх хвилях і не записав своєї душі комунебудь, не зрікся права і обов'язку мати свою гадку, про все, що діється навколо нього, — повинен пізнати се гасло, його завдання, його засоби, його вагу для людства взагалі і для свого народу з окрема. А пізнавши його, здавши справу з обставин, в яких живе наш нарід і з тих засобів, якими він може вибитися зі становища вічного невольника своїх сусідів, — він неминучо повинен буде стати сам соціалістом, так як то сказав Драгоманів сорок літ тому. Тоді вже було ясно йому, що коли »Українець не став соціалістом, то се показує, що він не додумавсь або не довчивсь до кінця«. З тим більшим притиском ми мусимо повторити ці слова нашого учителя тепер. Так, Українець, котрий продумає розумно до кінця ті обставини, в яких опинився наш нарід і все людство, він мусить стати соціалістом, стати adeptом і активним пропагандистом, реалізатором соціалістичних принципів у житті економічній, політичній, культурній, в організації життя суспільности і держави.

Ставлячи першим своїм завданням згуртувати навколо себе ті елементи молоді, (без огляду на різниці суспільного заняття), які вже усвідомили собі необхідність соціалістичного думання і соціалістичного ділання, наша нова часопись буде служити для поглиблення спільними силами сеї свідомости і практичного приложення соціалістичних принципів до реальних завдань нашої суспільности, нашого народу. Але вона повинна стати також трибуною пропаганди соціалістичних принципів і для всіх тих елементів, котрі не виробили собі ще ясного погляду на нинішні положення, але щиро і чесно прагнуть знайти своє місце в боротьбі старого світу насильства і експлоатації з новими принципами визволення і влади трудящих.

Наш орган у першу чергу є призначений для поширювання ідей революційного міжнародного соціалізму-комунізму в Галичині, де наші товариші, закнебльовані польською окупаційною цензурою, самі цього робити не можуть. І тому ми спеціальну вагу будемо звертати на положення у Східній Галичині. Доля цієї країни своєю трагікою переходить всякі другі мучені до тепер країни світа. Та ті терпіння мусять скінчитися.

Східна Галичина мусить належати до України. Тільки зєдинення з Україною і запровадження соціалістичного радянського ладу дасть волю поневоленому селянству та робітництву Східної Галичини. Нашою політичною загальною цілею є: Соборна Незалежна Українська Соціалістична Радянська Республіка в ряді міжнародної федерації соціалістичних радянських держав других народів. Це є нашою цілею і за її здійснення соціалістична молодь мусить покласти всі свої сили. Революційна українська молодь мусить рішуче відкинути від себе фантазії дрібної галицької буржуазії та бюрократії, яка хоче зробити зі Східної Галичини якусь бутафорну буржуазну державку, якаби стала форпостом європейської контр-революції. Тисячні розчаровання і катастрофи останніх літ показали всю шкідливість і безвиглядність буржуазної політики для нашого народу.

На сім скрахувала політика наших проводирів, за котрими покірно йшла паша молодь, поносячи жертви крові й життя. Час скінчити їй із сим служальством та свободними, незакритими очима розглянутись у світі навколо себе, щоби знайти місце для себе, свого краю і свого народу серед великого походу робучих мас, під прапором соціалізму і комунізму, до відбудовання зруйнованого світу на нових і кращих підставах.

Василь Чорний.

Вічний Революціонер.

В цьому році робучі маси українського народу обходять свято п'ятилітньої річниці смерті Івана Франка, особа якого являється попри Тараса Шевченка одною з найбільших постатей у духовому та культурному життю українського народу. Оба, сини порабощеного селянського народу, оба, однаково любили свій нарід і тяжко терпіли в боротьбі за кращу його долю. Оба ці велитні вічного духа сплели собі золотий вінець безсмертної слави в пам'яті українського народу.

Пять літ минуло, як серед реву гармат, серед розливу братньої крові, серед стонів мордованих людей в ім'я імперіялістичних ідей великих держав, умер великий наш учитель Іван Франко. Пять літ минуло, як невимолена смерть забрала з поміж нас нашого пророка, який силою свого геніального духа, тараном своєї невсипущої праці потряс основами старого ладу. Вмер чоловік, який своїм могутнім голосом мільйони робучих рук рвав до бою за правду, щастя та волю.

Серед прикрих та тяжких обставин прийшлося молодому борцеві розбивати ті чорні хмари, що пригнічували душу нашого народу. Тодішня доля народу була незавидна: «сльози, біль, безсонний труд, чорний хліб». Український нарід не проявляв тоді майже ніякого культурного та політичного життя. Він слав блаженним сном несвідомого раба, що тішиться радістю свого пана, — раба слухняного, покірного. Нарід наш був наймитом других, якому:

Байдуже, для кого співаючи він оре

Плідний, широкий лан:

Байдуже, що він сам терпить нужду і горе

А веселиться пан.....

Довкруги безмежне море темної, рабської маси робучого народу. Тільки десь там не там появилася залякана тінь свого інтелігента, адвоката чи попа, які тихцем благословляли порабощення свого народу, бо вони самі з того багатств та розкошів наживались. На загал: «тільки тьма й неволя не народню кров»... як співав Франко.

Серед таких відносин появився до праці молодий Іван Франко. І молодий революціонер бачить ті кривди заподіяні робучому народові, він бачить, як нарід у поті крові працює, творить добра, розкоші, але творить не для себе а для других, які коштом його живуть; творить для паразитів.

І його ясна душа, яка бажала щастя та добра, яка стремілась в гору до краси, до гармонії, бунтувалась проти такого суспільного ладу, де люди людям «боги, кати, раби гірш псів». Поет осуджував суспільний лад визиску та насильства. Він

звав до боротьби проти капіталістичного ладу, який своїми нервами вгризається в тіло робучого народу, та ссе його кров.

І поет, проклинаючи той лад, кликав:

»Тюрмо народів, обручем сталеним
Ти обціпила їх живі сугави
Й держиш — не для пожитку, й не для слави,
А лиш для жиру«.....

Перенятий терпінням народу, закликав поет усіх стати в ряди борців за долю темних, покріпощених мас. Та голос учителя, голос протесту проти несправедливості суспільного ладу, голос заохоти до праці, не знаходив відгону серед тодішньої української інтелігенції.

Його поява з піснею нового життя на устах — піснею рівності людей, усунення кривди та визиску, викликала сильну реакцію серед тодішніх офіційних представників українського народу, які стояли на сторожі тодішнього суспільного ладу. Ситі архiereї прокляли, відцурались співця; напшлись і свої Дато́ни та Авірони, які осміяли працю Учителя-Мойсея; вони його прогнали споміж народу. Гірку чашу затрутого горя прийшлося випити Франкові в тих часах. Він блукав по під чужим тилом сам, опущений. Далше поет за свою визвольну пісню дістається в конфлікт із політичними властями й врешті опинюється в тюрмі.

Він опущений без рідні, без другів радіє тим, що хоча пісня йому осталася:

»Одним одна лишилася мені ти,
Музицька пісню, в котрій люд весь плаче
І мому серцю лемше неначе,
З народним болем в один такт боліти.«

Та мимо тих нещасть, мимо тих гірких, болючих хвиль борець волі не піддавався. Ні страх перед тюрмою, ні страх перед смертю не скували революційного духа Великого Каменяря.

Він осявний ідеєю побіди правди, почуттям чесного та правого діла кликав до боротьби, яка принесе визволення людей з кайданів, він кликав до знищення того суспільного несправедливого ладу, все одно: словом, огнем чи зброєю. А провід у боротьбі віддає пролетареві:

»... прийде час до найтяжчого бою,
Бою останнього, за правду й волю милу,
Ти поведеш народ і прогниту
Стару будову розвалиш«.....

І тоді: »засяє правда, щастя й воля на землі«.

І на місце гнилі, фалшу та облуди, на місце визиску, яким живе старий світ, прийде лад вільної праці та справедливості.

* * *

Іван Франко це один із тих геніїв, ясних духів людськості, які нікому не належать, бо вони є вселюдські. Їх родить біль та горе подптаной людськості; вони своєю кров'ю окроплюють людству шлях до волі, до щастя; це каменярі невпинного людського поступу. Це вічний дух революції нового, правдивого супроти старого, перегнилого. Дух вічної непобідимої об'єктивної правди.

І дійсно могутній голос учителя проломив скалу старої заскорузлости; біля учителя поволі почали збиратись молоді каменярі, які з посвятою, зі зашалом ішли в бій за кращу долю поневолених мас. Це

була тодішня молодь, яка зрозуміла Франка й спільно з ним мостила шлях кращому життю, шлях правді.

Та не довелося нашому учителеві дожити тої хвили, коли з весною пригріло сонце волі та трісли леди — трісли кайдани, що вгризлися в тіло людськості та потекли рвучі гірські ручаї — ручаї свободи. —

Серед розгару братовбійчої війни лишив нас, відійшов від нас на вічний спочинок, де немає більше болю.

Життя цього велитня-революціонера, це символ вічної боротьби правди з неправдою; це вічне стремління закріпощених до волі, до щастя.

Якжеж нам молодим віддати честь Великому Учителеві?

Найбільший поклін зложимо Великому Каменяреві, коли широко розвинемо прапор його революційного навчання, коли нічим нестриманим понесемо даліше в нарід, у широкий світ його гасла й його пісні.

Його загробний могучий голос кличе нас до праці, до дальшої боротьби:

....»Борітеся! Терпіть! По всій землі
Рівняйте стежку правді! Де застанете
Лиш гложе, терне, там по вас нехай
Зазеленіє жито наче гай!«.....

Тому йдім сміло в пробій з печатю духа науки Великого Учителя:

.....»За хліб для бідних,
За добро обдертих,
За волю свого народу,
За щастя всіх!«

3 неволі на правдивий шлях.

Війна триває даліше.... Світова імперіялістична боротьба перемінилась у боротьбу соціально, в боротьбу класову. Війна зняла з очей широких верств народу полуду «патріотизму», якою капіталістична кляса на протязі кількох років війни дурманила голову робучого народу. Доперва довголітні військові нещастя та соціальна нужда показали, що війна, се оборона інтересів невеличкої кляси капіталістів, здобування нових зисків, нових ринків збуту для домашнього імперіялістичного капіталу. Впала маска з лиця облудного капіталіста. Робучі маси народу не захотіли більше боронити тієї «вітчини», яка була раєм для капіталістів, а пеклом була для простого трудящого люду, що більше: сам робучий нарід, пролетаріат, виповів війну капіталістам-експлуататорам праці та життя трудових мас. Перечисливсь капіталізм: даючи широким масам населення зброю та навчаючи з нею обходитись для здобуття нових ринків, для збільшення зиску капіталіста, він давав зброю в руки свого найтяжчого класового ворога — пролетаріату.

Війна скріпила класову свідомість робучого народу; вона принесла поневоленому рабові пролетареві почуття й розуміння його власної безмежної сили. Війна сформувала нову активну силу міжнародного життя, силу пролетаріату. І так поспіли дні світової імперіялістичної війни, це перші проблески великої світової соціальної революції, якої остаточний тріумф буде святом перемоги нового вільного світа над царством тьми та неволі, яка принесла

цілковите визволення чоловіка зі всякого утиску. Ми живемо в стадії цієї визвольної боротьби; наш час се доба відбуваючоїся соціальної революції. Тепер іде тяжка боротьба праці з визиском, боротьба за визволення працюючого люду з кайданів капіталу. Провадиться величня боротьба за з реалізування в життя принципів вселюдського міжнароднього революційного соціалізму. Соціальна світова революція розвивається неупинно з нашою волею чи без неї; її жене сила господарсько-економічної кризи та духового банкруцтва капіталізму. Вона нищить економічний та культурний визиск чоловіка чоловіком; творить нові сили, нові форми людських відносин. На місце дотеперішньої перестарілої капіталістичної штуки, етики, моралі, культури, права повстають нові регулятори людського життя. Дрожить капіталістичний світ. Загибають ідеї, традиції старого світа в морю забуття-непам'яті, в сяєві нового наступаючого ладу.

Революція іде неупинним кроком, хоча й не всюди вона проявляється в формі експльоїї народнього гніву-мести, як це було у Росії.

Хоча по деяких краях провадиться »звичайне нормальне життя«, то й там відбувається соціальна революція. Мнимий супокій по деяких країнах, це хоробливі румянці на щоках горячкою паленого чоловіка, якого організм підточує внутрішня хороба.

Соціальна революція чим раз ширше розпросторює свої тори, бо вона є абсолютно невмолимою конечністю, якої корінь лежить у сути існування самого капіталізму. Централізація капіталу зроджує й формує політичну свідомість робучих мас. І замінення капіталістичного ладу соціалістичним, замінення інтересів невеличкої господарської плютократії, інтересами широких мас трудового громадянства, являється конечними випливом зросту соціальної та політичної свідомости працюючих мас, почуття суспільної сили пролетаріату.

Ця боротьба пролетаріату з буржуазією ведеться всюди; вона в різних краях прибирає різні форми, але по всіх краях, у всіх формах боротьби лежить однакова ціль, однакове бажання знищення капіталістичного ладу й запровадження нового життя, побудованого на принципах міжнароднього революційного соціалізму.

Найяскравішим проявом політичної та суспільної сили робучих мас є диктатура пролетаріату, диктатура робітництва та трудового селянства, яка є перехідним ступінем від капіталізму до соціалізму. Соціальна революція в деяких країнах (Росія, Україна) є нині вже в стадії диктатури пролетаріату а в других країнах у процесі підготовлювання приходу диктатури пролетаріату, яка є конечною для усунення від влади дряхлої буржуазії та перебрання влади в руки робучих творчих мас населення. Історія людства переходить до рук пролетаріату.

Авангардою тієї боротьби за соціалізм була та є пролетарська робітничая молодь, яка безпосередню на своїх плечах все відчуває гнобительську руку капіталіста. Військовий імперіалізм тисячами нищив молодих хлопців на побовницах за нові зиски, нові ринки для краєвого капіталіста. Молодь це скоро зрозуміла й тому всіма первами свого існування, всім запалом своєї молодечої душі стала

по стороні борючогося пролетаріату під червоним стягом соціалізму, за знищення капіталізму. Це найкраще доказує історія російської, німецької, мадярської та чеської революції. Жертви соціалістичної молоді найкраще говорять про величезне значіння молоді на фронті соціальної революції в боротьбі за здійснення соціалізму.

Революційний процес творення нових політичних, економічних та культурних умовин відбувається по цілому світові. Цей процес захопив і Україну. Якраз Україна й стала центром боротьби. На степах України боровся безпосередно чи посередно, цілий капіталістичний світ, хочаби в зародку здушити існуючі радянських держав від побіди яких залежала та залежить у великій мірі доля соціальної революції в інших країнах. Про заховання до того процесу пануючих кругів України кожному звісно. І цілком зрозуміла річ, що поміщики, торговці та «хуторянні соціалісти», ця протисоціалістична «демократія» інакше й не могла віднести до революційних взривів українського робітництва та селянства, як втопити в морі крові невинного люду.

В якому ж відношенні до того стояла й стоїть українська молодь? По своїм економічним, соціальним а навіть політичним передумовинам життя належить вона на революційний фронт, та чи так вона робила? Чи на революційному фронті вселюдського поступу клала вона свої буйні голови? Чи, своїми грудьми боронила мурів всесвітнього капіталізму? Будучи невідьмаком використовуваним в ім'я чужих інтересів, як і широкі маси українського народу, природно, що вона вся мусіла стати по стороні тих, які боролись за визволення, за усунення утиску, визиску. Чи так? Далеко не так.

Велика частина української молоді, далека від життя та від праці молоді других країв, була з початку війни неспівомою самої себе жертвою австрійського та російського імперіалізму, а далі, в час розпаду царської Росії та Австрії сталась сліпим знаряддям та жертвами провінціонального патріотизму в руках покутних демагогів. Захоплена почуттям боротьби за національне визволення українського народу, українська молодь зійшла на манівці. бо опинилась на шляху боротьби проти соціальних та економічних інтересів працюючих мас свого народу. Українська молодь в обіймах із дрібним міщанством, яке народжувалось у Галичині на руїнах розваленої Австрії та пишно розцвілим отаманством на руїнах гетьманії на Україні, душила немилосердно змагання бідних селян; та молодь спільно з лакейською українською дрібно-буржуазією була цитаделлю всесвітньої контр-революції.*) Засліплена цвітучою фразеологією буржуазного патріотизму, українська молодь кровавилась тяжко в боротьбі проти найсвятіших своїх інтересів. В ці історичні часи українська молодь, задовольняючись ролею поштуркуваної собаки, несплаченого лакея, вірно з крісом у руках охоронювала інтереси західного капіталізму, борючися в той же час зі своїми братами.

Та недовго туман «національної єдності» окутував душу української молоді. Прийшов і для неї час пробудження з рабської летаргії. Це прийшло, як спала маска з лиця української буржуазії, коли став ясним патріотизм українського міщанства. Коли стало видним, що

*) Галицька армія була причиною упадку радянської влади на Угорщині.

для української буржуазії є милійший союз навіть і з тією »ненависною«, »реакційною« Польщею, чим уступити перед соціалістичною робітничо-селянською українською республікою. Пробудження української молоді характеризують такі факти, як перехід деяких військових частин на сторону червоної радянської армії тоді, як другі переходили разом із останками розбитого міщанства до Польщі, Денікіна та Румунії. Це не військові маневри, це кристалізація політичних та соціальних різниць. Це не випадок хотів, що Січові Стрільці перейшли до Польщі а У. С. С. до червоної армії. Це фактичний розділ українського війська, а тим самим української молоді, яка наповняла українську армію, на революційних борців волі робучого народу та контр-революційних лицарів своєї та чужої буржуазії.

Українська революційна соціалістична молодь на стороні червоної армії збирає, підкріплює свої сили для дальшої боротьби за визволення українських робучих мас із кормиги польської та румунської буржуазії, а запродавні лицарі контр-революції сидять нині по тюрмах та казармах свого вдячного союзника.

Процес роздвоєння набирає чим раз ostrійших форм. Сильну участь у тому процесі брала й бере молодь галицька. І не дивниця. У Галичині найскоріше зі всіх українських земель почалась формувати своя національна буржуазія; тут найяскравіше вона виявила своє клясове лице. Довго держалася молодь того зароджуючогося міщанства; на се причинились довгі попередні роки спільної боротьби з польським пануванням. Але, як всюди так і в Галичині робучі маси народу а з ними й велика частина молоді прийшли до розуміння, що всі ті високі туманні фрази, які так святочно проголошувала галицька демократична інтелігенція, це тільки блахмани на очи темному народові, а в дійсности залишався той сам утисок та експлуатація, що передше під австрійськими та польськими панамі. Буржуазія всюди однакова. І так у Галичині на місце чужої прийшла своя буржуазія з тими самими методами визиску, що й польська. Бідний галицький нарід як перпів у австрійській монархії, так мусів зносити пужду в час панування галицької парляментарної демократії. У панстві галицької буржуазії знаходили притулок всякі білогвардейські опричники, з котрих одні повтікали перед гнівом мадярського революційного пролетаріату а другі, позбавлені посад у Чехії та Австрії, тоді як станіславські потентати замикали в тюрму кожного негодуючого супроти їхнього панського господарювання, хочаб се були й люди високо заслужені на полі культурного відродження українського народу. Посіпаки чорної галицької сотні реквірували послідну корову з господарства матері бідного стрільця, тоді як панські великі поміщичі фільварки та економії старанно охороняли та залишали нерушеними. Під Львовом кровавились бідні стрільці, які деякі по пять років не були дома, які прямо з італійського чи других фронтів йшли на львівський фронт, тоді як за їх плечима в етапі переховувалися цілі сотні старшин.

Щоби мати добру підпору та щоби сильно вхопити в руки військо, яке починало »большевичитися«, галицькі генерали нанімали цілі полки німецьких та жидівських старшин, які зруйнувавши своїх попередних господарів, нищили галицький нарід. — Улягаючи конкуренції польської буржуазії та шовіністичної наволочі, галицькі пани вицофались на Україну. І тут замість піти за голосом народу,

який домагався злуки з червоною армією та спільної боротьби за звільнення Галичини, галицька буржуазія опираючись на чужосторонніх офіцерів, продовжувала далі свою злочинну боротьбу з робучим народом України. Вона инакше й не могла, бо згода з радянськими державами, означала смерть і кінець її панування. Вершком її «патріотизму» була передача галицької армії генералові Денікінові. Так то господарювала галицька буржуазія, аж докіль червона армія не прогнала їх на чужину, далеко від границь України. Опинившись за кордоном, витрачає нагарбане майно та торгує по контр-революційних передпокоях останками армії, яка через зложення відносин опинилась на Чехії.

Галицька буржуазія привела нарід і країну до руїни.

Бачучи все лихо, яке приносить зі собою панування буржуазії, свідома частина української молоді мусить хотіти й працювати для знищення буржуазного ладу. Панування буржуазії приносить широким масам робучого народу економічну й соціальну нужду та визиск. Буржуазія віддає український нарід на поталу примх великих капіталістів та робить із нього безплатного наймита імперіялістичного світового капіталу.

Ні буржуазія, ні вірна служба капіталізму не дасть нам визволення, бо наше поневолення лежить у суті політичних відносин, витворених світовим капіталізмом, світовою реакцією. Нас нічо не збавить, ні просьби, ні жалоби. Нас увільнить тільки міжнародня революція, яка знищить ту політичну систему, яка нас давить. Невжеж ще й досі українська молодь має класти свої голови в боях за інтереси чорної реакції? Ні!

Українська молодь стрясє зі себе пута старого світа! Піде в пробій на стрічу новому вільному життю! Наше завдання: торувати шлях здійсненню ідей вселюдського революційного соціалізму, бо він одинокий принесе волю нам і кращу долю нашому народові!

Бо кождий Українець, який продумає до кінця льогічно ті обставини в яких опинився наш нарід, наш край і все людство, мусить стати соціалістом; стати активним працівником, реалізатором соціалістичних принципів у життю економічним та культурнім, в організації життя суспільности та держави. Українська молодь инакше не може. Бож чи може бути ще більше нещасна, незavidна доля, як нашої молоді? Чи зносить ще хтонебудь більшу нужду, більшу покору від нас, почавши тим нещасним фільварчним наймитом включно аж до студента університету? Вічна економічна недоля, вічний визиск, вічна тяжка праця не для себе, але для чужих. Українська молодь мусить визволитись із того, мусить зі себе скинути то ярмо поневолення. Визволитись боротьбою, опираючись на свої бові організації. Щоби визволитися, ми мусимо рівнож стати активнo до боротьби по стороні тих, які борються з нашими гнобителями; ми мусимо своїми силами допомагати в боротьбі тій клясі, яка бореться проти всякого визиску, проти поневолення. Такою клясою є кляса робітнича, таким є:

міжнародний пролетаріят. Нашим ідеалом, нашою цілею є здійснення соціалізму-комунізму, який одинокий визволить нас із пут наших гнобителів, дасть нам можливість людського розвою. Ми йдемо туди й кличемо зі собою всіх тих товаришів, які вдумались у глибокий біль угнітуваної, експлуатованої праці, в біль свого поневоленого народу, нещасного людства. Все щезає перед обличчям великої проблеми: класової боротьби між пролетаріатом а капіталістичною буржуазією.

Тому на сторону борючогося пролетаріату! На сторону міжнароднього революційного соціалізму! Бо тільки він одинокий дає розв'язку теперішнім нещастям. Тільки зреалізування соціалізму принесе свободу й щастя нашому народові, та волю подоптаному людству!

Радянський.

Капіталізм та соціалізм.

Імперіялістична світова війна пхнула людство на шлях острої боротьби двох великих господарських та політичних систем, які заключають у собі два окремі світи. Це є **капіталізм та соціалізм**, які стоять напроти себе взаємно, як дві різні вихідні точки та протилежні цілі змагаючогося людства. Щоби забезпечити собі певність нашого ділання в тому змаганні, то ми мусимо здати собі справу про зміст тих двох понять та про їхню суть.

Зверхньою ознакою капіталізму є багатство та бідність людей, що має свій корінь в існуванні **приватної власності на продукційні средства**. Суть капіталістичного господарства полягає на визиску наємного робітника підприємцем.

Як повстає визиск робітника?

Визиск лежить у тому, що все, що є потрібне для праці, для виготовлення нового споживчого предмету, як — земля, фабрики, машини, сирівці, словом все те, що в науці означається як **константний капітал** — не є власністю й не належить до робітника. Весь константний капітал, чи т. зв. всі продукційні*) средства є відділені від робітника; вони є приватним майном підприємця. Робітник, який посідає тільки свою робочу силу, спритність та здібність до праці т. зв. **варіабельний капітал** (змінливий капітал) ради того, щоби можна прожити, мусить себе продавати підприємцеві, капіталістові. Отже, як бачимо підприємцеві належить і константний і змінливий капітал, але що більше... до нього належить також і той новий продукт, який виготовлюють робітники своєю працею. Продукт стає товаром за який підприємець при продажі бере далеко більшу вартість, ніж его коштують видатки витрачені на вироблення даного продукту включно зі заплаатою робітника. Окрім того підприємець ніколи недає робітникові плати в такій висоті, якаб відповідала вартості праці робітника вложеної на виготовку даного продукту; підприємець-капіталіст дає робітникові тільки т. зв. життєве minimum, яке потрібно для репродукції нової сили в робітника, цебто кілька, щоби він міг, яко тако прохарчовуватися, щоби міг

*) Продукція від *producere* = виробляти, діставляти.

дальше працювати. А ми вже знаємо, що продукт має сам собою далеко більшу вартість. Що ж отже стається зі залишками, з рештою вартости продукту, коли її не одержує робітник? Та решта вартости продукту т. зв. **надвартість** (Mehrgwert) по заплануванню абсолютно всіх видатків потрібних на виготовку продукту, залишається в підприємця, у власителя заводу з чого твориться **дохід** підприємця. Найкраще ми це побачимо на ілюстрації. Возьмімо приклад: Якийсь Б. засновує собі фабрику черевиків. До цієї цілі він винаймає простір під фабрику, купує потрібні машини, шкіру, ігли, коротко все, що потрібне для виготовки черевиків. Скажимо, що то все коштує його 10.000 К. Щоби зробити черевики потрібно мати якусь кількість робітників, які мають шити, краяти та інше. Робітники одержують 2.500 К. заслуженини. Але ми знаємо, що за quantum (кількість) черевиків вироблених при таких відносинах добр. Б. візьме на ринку, 15 000 К.; отже кажемо, що він має 2.500 К. зарібку на черевиках. Він заробляє тому, що робітники підчас оброблювання шкіри на черевики додають продуктові вартости, яка є ще о 2.500 К. більша за вартість побираної платні. Отже ті 2.500 К. творять т. зв. **надвартість**. Та надвартість, як ми бачимо не належить робітникові, але фабрикантові, який присвоює собі дохід «чужої праці»; належить підприємцям-експлуататорам, тому що в їхньому посіданні знаходяться продукційні средства. Надвартість стає джерелом доходу капіталістів; надвартість зроджує постійно збільшуючеся багатство підприємців. Хоча б заслуженина робітника була й незнати як високою то все вона є тільки частиною правдивої вартости, але ніколи цілий винос вартости, яку творить робітник. Заслуженина робітника ніколи не відповідає його життєвим потребам. Злишнім являється тут наводити ілюстрації до вище наведеного твердження; ми це найкраще бачимо зі сьогодняшнього господарського життя. Ми дальше знаємо, що все після піднесення заслуженини робітникові слідує рівночасно піднесення цін на споживчі товари так, що робітник дістає не фактичне збільшення платні а тільки номінальне, й робітник дальше живе в такій нужді та недостатці, що й перед тим.

Ми бачимо отже; що головна підвалина доходу підприємців, основа визиску та нужди працюючого народу лежить в існуванні приватної власности на продукційні средства. Постійне стремління до збільшення надвартости, значить до збільшення визиску, є консеквентною кінечністю капіталістичного господарства. Чим раз сильніше охоплює капіталіста жажда збільшення доходу. Чим раз більші маси капіталу збивається до купи; чим раз сильніше зростає продукція. Капіталіст хитрим способом усуває конкуренцію між поодинокими капіталістичними підприємствами заложуючи трусти та картелі; настає **централізація** капіталу та **аккумуляція** капіталу, якої остаточною ціллю є усунення всіх перешкод, які стоять на дорозі до вироблювання продуктів із якнайменшими видатками та продавати з якнайбільшим зиском. Одиною ціллю капіталіста при продукції є збільшення надвартости, цебто чистого зиску. Капіталіст не дивиться на то що він продукує а важить тільки, чи то приносить зиск, цебто, — чи є рентабельним (rentable). Він не питається, чи суспільність потребує тих товарів, чи ні. Тисячі робучого народу гине з голоду, з морозу, з нужди, але це явища, які не є міродайними чинниками для продукції капіталіста. Вироби є тільки средством до цілі — до збільшення зиску, до накопичення грошей. Для капіталіста все одно, чи він продукує убійчі гранати, трійливий газ, чи одіж.

Чорт поберн всю людську суспільність, щоби тільки зиск не пропав! Капіталіст продукує тільки ради зиску й тут то власне показується той яркий абсурд капіталістичної продукції, бо хоч і як хитрі бувають капіталісти, то не годні ніяк усунути того різкого негативного, наскрізь деструктивного симптому капіталістичної господарки, який проявлюється в т. зв. **економічній кризі**. Криза економічна повстає через накопичення товарів та через брак попиту й місця збуту на ті товари. Капіталіст не може більше продукувати, бо в нього повні склади, ну і дальша продукція при таких умовинах не дає ему зиску. Щож капіталіст у тому случаю робить? Є два способи виходу фабриканта-капіталіста з того скрутного положення: 1. знищення надміру продуктів (спалення, затоплення водою та иньше) і дальше продукувати; або 2. замкнення фабрики та заперестання дальшої продукції аж до часу змінення попитових відносин, або якої небудь иньшої виробної кон'юнктури. Другий вихід (замкнення фабрики) є дуже частим явищем у капіталістичній продукції, який потягає за собою страшну нужду робітництва, котре працювало в даній фабриці. Капіталіст безсовісно викидає своїх робітників на брук, робить їх безробітними. Так повстає **безробіття**, яке так багато забирає місця в кровавій історії життя та розвою модерного пролетаріату. Так творяться **індустріальні резервні армії**. Тисячі жертв нужди, голоду та демонстрацій, на які так багаті перші дні розвиваючогося капіталізму, головню в індустріальній Америці. Капіталіст цимне журиться, він спокійно собі випочиває на нагарбаних зисках. Перший случай (нищення продуктів) є явищем вже пізнішого розвою капіталістичної господарки, коли вже сильно було зорганізоване робітництво та коли капіталіст волів радше понести означену страту, ніж замикаючи фабрику наразити себе на страйки та непевности зі сторони робітництва. На ці явища багаті передовсім нові часи, коли то нерівність валюти та економічне банкруцтво деяких країн унеможливило певність і сталість експорту високо розвинених країн, які кишати від накопичення непродажних продуктів. Наприклад Америка має повно товарів, які одначе не може продати, бо краї які тих товарів найбільше потребують, як Австрія, Польща і т.д. не можуть тих товарів купувати через банкруцтво своєї валюти.

Це діється головню в Америці, Бразилії та иньших краях, які через війну наскладали масу продуктів, яких одначе ніхто не може наразі купувати. Та про це ще згадаємо пізніше. І якраз та економічна криза, яка повстає через неможність продання накопичених продуктів, є причиною того лиха, яке коштувало мільони людських жертв. Економічна криза було причиною світової війни як і всяких війн; она зроджує взаємну конкуренцію між капіталістами, що у великих своїх розмірах проявляється в т. зв. **капіталістичнім імперіялізмі**. Капіталісти одної країни організують боеві фронти напроти капіталістів другої країни. Гинуть мільони людей, нищуться країни, а це все тільки для розширення, для побільшення ринку збуту для накопичених продуктів; для збільшення сфери ділання капіталізму даної країни. Найяскравійше ми це бачимо тепер на версальськім мирі, значиться на побіді антантського капіталізму — який примушує Німеччину щось через п'ять років без жадного мита впускати на німецькі ринки страшну масу французьких товарів, (тоалетні річі; як мило, води, потім різні шовки) яких підчас війни у Франції маса назбиралося, але яких у Німеччині ніхто не потребує, бо там нарід у першу чергу потребує

хліба а не шовків, але капіталіст цього не розуміє. Економічна криза, цебто жажда збільшення ринку, вияснює нам різні «культурні» походи високо цивілізованих народів до Африки, до Америки та до Азії. Цим вияснюється т. зв. **КОЛЬОНІАЛЬНА ПОЛІТИКА**. Капіталізм стремиться до підбиття під свою владу цілої земської кулі.

Ціле лихо капіталістичного суспільства лежить у однім джерелі: в істнуванні приватної власности на продукційні чинники. Звідки не вийдемо то все приходимо на основний корінь людської нужди. Жажда зиску в капіталіста легковажить потреби суспільности. Тому настають всі ці знані нам хороби капіталістичної господарки. Настає анархія, значить; безправильність, безпорядок у продукуванню споживчих товарів, нездібність продуцентів схопити, опанувати продукційні відносини, звідціль неможність задовольнення потреб суспільности. Капіталізм означає: взаїмну боротьбу-конкуренцію підприємців за ринок збуту, господарські кризи, кольоніальну політику, імперіялізм, світову війну й врешті руїну. Капіталізм є причиною нужди, яку терпить людство під сьогоднішню пору.

Розв'язку цього нещасного питання дає соціалізм; тільки одиний соціалізм може зробити кінець тому господарському безладу, яке зпричинює капіталізм. Тільки соціалістичне суспільство, оперте на законах наукового соціалізму, може пізнати та віднайти закони господарського життя й на місце зискової анархії капіталізму, впровадити **ПЛЯНОВЕ ГОСПОДАРСТВО**, якого продукцію означувалиб потреби загалу а ніколи самоволя поодиноких підприємців.

Соціалізм пізнав, де лежить корінь всякого суспільного лиха. Приватна власність на продукційні чинники, яка дозволяє нечисленним згромаджувати й уживати все багатство над якого витворенням горюють широкі маси робітничої кляси. Тому соціалізм у першу чергу домагається знесення приватної власности.

Соціалізм жадає переходу продукційних средств у руки робітничої кляси, на власність цілої суспільности. З хвилею переходу фабрик у руки робітництва валиться рабське ярмо робучого народу й влада капіталіста, який тяжко гнобив та визискував суспільність. Соціалістична суспільність є «вільна спілка вільних людей», які працюють спільними продукційними чинниками й кождий поодинокий свою робучу силу уважає за частину творчої сили цілого суспільства (Маркс). Продукт спільної праці належить працюючим і тому стає суспільним продуктом. Регулюючим чинником соціалістичного господарства є **заспокоєння потреб суспільности**. В соціалістичному господарстві не має економічної кризи спричинюваної накопиченням продуктів; у соціалістичному господарстві є потрібне тільки усталення потребностей, щоби після статистичних даних можна було уплянувати виріб товарів. У соціалістичному суспільстві немає місця на визиск чоловіка чоловіком, немає анархії, над-продукції, взаїмної конкуренції підприємців, немає криз і війни. Соціалізм приносить визволення праці; дає волю робітникові та нищить істнування надвартости.

Кождий чесний чоловік, який розуміє і відчуває біль знеможеного людства, мусить бажати здійснення соціалізму. Соціалізм означає усупільнення продукційних средств, знесення приватної власности; доперва з хвилею зреалізованя цих соціалістичних принципів, настануть кращі часи спокійного розвою для чоловіка.

Михайло Грушевський.

Листи до молоді.

(Памяти найдорогших учеників і друзів: Івана Джиджори і Миколи Федюшки-Євшана.)

I.

По довгій розлуці і певнім відчуженню знов довелося мені зійтись з молодю в довгих розмовах. Привід до того дали запросини »Драгоманівської Громади« у Відні висловити в її кругу свої погляди по сучасному моменту. Сновняючи се бажання я в березні і квітні с. р. трічі виступав з короткими рефератами на теми, які вважав найбільш актуальними, викликаючи на дискусію зібраних. Далекий від гадки проповідувати які-небудь догмати, здобувати прозелітів для якої-небудь партійної програми, кого-небудь поборювати чи обвинувачувати, — я звертав увагу на необхідність ставитись свідомо до тих великих змін в життю політичнім, соціалним і інтелектуальним, які нам доводиться переживати — особливо нашій молоді, найбільш активному елементови, якому так чи сяк, не відомо, коли і як скоро, але може бути — і дуже скоро, прийдеться стати активним громадянським елементом. Жвава дискусія, яка дійсно кожного разу виявувалась з приводу сих рефератів, дала мені цінний матеріал для пізнання ріжних течій, настроїв і поглядів молоді, котрі я хочу зужиткувати тепер перед ширшими кругами її, аби спільними силами усвідомити всю вагу моменту і потребу серйозного відношення до тих проблем, які він ставить перед нашим народом і спеціально — перед його найсвідомішою, найінтелігентнішою частиною.

По десяти літах знову приходиться мені вернутись до тем, порушених в моїх статтях, зібраних в книжці »Наша Політика« (1911). З усею щирістю і отвертістю, не з яких-небудь партійних чи конкуренційних мотивів, а в інтересах нашого народу, оминаючи всякі персоналії, не називаючи нікого по імені, виступив я тоді проти тих основних прикмет галицької політики, в ширшій розумінню слова, в котрих бачив велику небезпеку для нашого національного життя. Се розсварило мене тоді до ґрунту з тим, що я називав нашим (галицьким) »національним правительством«, яке постаралось по сім »зробити мене нешкідливим« для галицького життя. Не скажу, щоб весь сей інцидент полишив в мені дуже приємні спомини, — але я не вагаюсь наново сказати те, що вважаю своїм обовязком. Тільки звертаюсь тепер уже не стільки до »старших«, скільки до молоді, котрій прийдеться виправляти гріхи і помилки попередньої доби, котрій були присвячені попередні статті. Від сього залежать де-які відміни в трактуванню поставлених тем — не кажучи вже про ті нові питання, які висунули перед нами останні пережиті події.

Час, який переживаємо, не тільки час страшний і тяжкий — як його відчуваємо тепер переважно, — але також час високий і величний, про який сказав поет:

Щасливий, хто прийшов у сей світ
В його критичні рішаючі хвилі —
Його покликали боги на сей пир,
Він глядачем їх високих утіх...

І хто се повинен відчутти перед усім — се молодь у розцвіті своїх сил і інтелігенції, до котрої я звертаюсь. Я знаю добре, в яких трудних обставинах вона живе — я дав, думаю, докази того, що я від-

чуваю їх і мені не чужа її тяжка жура нинішнього дня. Але та невичерпана сила, той внутрішній світ, який живе і світить у молоді, освітлюючи їй все доохрестне і ту путь, яка стелиться перед нею, — він повинен позолотити сю сувору і тяжку дійсність! В кождім разі молодь не може і не повинна не добачати за моментами тяжкими і понурими тої величі хвили, котру вона більш ніж хто повинна відчувати.

Отже, коли в моїх дальших словах звучатиме нота критики чи осуду, — то вона диктується не зневірем чи легковаженням сеї молоді, до котрої я звертаюсь, а навпаки — вірою в її велику потенцію, високою оцінкою її можливостей і прикрим почутєм контрасту між тим, якою виступає наша молодь під сю хвилю і тим, чим вона може і повинна бути — власне отся українська, переважно галицька молодь, згуртована за кордоном, до котрої я звертаюсь.

Я далекий від гадки зменшати вагу і цінність тих жертв, тих актів самовідречення, які вона сповнила в останніх літах. Але що мене смутить і бентежить — се тої настрій смутку і резігнації, тої настрій »песного обов'язку«, який виступає в ній, тимчасом як я хотів би бачити у молоді, чи нашої, чи чужої, навпаки — радість людського поступу, патос революції, велику втіху життя в почуттю можливости широкої активності, яку їй як не сьогоднішня хвиля вікриває, то може завтрашня відкрити, коли все життя, повне безмежних можливостей, ставить такі перспективи, яких не відкривало сотки, тисячі літ....

Коли люде мого віку можуть вічувати розчаровання і втому після того, як життя розбило їх довго леліані плями, потоптало їх життєву мудрість, посміялося з їх рахунків то вони справді можуть почувати себе безрадными, зайвими, непотрібними, — в молодости, з її почуттями невичерпаних запасів сил і можливостей, сього не повинно бути! Навіть перспектива можливих жертв і подвигів, якіх вимагатиме хвиля, повинна не стільки смутити, скільки наповняти радістю людей молодих. Радість життя — се їх уділ, се їх право. »Розвага« і »тверезість« в молодих літах являються прикметами не високих інтелектуальних здібностей, а недостачі сих внутрішніх сил, властивих молодости. Вони мусять уважатись симптомом того, що зветься передчасною, чи »собачою старістю«. Думаю, що її нема і не повинно бути у нашої молоді і непотрібно вона до себе допускає її симптоми, хочаби достроїлись до тих покликів до зверх-обережності, розважності й тверезости, які йдуть на її адресу з тих кругів, де окрім пізнюго отвезезіння дійсно нічому нема місця.

По сім короткім поясненню переходжу до властивої теми, котру позволив я собі зв'язати з моїми старими, заразом — останніми виступами в галицьких справах.

Нинішнє покоління молоді ледви чи знає мою стару книжку. Одначе при всій її »злободневности«, вона, на мій погляд, містить чимало такого, що могло бути з користю прочитане й тепер. Се пояснилоб ближше і мою позицію супроти перед-воєнної галицької політики, котрої мушу принагідно доторкатись.

В своїх старих статтях я виступав против безпринціповости і короткозорого опортунізму галицької політики, як вона робилась тодішніми українськими провідними кругами, — против розмінювання народньої боротьби на дрібні концесійки, против занедбування взагалі ширшої політичної акції, против облишення праці над поглибленням політичної самосвідомости в масах і в ширших кругах інтелігенції.

Й вказував на те, що політика фактично стала секретом тісного олігархічного гуртка людей, який в інтересах своїх а в дійсності ще більше — в інтересах владущої олігархії польської, фактично приспільє політичну ініціативу і громадську активність свого громадянства, повторюючи польські поради на адресу молоді, інтелігенції, селянства — «не політикувати а вчитись», «не бавитися в політику а працювати й падити» та «організуватись економічно». Ся остання, фінансово-економічна рецепта особливо запанувала тоді, слухаючи на дальший плян всякі инші інтереси — освітні й культурні, не кажучи про політичні. Й старався витолкувати всю короткозорість такої тактики і нагадати, що приспільючи, або лише занедбуючи політичну роботу в громадянстві, в народі, провідні політичні круги самі політично ослаблюють себе й засуджують на ролю жебраків перед урядом і польськом ерархією. Що вони з своєю політичною мудрістю, набраною в парламентарних кулюарах і міністерських почекальнях, ніколи не зможуть піднятись дальше дрібних концесійок. Бо тільки рішуча безоглядна, витривала, невблагана боротьба всім народом за свої права, за осягнення певних основних гарантій свого національного існування, ведена хоч би в формах вповні легальних, але послідовно і принципіально, зможе дійти сих гарантій.

Може хто з читачів поцікавиться й поставить поруч гадок і помічень сих статей дуже і дуже часто подібні докори Драгоманова, писані двадцять літ скорше, — при кінці 1880-х і на початку 1890-х рр. — його остерігання перед «опортуністичним крутіїством» галицької політики, браком витриманости і принципіальности, тим, що він називав «нонівсько-адвокатським поверховним скаканнем» і «емпіристичною еквілібристикою замість політики з принципами, котра хоч помалу й смирно, та йде завше к одній ціли — допускаючи компроміси тільки скількові, а не якові».

Хто задасть собі невеликого труду зробити се порівнянне, той здасть собі справу з того, як сі хронічні, глибоко закорінені, як бачимо, хиби галицького політичного життя лімстились на нім і на всім нашім народі в велику, рішаючу хвилю.

Коли великий світовий переворот покликав наш нарід на історичну арену і дав йому змогу творити самому своє життє, він виявив свою повну неприготованість — не тільки в старій царській тюрмі, де був дійсно позбавлений майже всякої самодіяльности, політичної організації і виховання інтелігенції й мас, — але і в Галичині, яка мала за собою півстоліття конституційного життя, політичної організації, повної можливости національного і політичного виобразування! Якраз сього політичного виобразування не знайшлося тут і коли виявилась повна непридатність старої політичної мудрости політичних проводирів, набутої в австрійській парламентарній та бюрократичній практиці, в сучерництві партій на услугах габсбурзького двору, так став безпомічною пасивною масою наш нарід — через безрадість нашої галицької інтелігенції, сього «мозку народу», та і її найактивнішого елементу — галицької молоді, з усею її готовістю по старим рецептам, в якій її виховували, без критик і без роздумувань творити волю провідників.

Система аполітизму, безпартійности, сліпого послуху і безоглядного підсумовування під національну солідарність всяких инших принципів видала як найгірші наслідки. Не було ніякої політичної програми, котру можна би було поставити на місце давно пережитого,

життєм відкиненого австро-рутенського опортунізму, що ним жила і рухалась дотеперішня галицька «політика». А без програми, без зрозуміння, без ясної постанови на чім спиратись, без ясних, провідних принципів, зломилась та змарнувалась і велика відпорна енергія галицького народу і національний запал інтелігенції і готовість молоді всім пожертвувати для збереження свободи і незалежності України в сю критичну хвилю.

Даремно впали тисячі трупів, даремно були принесені жертви високого героїства — жорстокий ворог з подвоєною лютю вхопив в свої пазури нашу країну і навіть почуття морального вдоволення не внесли ми з цього страшного часу! Всі жертви, все героїство притмили акти політичної безрадности, безпрограмности, безпринципности. »Перельоти« то на сей, то на другий бік, терор січових стрільців під директорією, »зрада Галичан« на фронті й перехід до Денікіна, перехід до большевиків, від большевиків до Поляків, служальство Антанті і готовість zarazом »в оден час« стати большевиками, коли би була надія тим способом вирватися з-під Польщі, »бути монархистами, комуністами чи хоч чортами, аби тільки здобути українську державу«, — от що вбилося у сю хвилю в очі й уха не тільки стороннім обсерваторам останніх літ, але й самому нашому громадянству. От що лишилося з останніх подій, а не високий національний підйом, жертволюбність і героїзм галицької молоді!

Галицька інтелігенція, котра сподівалась, що в критичний момент вона проводитиме політичним українським життєм, дасть йому напрям і дійсно повинна булаб відограти сю ролю, колиб, як слід, використала свої історичні можливости національного, культурного і політичного виобразування, — вона в результаті стала »притчею во язицех« для своїх і чужих, посміховиском через свою безпринципність і політичний цинізм!

Тепер хіба ще тільки українські реакціонери зітхають по галицькій національній дисципліні, вважаючи, що така сліпа національна дисципліна і сполучений з нею політичний і суспільний індиферентизм являються цінними прикметами для сотворення української монархії. Але чути похвалу з таких уст, мабуть не робить приємности і найбільш поміркованим галицьким елементам в теперішнім гірким похміллі нашого національного погрому.

Одначе, як бачу і переконуюсь, ще й тепер переважна частина галицької молоді зістається під впливом старих порад політичного індиферентизму і пасивности, бачу відразу до партійности, як чогось руйннного і погибельного, а навіть до політичного самоусвідомлення, до свідомого критичного відношення до того, що діється навколо і в середині нашого народу. Далі страх, що свідоме, критичне відношенє може ослабити національну солідарність і дисципліну — єдиний якір в нинішній політичній кризі. Безкритично, без усякого задумування, без найменшого знання дійсної історії нашої революції і що найгірше — без найменшого бажання пізнати її, повторюються пущені правою пресою фрази про те, що українську справу знищила партійність», або ще гірше — »українські соціалістичні партії знищили українську державу«. Для більшого вражіння додається ще аргумент — як й мені довелось чути на власні уха в дискусії — що партійність на Україні се московський вплив, Українцям противний. А при близкій аналізі виявляється, що і в Галичині, не зараженій згубними московськими впливами, теж не все добре з цього боку, і против-польський фронт

зломився власне через те, — що в війську пішла «агітація, дебати і політика».

Інші аргументують ще тим, що в партійнім українськім хаосі однаково не можна ніяк зорієнтуватись: всі себе обопільно поборюють, обріхують і годі в тім визнатись. Відси вислід — краще не встрявати в се партійне болото, а вчитись, — атже Україні, якаб вона не була, будуть потрібні учителі, урядники, лікарі й інженери, краще се їй приготувати, ніж тратити час на партійні суперечки. Де-хто додає до сього по щирости, що молодь хоче відпочити й зібрати гадки по тім напруженню, яке їй прийшлося пережити.

Ходять і такі ще чутки, що молодь стоїть таки й під формальною пресією правих елементів, які загрожують застановленням підмог, відібранням паспортів і висилкою до Галичини студентів замічених у комунізмі і т. д.

Але я чув заяви на тих віденських зборах, що такої пресії нема, тому мушу приймати ті погляди й настрої, які висловляються серед молоді, за вияв її щирого переконання чи настрою, утвореного останніми подіями, а приготовленого всею її давнішою історією.

Мушу так само приймати за думки самої молоді те, що фігурує як її позитивна програма.

Партійности і взагалі політичній диференціяції протиставляється заклик до однодушности, національної солідарности і дисципліни — до хвилі аж буде здійснена спільна мета: українська держава. »Тоді в тій державі можемо собі сваритись, битись і що хоч робити, до тогож часу мусить бути однастайність і послух«.

Але кому послух, се не договорюється звичайно. Дискусії кінцею кінцем виявляють ніби то повну незгоду молоді з політикою нинішніх урядів.

Таким чином ся ідеологія знов таки сходить на гасло пасивности й мовчання — мабуть доти, поки з теперішнього хаоса не вийде якась національна, всіми признана власть і покличе всіх до діла і послуху.

В приклад ставиться національна однодушність Чехів і Поляків, котрі, мовляв, нею дійшли свого щастя: мають свою державу і можуть тепер у ній зводити партійні боротьби до схочу. Коли Українці не доступили сього щастя, се показує їх політичну незрілість, — Українців з Великої України передусім, бо звичайно виходить так, що Галичина впала через нещасте, а Велика Україна через власну вину.

Трапляється при тім вислухати і старі метикування на тему прирощенної, расової нездібности Українців до державного життя: коли за стільки віків вони не сотворили держави, то видко по природі до того не здібні. Одначе й ся прирощена нездібність, в котрій, виходить, винні вже не Українці, а природа чи Господь Бог, все-таки обертається в докір всім тим »неспокійним духам«, які сіють незгоду і розбрат, »не будують а руйнують« (»що много лекше«, їдко додають різні досвідчені в будованню дореволюційної України галицькі і буковинські гасителі духа).

Коли вірити, що наш нарід, чи інтелігенція, взагалі можуть вилічитись з сих хиб, і »дозріти«, се дозрівання, очевидно, мусить переходити якимись окремішніми спеціально українськими дорогами, а не тими, якими дозрівали найбільш передові народи світу. Ті »дозрівали«, напруженням політичних і соціальних, практичних і теоретич-

них інтересів, піднесенням активності й ініціативи, дорогою боротьби різних напрямів і потрясень. Наш нарід має доходити до зрілості покорю, абстиненцією, пасивністю.

Я зібрав в одну вязанку все те, чим опрацюється або толкується нинішня пасивність і аполітизм, чи політичний занепад (прострація) молоді. Не моя вина, що ся вязанка вийшла трохи засороката! Скорше в ній ще не одного бракує, — але в кождім разі я нічого не приложив тут, лише висловив те, що доводилось чути як вияснення сього явища. І воно в сумі дає багаті матеріали до його зрозуміння — до вияснення психології нашої молоді в сей момент нашого життя. Молоді повторяю — переважно галицької, бо головню се вона зібрана в закордонних організаціях. Тому і дальша моя мова буде головню про неї і до неї.

Перше моє вражіння від сих сходин і дискусій з галицькою молодю може видатися дивним, але я не буду критись і з тим, що може когось здивувати або неподобатись.

Вражіння таке: якже в ґрунті річи мало відмінилась ся молодь в сих останніх роках у порівнянню з тою, яку я знав в часах перед-воєнних, яку я лишив у Львові, виїзджаючи на свої останні галицькі вакації!....

Такі грандіозні події перейшли перед нею і по ній, навіть з її діяльною участю. Світова війна й стрілецтво, пляни окупації України й її перебудови під протекторатом центральних держав, праця по таборах воєннополонених і їх політичне виховування. Російська окупація Галичини, терор, вязниці і заслання на Сибірі і в Туркестані. Бої за Галичину і наступи на Україну. Револуція на Україні, початки української держави і війна з Москвою. Берестейська угода і німецько-австрійська окупація України. Гетьманщина і повстання України. Роспад Австрії і Західно-Українська Республіка. Влада директорії і зєдинення України, праця в її установах і війську. Війна з Польщею і польська окупація Галичини, ісход на Велику Україну, похід на Київ, угода з Денікіним, еміграція і Петлюрині угоди з Польщею. Польський терор, вязниці і концентраційні табори. Польсько-петлюрівський похід на Україну і розлом галицького війська між Поляками і большевиками. Совітський похід на Галичину і його крах.

Яка маса подій за сі сім літ, — грандіозних подій, які стрясали життем нашого народу, так як не стрясали вже кілька століть. Покликали його до життя, до активності, дали змогу рішати про себе, про свою долю. Малої частини всього сього висталоб на се, щоби вирити глибоку борозну в нашім життю, змінити його до непізнання. А в них усіх майже, в тій чи иншій формі, тою чи иншою своєю частиною брала діяльну участь галицька молодь і то не в ролі простого матеріялу, чи виконавців чийхось наказів, але часами і в ролі рішачої, або провідній. Може вона сказати про себе дійсно — *quorum magna pars fui* — була я великою частиною того!

В де-яких моментах належала їй роля навіть рішачою! Напр. січове стрілецтво. Воно властиво було головною опорою першої Української Республіки весь час її існування, в боротьбі за Київ, підчас ісходу і перед німецьким переворотом (проголошенням гетьмана). Під його охороною була Центральна Рада весь час своєї державної ролі, і напр. такі події, як вхід німецького війська до Центральної Ради, ре-

візії й арешти в ній, проголошення гетьмана і фактична ліквідація Центральної Ради, — все се сталося так як сталося в залежності від того пасивного становища, яке займали тоді Січові Стрільці.¹⁾

З другого боку партизанська війна і льокальні повстання українського селянства против німецько-гетьманського режіму перейшли у всенародне повстання лише з моментом переходу на бік повстання Січових Стрільців. Коротенький період влади Директорії в Києві при кінці грудня на початках січня 1918/19 р. був фактично добою військової диктатури Січових Стрільців, які хоч формально стояли на услугах Директорії, фактично самі рішали і давали напрям всій тодішній урядовій політиці: вони застановлялись над тим чи дозволити Трудовому Конгресови зійтись і радити, вони були всевластними хазяями Києва.

І пізнійше були нераз подібні моменти в подіях на великій Україні, не кажучи вже про Галичину, котрої боротьбу з Польщею виносила на своїх плечах головню молодша українська старшина, себ-то галицька молодь, записуючи своє ім'я в історії українського життя, але zarazом приймаючи на себе й відповідальність за нього.

І от кажу, се мене вразило, що ся молодь, якій прийшлося пережити такі великі зміни, бути активним і відновідальним елементом в таких подіях, з тісних рамок студентського чи академічного галицького життя вийти на широкий світ, проміряти своїми ногами Велику Україну і Велику Росію, творити державу і організувати оборону, виступати в ролях відповідальних і ініціативних, приймаючи всю повноту одвічальности перед історією, перед світом, — вона в такій мірі зісталася «галицькою»!

Я, розуміється, не закриваю очей і на добрі сторони сього явища. Я завсіди високо цінив добрі сторони галицького життя, його органічність, силу традицій, енергію резистенції, витривалість в боротьбі за своє національне існування, виховані тяжкими умовами історичного життя сеї західної твердині нашої народности. Я всею душею і всім серцем бажаю, щоб усі цінні прикмети, виховані сею довговіковою боротьбою, працьовитість і витривалість в соціяльній і політичній роботі, горяче привязання до своєї країни і народу, його минушини і традицій, zarazом органічний нахил до заховання певного

¹⁾ В стрілецьких споминах читав я згадку про те, як саме під час фарси гетьманського «вибору» відділ січових скорострілів під проводом пок. сот. Черника, переходив Софійською площею і що властиво від того, чи сей відділ перебив би сю фарсу чи ні, залежала доля перевороту. Се одна з деталей сього моменту, коли від того чи Січові Стрільці, одинока охорона Центральної Ради й її уряду, дадуть Німцям перевести ліквідацію його, і заведення гетьманського режіму, залежала його доля. Приміщення Центральної Ради було під охороною Січ. Стрільців, які містились в забудованях сеї садиби і вхід німецького війська до Центр. Ради 28. квітня стався таким чином, що Січові Стрільці на жадання німецького командування зняли свої варті, не повідомивши ні президію Центр. Ради, ні військові власті і потім повернули сі варті назад, коли Німці, після арештів і ревізій, вийшли з будинку Центр. Ради і веліли, чи дозволили Січ. Стрільцям поставити варту наново. Ліквідація Центр. Ради сталася таким чином, що на жадання німецького командування Січові Стрільці опустили вночі з 26. на 30. квітня забудовання Центр. Ради і перейшли до касарень на Львівській улиці, а будинки Центр. Ради зайняла гетьманська сторожа. Я не спинаюсь на подробицях, котрі ширше оповідаю в своїх споминах з історії української революції, а хочу тільки нагадати, яке значінне мала тоді та чи иньша позиція січового стрілецтва в розвою тодішніх подій. — У мене лишилися найкращі спомини про стрілецтво з тих часів; але особисті симпатії не звільняють від обовязку історика.

культурного мінімуму, певних цивілізованих форм, не затерлись, не розпорозились і далі в процесі всеукраїнської дифузії.¹⁾

Я хотів би, щоби галицький елемент, не трапляючи їх, прилаштувався до нових форм і новин життя, його чергових завдань і потреб, як в наших національних рамках, так і в ширших світових перспективах, з котрими ми обов'язково мусимо рахуватись, закинувши всякі безнадійні «поползновенія» вилучити наше національне життя з світового комплексу подій. І власне одною з основних умов цього прилаштування до нових обставин і вимог життя, я вважаю облищення сеї теж традиційної пасивності, перехід від пасивної резистенції, якою визначалося галицьке життя дотепер, до активності й ініціативності, яких вимагає світовий хід подій від усіх, хто хоче йти з ним, а не бути змінитим, збитим, розтоптаним в великім пориві людства до нових цілей і нових форм життя.

В одній зі своїх статей згаданої книжки, я навіть спеціально висвячу ті умови, під якими сформувались різниці психологічного і соціального типу галицького і велико-українського. Постійний вплив протягом довгих віків елементів більш енергійних, імпульсивних і непримирених з Галичини на Схід, концентровані в Галичині елементи пасивних, які над усе цінили спокій і забезпеченість, хоч би зв'язану з пониженням і всякими моральними недогодами, — впливав на се. («Наша Політика», с. 58 і дд.)

«Се відбивсь і на сучаснім життю», писав я там. «Галицьке життя вражає чоловіка з України своїм, так би сказати — філістерським характером: дрібношанським прив'язанням до всякої хоч маленької матеріальної вигоди, страхом перед ризиком, відразу просто фізичною для всякого жертвування інтересами моменту для якоїсь дальшої мети, навіть своєї власної і так само для цілей чи справ публичних чи національних. Її карність національна, якої не знає инша Україна, є певне десогит національне, виховане віками оборони свого національного існування і воно держить в своїй власті суспільність і чоловіка. Але зараз є непереможний нахил, як найменше поступитися для сих національних вимог з свого матеріального добра, обійтися по можності язиком, викрутитися голосними фразами — і скінчити на них.

«Я пам'ятаю як ся напушиста фразеологія, що так відбивала від крайнього прив'язання на ділі до всього, що пахне заробітком чи кар'єрою, нераз прикро вважала мене, особливо в молодім поколінні галицькім, в молоді, — рівняючи її до молоді російської України, що визначалася в тих часах таким безмежним самопожертвуванням, таким щирим ідеалізмом, який не позволяв на йоту розійти ся слову і ділу. Особливо лягли мені важко на душу вражіння великої студентської сецесії 1901 р. Хвиля була рішуча, настрої був піднесений, молодь з патосом заявляла про велику жертву, яку складає вона на національнім жертвеннику, йдучи на вигнання, зрікаючися всіх благ і вигод для національної справи. Говорила щиро, перейнята переконанням, що справді велику жертву приносить. І серед сих патетичних фраз, як справжній крик природи з уст сеї самої молоді залунав поклик «до батьків»: Молодь зробила своє, вона зложила

¹⁾ Цитувавши інвективи Драгоманова на темні сторони галицького життя, нагадаю й його іронію над Українцями, яким життя серед Галичан здавалось незносним, тому що при сім «треба умиватися кожного дня, — що не всі Українці вважають обов'язковим — і мати деяку шкільну виучку.»

на жертвенник народу свою будучність, свої вигоди і кар'єру. Тепер ваша черга, батьки! Подбайте, щоби молодь не потерпіла ніякої шкоди від сеї жертви, не звихнула нею своєї будучности!

»Батьки поставили ся: зложено велику національну складку, і роздано стипендії всім аеєсціоністам. Приложено всі старання, щоби ніхто не потерпів шкоди через сеєсєію, не стратив ні одного семестра через своє пожертвованне. Се справді й було осягнено, завдяки щирому співчуттю суспільности. Се було гарно, се булоб любо бачити, — якби, перше, — се не обезцінювало самої жертви, друге, — якби такий поклик не вийшов з кругів самої молоді, третє — якби в сім епізоді не просвічувало теж галицьке філістерство, сей крайній нахил до *mitmum* а звести всяку жертву, всякий матеріальний ущерб від ідейного виступу, від національної жертви: підстелити соломки під всякий сміливіший про око крок«.

Коли я висловився в подібнім дусі й тепер на згаданих сходинах у Відні, характеризуючи галицьку молодь як »дітей своїх батьків«, призначених їти крученими, але безпечними стежками, не пускаючись на пролом, на боротьбу, на риск, — се викликало живі протести. Мені нагадували акт Січинського, смерть Коцка, геройські діла останніх років. Нагадували протести молоді проти австрофільської політики »старших« і гасло »Самостійної України«, видвингнене як раз молоддю против гаєсбурського сервілізму офіціальної галицької політики.

Але сі факти, добре мені відомі, не могли змінити мого погляду. Все що було виїмком тільки потверджувало правило. Виїмком був акт Січинського, який тим і зробив таке сильне вражіннє, що чогось подібного ніхто не міг сподіватись на галицько-українським ґрунті. Виїмковим явищем була проба оружної бійки за університет, в котрій упав Коцко. Такі події не витікали з громадського настрою, з колективного пориву, і тому не роздмухували нової енергії боротьби, не підіймали настрою, а навпаки, — кожен раз викликали ще сильнішу хвилю філістерства, яка старалась заглагоїти занадто різкий інцидент. Як характеристично висловивсь оден з галицьких політиків, — після атентату Січинського два роки галицької політики пішли на те, щоби відвернути від нього кару смерти за сей акт. А проба оружної бійки на університеті 1910 р., котру на взір російських революційних методів пробували заціпити на галицьким ґрунті деякі емігранти з Великої України, мала той наслідок, що галицька молодь взагалі облишила активну боротьбу за університет і університетська справа перейшла в виключне розпорядження парламентської репрезентації, котра й повела її своїми всім звисними методами.

Сі методи з боку молоді ніколи не викликали скільки небудь різкої опозиції. Включно до тих досить скромних і мало помітних представлень на які молодь спромоглась в переддень упадку Австрії. — дійсно в останній момент, коли вже і так всі нагоди були упущені, — рішившись звернути увагу парламентської репрезентації на невідповідність її »східно-тірольської політики«. Гасло »Самостійна Україна« вісталося ефективним словом, яке до нічого не обовязувало і не впливало ні трюхи на реальну політику, що точилась собі далі виглаженими льояльно-австрійським коліями стількиж активною ініціативою старших, стільки пасивним служальством молодих.

А ся резигнація, ся прострація, ся позиція »все бери, — мене лиши«, на якій стала величезна більшість молоді в результаті

своїх героїчних виступів, на котрі вона витягла себе в останніх моментах революції, сі філістерські настрої, котрі так щиро залучали в деяких промовах віденського студентства на сих сходинах Драгоманівської Громади, чи вони самі вже не служили найяскравішим доказом того, що революційна активність 1918—1919 рр. проходила під моральним примусом подій, які несподівано впали на галицьке громадянство і його молодь і не знаменували ні трохи зміни її настроїв, її темпераменту?

Та легкість, з якою ся молодь відійшла »на спочинок«, облішивши всяку революційну діяльність як справу чиясь чужу, до неї неналежну і вернулась до старих гасл »не політикувати, а вчитись«, засудила »партійність і соціалізм«, як спокуси злих духів, »московські впливи«, — разом заявляючи, що вона, молодь, рішучо відділює себе від офіціальних керманів галицької політики, рішучо осуджує і старе австрофільство і галицький сепаратизм і т. д. Хіба се не вимовна ілюстрація того, що всі великі бурхливі події останніх літ переконались над нею, майже не змінивши її старої фізіономії? По всіх переворотах, які стрясли життя нашого народу від краю до краю, чи не зісталась вона в величезній більшості і тепер »приклонницею блаженного спокою«, котра бажає тільки одного — можливості довчитись, одержати диплом, посаду, дістати наставника, — хтоби він не був, аби тільки забезпечив лад, аванс, доходи, можливість забезпечити себе і свою сімю?...

При тім, розуміється, »Самостійна Україна. Так, бажано, щоби весь сей »богоустановлений лад« виступав в українських формах, щоби се була »українська держава«. Яка? Демократична, комуністична, чи автократична? Монархія чи республіка? Речники молоді заявляють, що се кінець кінцем зовсім не важно, аби тільки була українська держава. Очевидно, — аби хтось її приніс, дав, октроював і поставив усіх перед довершеним фактом, щоби не треба було боротись, ділитись, сваритись між собою, щоби не було партійности, щоби не було дебат, які занастили галицький фронт в 1919 р. Нехай се буде милостива Антанта, яка дала державу Чехо-Словакам, Хорватам і Словенам, нехай то буде Німеччина, нехай Совітська Росія, — аби лише було кому стати на службу, виконувати поручення, сполучаючи патріотичний обов'язок з особистим забезпеченням...

Може я не зрозумів сеї психології? Або може я карикатурую, може висміваю?

В кождім разі я не маю того заміру. Я сам навіть готов жалувати, що справи не складаються так гладко, аби наше громадянство, і молодь в тім числі, могли прожити якийсь час, обмежуючись елементарними турботами нинішнього дня, полагодженням найпростіших потреб після страшної руйни, не ламаючи собі голови »проклятими питаннями«, не спорячись, не ділячись по теоретичним різниціям. Але не складається воно так і нічого тут не поможеш ні плачем, ні жалами.

Стоїмо на розстайній дорозі, де треба рішучо вибирати: на право чи на ліво йти — хоч би до тої самої »Соборної Самостійної України«, котрої ніхто нам немає заміру піднести чи заоктроювати. А щоби вибрати путь, — треба вияснити перспективи, які чекають нас на однім і на другім шляху, — вияснити ґрунтовно, щоби пустившись, уже не завертатись і не заскакувати по дорозі в протилежнім напрямі.

Тільки таким чином без всяких скоків і рівночасних орієнтовань на всі боки, які так ґрунтовно нас скомпромітували без усякої користи для справи, зможемо дійти до чогось.

Стара галицька політична мудрість полягала в рецепті: переконати австрійський правительствений а властиво двірські, династичні круги в тім, що їм нема інтересу жертвувати Українців Полякам, бо Українці можуть бути далеко певнішою »державною партією« (staats-erhaltende Partei), як елемент далеко льояльніший для Австрії і династії, при тім дуже »розважний«, не схлонний на ніякі переворотові ідеї, одним словом по своїйому не менше а навіть ще більше консервативний ніж польський. Консервативний і клерикальний, але мовляли — політично нещевний польський шляхті треба протиставити консервативний, клерикальний, але вповні льояльний український селянський елемент, і такуж інтелігенцію, безмежно вірних »Тиролеців Сходу«.

З сього погляду вважалось шкідливим всяке загравання соціалізмом чи націоналізмом, бо воно псувало »руську репутацію« й давало Полякам зброю против Українців — підставу для обвинувачення їх з анархізмі, атеїзмі, гайдамацтві і т. д. Елементи скомпромітовані такими тенденціями мусіли »виелеміновуватись« з української суспільности, або принаймні спихатись на непомітні місця, на передіж народу мали стояти »князі церкви« — найбільше приємний династії елемент і все те, що може руку в руку йти з ним.

Така практика твердо усталилась і протрималась до самої революції. Велика війна з сього становища також розглядалась як догідний момент, щоби засвідчити австрійський патріотизм і льояльність українського елемента. Гасло »Самостійної України« не тільки старшими, — в нім таки й неповинними, — але й тою самою молодю, яка пишалась ним як своєю власністю, було на практиці заступлене пляном окупації сусідніх українських земель і сотворенцем нових українських провінцій, в тій чи иньшій формі, під властю австрійської династії. Задля сього плянувались, походи на Україну, відібрання від Москалів Києва і т. д. Вільно було собі при тім мріяти, що з того кінець кінцем винирне колись і »Самостійна Україна« — але потихо! Коли вибухла революція на Україні, не одному мріялось про те, якби то було добре, щоб Велика Україна прилучила до себе й Галичину, виторгувала її собі чи то в Берестю, чи при иньшій оказії. Але Галичане тим часом до того не мають бути причетні! Вони далі вірять в »звізду Габсбургів« — до останнього дня їх існування і ніякого сепаратизму не повинні виявляти.

На се були різні аргументи, в ґрунті річи різні варіанти старого і єдиного аргументу — що галицькі Українці самі по собі за слабі, щоб виступати самостійно, стягати на себе які небудь репресії і т. д. І так при всій льояльності Українців Поляки трохи не винищили їх підчас евакуації 1914 р. Колиб Українці справді виступили з якою небудь державною самостійністю, — то, якаб не була там слаба Австрія, а Поляки при її помочи щєб встигли знищити Українців, що аж ну! Вислідом сеї аргументації випробованих політиків було те, що до останнього упадку Австрії тут абсолютно нічого не було зроблено для організації австрійської України, для перейняття в ній на себе правління, хоч би як автономної провінції. Чекалось аж австрійський уряд сам то все задекретує, зорганізує, або принаймні — поручить

Українцям організувати. І в результаті в момент упадку Австрії вони опинились без усякого апарату, — який треба було творити від початку до кінця, віч-на-віч з своїм одвічним ворогом Польщею.

Тоді на місце самостійної акції прийшла орієнтація на нову зовнішню силу — Антанту, і вона зайняла місце Габсбургів. Але змінюючи зовнішню орієнтацію на 180°, політичні провідники думали, що внутрішні відносини повинні будуть зістатись без змін. Визволення Галичина уявлялась їм далі фрагментом старої Австрії, тільки націоналізованим з формального боку: з українською урядовою мовою, національними декораціями, може легесенькими соціальними поправками (як парцеляція панських маєтків), — такими, щоб вони не захитали суспільного ладу. Бо соціальні відносини, соціальна ерархія, субординація і дисципліна вважались речами дорожочініми і менше всього було бажаним щось стратити з них. Тому вся тактика і методи внутрішньої і зовнішньої політики мусіли зістатись такі, як були за австрійських часів.

Тоді політична мудрість полягала не в розбудженню свого народу, але в хитрих способах позискання ласки й довіря династії, котрі поручались »випробованим провідникам«. Суспільности рекомендувалось не перешкоджати і не знеохочувати її своєю контролею чи критикою, чи просто навіть — жаданнями явности і відповідальности сеї політики і все робилось, щоби виховати сю суспільність в безмежнім довірю, послуху і пасивности супроти свого »національного правительства«. Нові обставини ще більш серйозні і відповідальні, не зменшили, а ще більш обгострили сю тактику. Вся політика зосередилась знов таки не на організації визволеної країни, не на розвитку в ній свідомости, самодіяльности і справности, але на заходах коло вхоплення за серце Антанти — і в інтересах сеї акції знов суспільности рекомендувалась всяка обережність, щоби не сполюшити нових патронів.

До останньої хвилі велось політику протилежну чеській, — тепер за помічю одного salto mortale, обернення на 180 степенів ті самі політики надіялись запрягти Антанту до свого воза, так як вивозили нею свою справу Чехи. Сподівалися злакомити її на старі прикмети »руського хлопа« — побожність, консервативність, працьовитість, привязанне до власности, які, мовляти, роблять сього »хлопа« найкращим забором західньої буржуазії перед »азійським соціалізмом«. що пасується на неї з Російського Сходу, — незрівняним глядіатором против большевизму. Весь арсенал старих антитез великоросійського анахізму та комунізму і українського індивідуалізму був витягнений з сховків і видригнений на доказ того, що ніхто не являєть ся таким природженим, органічним ворогом комунізму і соціалізму як селянин український а особливо галицький, не зачеплений московською заразою. Приваблена тим Антанта мусілаб кинути Поляків а взяти на свою службу Галичан, як найкращих проти-большевицьких драбантів. Але для сього треба було знов, як за старих часів, отрясатися з усіх і усього, що могло зіпсувати консервативну марку відродженої України та надії на неї серед реакційної Європи.

Я висловлююсь трохи драстичнійше, ніж стилізувалось се в дипломатичних актах, — але так власне аргументувати справу було поручено галицькій делегації, висланій до Парижа: вияснити провідникам Антанти, що вони в своїх інтересах повинні підтримати й законсервувати Галицьку Республіку, як свою передню сторожу про-

тив большевизму. І така тактика уряду вповні відповідала настроям і поглядам ширших кругів галицьких політиків. Мав я на то свідoctва. Переїздячи через Галичину в квітні 1919 р. мені довелося бути на екстренній нараді, скликаній галицьким урядом з приводу тривожних вістей одержаних з Тарнополя, що червона армія перейшла границю, залога Тарнополя не в силах її протиставити і комендант питає уряду, чи має далі держатись против, чи може краще вивісити й собі червону корогву »Радянської Галичини« й збрататися з червоною армією. Це дало притоку до інтересної дискусії. Тимчасом як деякі соціал-демократи виступали за порозумінням з большевиками, оден з провідників галицьких радикалів виголосив характеристичну промову, де доводив, що Галичани повинні стояти до упаду проти большевизму в обороні західної культури, — хоч би довелося і полягти, а не йти на капітуляцію. Сеї нашої заслуги, — мовляв — Антанта не забуде і кінець кінцем за неї нагородить.

Дискусія була обірвана, тому, що наспіли звідомлення головного штабу про те, що ситуація зовсім не так розпучлива. Але ся провідна ідея, висловлена в отсій памятній мені промові, зісталася, як бачимо, програмою нової політики: заслужити собі у Антанти, поставивши український нарід на сторожу її добра, як забороло против нових соціалістичних течій.

Старий докір на адресу Українців, що вони взяли на себе добровільний обовязок бути »жандармами чужого добра« — за браком свого власного, таким чином знову приходить на уста. Наш нарід, котрий не має що консервувати, крім своєї вікової неволі й упослідження, має бути підставою консерватизму! Він, обробований з усього добра, брутально видертого у нього всіма чужородцями і ренегатами, що поділили його потом зрошений ґрунт і зробили його парієм і наймитом на його рідній землі, — має бути сторожем сеї, украденої у нього власности! Він, котрому тільки ґрунтовне знищення старого ладу, збудованого на насильстві, може дати підстави якогось людського існування, — мусить бути сторожем цього старого ладу, против революції, яка одна в сю велику переломову хвилю може принести йому визволення і можливість нового життя.

Справді, з під дощу та під ринву попала наша стара політика!

І що наша молодь, яка зі скромно звининем прапором Самостійної України асистувала при всіх маніфестаціях українського служальства габсбурьським затіям, — чи справді не розуміє вона й тепер, яку роллю відіграв в своїй скромній нейтральній позі непротестуючого свідка теперішньої політики? *Qui tacet consent re videtur*. Не відмежовуючи себе нічим від маніфестації сеї політики, вона мусить приймати на себе і поділяти відповідальність за її консеквенції.

Хоче вона цього? Справді думає, що в великім конфлікті двох світів, старого буржуазно-імперіалістичного і нового трудово-соціалістичного, наш нарід повинен стати по стороні першого против другого, до загину боронити »добре набуте добро« західної буржуазії, служити заслоною її передових постів на сході, бути на послугах у сих довірників Антанти і »західної культури«: Польщі та Румунії, помогти їм устоятись против натиску революції зі сходу і берігти їх надбання? Хоче своєю мовчазною асистенцією заховати від усяких порушень і підозрінь ту офіційну українську політику, яка провадиться в сім напрямі, та підтримати ту репутацію консерватизму і реакційности, яку кують для нашого народу свої й чужі?

Але тоді, я думаю, — вона, чи її більшість, чи якась частина, котра стоїть на таких позиціях, конче повинна мати відвагу ясно і виразно зазначити се становище. Менш усього молоді личить гіпокризія, хитре мовчання і ходження межи дощ, особливо в таких рішачючих часах. Воно зрештою не має жадної вартости і з політичного становища. Нарід, суспільність, партії, сусіди наші кінець кінцем, мусять знати з ким мають діло. Німецька академічна молодь не криється з тим, що вона монархічна і реакційна. Німецьке робітництво, пролетаріят, круги радикально-демократичні, се знають і шукають собі інших інтелігентських сил, стараються собі їх деінде сотворити. Щиро й отверто повинна заявити своє *credo* і та частина нашої молоді, яка стоїть на консервативних позиціях.

І так само сміло й щиро повинна відкрити своє лице та частина, яка думає, що не на услугах старому світови, феодалізмови і капіталізмови наш нарід може залевнити свою будучність, але в рядах революційного фронту.

Нейтральна позиція для нас в даній хвилі значить бути битим з обох сторін: з одної за непевну реакційність, з другої за непевну революційність. Значить бути трактованим з одної й другої сторони як елемент другорядний, як матеріял малоцінний, котрим жертвується без наміслу, щоб досягнути щось певніше і тривкіше.

Ті, які думають, що вони щось виграють для себе чи для свого народу під нинішню хвилю такою нейтральною, двозначною, пасивною позицією, помиляються сильно. За неї хтось знов буде платити гірко, — як не вони самі, то хтось инший за них.

(Далі буде.)

Ганин.

Школа та соціалізм.

В комплексі явищ та уряджень суспільного людського життя не малу роль відграє школа та виховання. Школа в дійсности є найважнішим носієм суспільних життєвих вартостей та репрезентанткою соціальної ідеології. Суспільна ідеологія є духовою відбиткою матеріальних життєвих умовин серед яких чоловік знаходиться. Таким чином приходимо до заключення, що характер школи та виховання залежить від економічних умовин суспільности; форму, зміст і ціль виховання означають кождо-часні продукційні та вимінні відносини.

Який соціальний лад, така школа. Тому зовсім зрозуміло, що соціальна революція, яка нищить капіталізм у господарсько-економічній значінню, руйнує стару конструкцію суспільного ладу, являється також революцією на полі культурного та духового життя.

Пролетарсько-соціалістична революція принесе нову школу й нове виховання. Соціалізм окрім економічного та господарського увільнення робучого народу змагає також й до його духового та культурного визволення. Господарсько-економічне піднесення робучих мас буде йти тим краще та з більшими успіхами, чим культурний рівень робітників буде вищий та чим скоріше увільнять вони себе з рами наймитської культури, яку в робучий нарід вцілювала буржуазна школа та література. Неправдою є, як це кричать нераз апостоли буржуазії, цicerони старого ладу, немовби то соціалізм хотів усунути школу та дурманиє про небезпечність соціалізму. Сам соціалізм, як економічна система, є логіч-

ною консеквенцією наукового передумання та наукової аналізи господарських відносин у людському життю, тому то соціалізм і признає велике значіння духової праці в процесі продукції. Робучі маси, які гуртуються під стягом наукового соціалізму, розуміють важність школи й тому то домагаються школи, але не старої буржуазної. Стару школу відкидають, як ворожу для себе інституцію.

Соціалізм не нищить школи, він її тільки переміняє; щойно в соціалістичному суспільстві школа може дійти до найвищого свого розвитку. В соціалістичному господарстві школа перестає бути привілеєм небагатьох, вона стає дійсною благодаттю цілої суспільности.

Сьогоднішня школа в капіталістичних державах є органічно звязана з старим суспільним устроєм. Капіталістичні господарські відносини сотворили умовини існування для буржуазної школи. Сучасна школа являється знаряддям панування буржуазії над робучими масами в такій самій мірі, як церква та армія. Школа в капіталістичному суспільстві є забором класового панування буржуазії та реакції. Учителі старої школи, як «капралі» в армії, є цементом капіталістичної будівлі, навчаючи своїх учнів про тривкість та конечність капіталістичного ладу. Учителство, про благонадійність якого все усердно турбувалися міністерства та різні Шкільні Ради, в спілці з попами (катехитами) виховували широкі маси робучого народу в дусі покори та служивости. Всі шкільні підручники та шкільну літературу спеціально приготовлювано, щоби опутаний тим школяр, став добрим служачим капіталістичного апарату. Зрозуміле, що при таких обставинах, зовсім несвідомо молодий школяр чи студент переймався духом тієї школи, заражувався рабською мораллю і ставав пізнійше «добрим громадянином» буржуазного суспільства. Та навіть до такої школи не можна було (й тепер ще не дуже так легко) дістатися. Як все, так само й школа в капіталістичному устрою є власністю багатців. Вона є монополем у їхніх руках. Високі шкільні оплати не дозволяли їй не дозволяють бідним родичам свою дитину віддати на науку. Вже в молодих своїх роках син бідного робітника, щоби жити, мусить також іти на роботу до фабрики, чи на поле на селі. В капіталістичній школі не рішає ані здібність ані охота до науки в ученика; тут рішає маєтковий стан його батьків. Школа в капіталістичному суспільстві є (якщо можна так назвати) династична, це значить, що посилення дітей до школи й опісля даліше в університети є привілеєм тільки певної класи, а зглядно певної частини суспільства. Образ цієї процедури виглядає так: син селянина лишається до праці на ріллі; син ремісника в ремеслі; син урядника (загально «інтелігенції») кінчає школи й стає урядником, лікарем чи адвокатом і т. д. Син капіталіста-власителя звичайно мусить пройти всі високі школи й опісля стає також управителем, власником фабрики чи банку. Так виглядає в загальних рисах розподілення життєвих функцій в капіталістичному суспільстві. Якби дитина селянина чи робітника прийшла на світ навіть із геніальним умом Нютона чи Іалілея, то все одно вона мусить пропадати десь у темному забутому присілку чи фабриці. Син капіталіста, — хай буде й послідний ідіот, — то все одно багатий батько при помочи нечисленної сили різних приватних та домашніх учителів, мусить його пропхати в доктори чи інші научні ступіні. Багатий батько все зробить, бо він має гроші. З того бачимо, що капіталістична школа є протекційна. Тільки в казці хіба можна почути, що фабрикант віддав свого сина до ремесла; так само рідко коли віднаходять приспаного генія десь в

глухому селі. Це все тільки випадки, а загально буржуазна школа є монопольна, династична, протекційна. Злочинні наслідки такої шкільної системи найбільше відчув на своїх плечах робучий український нарід. Скільки то пропало таланів серед української молоді тільки завдяки нещасному економічному положенню робучих мас українського народу!

Правда, капіталістичний устрій дає школу робучим масам, але то тільки в такій кількості та якості, якої потребують продукційні умовини модерної виробної техніки. Капіталістичний лад є ще під тим оглядом замітний, що він уводить гієрархію в школі, як пізнійше також у життю суспільнім, що витворює свого роду »конкуренцію« між самими працюючими. Капіталізм із духових працівників витворює окрему верству в суспільности, т. зв. »інтелігенцію«, яка по своїм, економічним фактичним умовинам життя належить до робучих мас, до пролетаріату, але завдяки деяким привілеям, які має інтелігенція в капіталістичному суспільстві у відріжненню від фізичних робітників, вона духово піддержує буржуазію й часто густо стає головним форпостом капіталізму в боротьбі з робучими масами. Очевидно, інтелігенцію веде туди тільки засліпленість рабською культурою та суспільною моралєю буржуазії. Спеціальним явищем капіталістичних шкільних відносин є вища школа, або т. зв. університет.

Тут професори творять з науки якийсь храм недоступний для простого народу, замикаючися цеховою ексклюзивністю.¹⁾ В університети приймали також тільки благонадійних професорів, неворожих старому ладові; не рішала здібність та духова сила кандидата, але його відношення до політичних властей.²⁾ Один із ярких злочинів порядку капіталістичної школи, це знасилування національної мови поодиноких підбитих народів капіталістичною сильнішою державою, в користь мови пануючої.³⁾ Дітям забивають голови незрозумілою для них мовою. Капіталістична школа це історично пережита річ. Та панування капіталізму має свій кінець. Соціяльна революція, валючи форми старого суспільного ладу, нищить і стару школу. Соціалістичний пролетаріат, перебравши політичну владу в свої руки, зносить приватну власність і тим самим уже відбирає багатим монополь на школу; школа стає для всіх однаково вільна й приступна. Через зрівнання матеріяльних відносин між людьми і через пізнійше затертя класових ріжниць, кождий має однакову можливість свободної науки. Що більше, соціалізм, щоби бодай в часті завести (абстрагуючи від уродженої здібности) духову рівність між людьми, заводить у життя т. зв. єдину трудову школу. Суть тієї школи лежить у тому, що в соціалістичному суспільстві буде дана можливість всім молодим хлопцям та дівчатам у віці 8—17 років пройти одну спільну, однакову для всіх школу, сполучену

¹⁾ В нсвих часах вже навіть самі капіталісти бачать пережитість форм дотеперішних університетів. Про їхню непрактичність свідчать численні побічні покутні (фільософічні, правничі) інститути, які підготовляють студентів у далеко коротшім часі до іспитів в університеті чим сам університет. Alma mater зближається до упадку, чого в дійсності дуже жалко капіталістам, бо з політичного боку вищі школи (університети) все були центрами, де гуртувалась і виростала найбільше реакційна, шовіністична молодь, як про це балакають події у Львові, Варшаві, Будапешті, Монахові і т. д.

²⁾ Найкращий доказ із нашої історії, це відкинення кандидатури Івана Франка у львівському університеті.

³⁾ Колишня царська Росія у відношенню до Українців, Поляків і інших поневолених націй. Сьогодні поневолення української мови у Східній Галичині та Буковині і т. д.

з практичними працями. По укінченню тієї школи бажаючий продовжує науку в духовій праці, а другий в фізичній. Єдина трудова школа затирає освітні різниці в молодих людей, чого причиною колись були нерівні економічні та матеріальні відносини студіюючих. Залишаються тільки різниці вродженої здібности та талану до духової праці; такі одиниці соціалістичне суспільство допомагає та дає їм можливість якнайширшого розвитку, якому в дорозі не стоїть нерівність уродження чи бідність батьків.

В соціалістичній школі рішачим чинником є тільки здібність та талановитість ученика.

Спеціалізацію переводиться по укінченню призначеної суспільством праці, бо послідня в соціалістичному господарстві буде тревати дуже короткий час. Освіта в соціалістичному суспільстві є загальна й обов'язкова. Через заведення єдиної трудової школи можна, як вище згадано, прийти до відносного духового зрівняння робучих мас і тим самим відпадає існування інтелігенції та бюрократії як окремої кляси.

Виховання молоді стає завданням цілої суспільности, а не інтересом поодиноких людей, чи поодиноких суспільних верст. Соціалістичне суспільство запевняє своїм ученим професорам та дослідникам можливість нічим нетурбованого дальшого научного досліджування та забезпечує їм спокійне матеріальне життя.

Соціалістична школа виховує на продуктивного, ужиточного члена всього трудового народу, а не на дозорців чи бюрократів капіталістичного господарства. Соціалістична школа не вчить порожньої учености (Gelehrsamkeit), але знання (Wissen). Школа робучого народу є школою дійсного життя; духа полученого з фізичною працею. Школа, яка дає можливість як найбільшого внутрішнього (духового) та зверхнього (фізичного) життя людини. Лучить найбільше багатство матерії з найвищим ступінем культури та духа. Соціалістична школа стає правдивим огнищем та храмом плекання вільної думки, правди, поступу.

«Нова школа нищить всі сліди національного поневолення в області просвіти, роблячи навчання в рідній мові майном всіх національностей.» (Бухарін: «Азбука комунізму».)

Соціалістична школа творить новий світ злуки спільної праці всіх творчих сил для добра й щастя загалу. Соціалізм творить нову будуччину, оперту на солідарности інтересів всього працюючого народу цілого світу.

П. Демчук.

Короткий начерк до історії міжнародного, соціалістичного руху молоді.

„Без молодечої віри, без молодечої сили немає побіди революції, немає побіди соціалізму.“
Кляра Цеткін.

Ненаситна зисколюбна рука капіталіста не вдовольняється тільки дорослим робітником, капіталіст кладе свою кроваву тяжку руку й на молоде підростаюче покоління, на підростків та дітей. Вже з хвилию появи на світ пролетарська дитина стає жертвою клясового капіталістичного панування. Пролетарське бідне дитя не знає

ні пестоців, ні роскошів. Самовільно виростає в темних сутеринах чи вогких підлахах. Опісля ради куска мізерного чорного хліба дряхле хлопча чи дівчатко мусить йти разом із батьками на заробіток. Замість гарних, здорових світлиць, в яких плекаються діти панів та ріжних банкірів, притуловищем бідної дитини стають чорні вулиці та темні непривітні шахти і замість пестливого голосу ніжної матери, мучать его дикі верески фабрик та стогони машин. Так росте дитя мійського робітника-нуждаря. Не краще, а може ще й гірше живеться дитині на селі. В дряхлій, курній хатчині на гнійному полі разом із телятами та вівцями вчиться ходити мала сілська дитина. В зимі на запічку, а весною з торбинкою через плече стає худобою проводить дитина свої найкращі забавні літа. Опісля довгі болючі мандрівки за плугом чи бороною, колюче стерня, на полудне кусок чорного хліба а на вечір штурканці хлібодавця. В таких гараздах розвиваються діти сілських та мійських нуждарів. На завершення нуждарської освіти, капіталізм вириває молодих хлопців із поміж їх родин, оточення та засилає на довголітню військову службу по далеких, чужих краях. На довгі літа молодий хлопець стає механічною, бездушною іграшкою в руках військових генералів. Там тратить молодець найкращі дні свого розвою; до дому вертається розбитим жебраком чи калікою інвалідом. А багато з них більше зовсім до дому не вертає. Вони падають жертвою захланного військового імперіялізму.

Так рядив і далі так рядить капіталізм; на нужді, на трупах широких мас трудящого народу згарбує золото для небагатьох своїх вибранців. У сльозах, у крові багатьох будує щастя, роскоші нечисленних.

Та нужда людскості, яку сотворив капіталізм, у своїм серці носить, плекає загалу самому капіталізму. Власний твір капіталізму — **п р о л е т а р і я т**, являється гробокопом капіталізму, як сказав великий учитель пролетаріату Карло Маркс. Пролетаріат примушений нуждою розпочав смертну боротьбу з капіталізмом. Цілі століття тягнуться ті кроваві змагання між працею а визиском золотим мамоном. Історія тієї боротьби вказує нам на численні героїчні подвиги пролетаріату, як бої Шартістів, паризька комуна, російська революція, угорська революція та вкінці німецька революція, які свідчать про безмежне зусилля пролетаріату скинути зі себе ненависне ярмо капіталізму, звільнити людську працю від визиску, запровадити лад вільної праці, лад соціалізму — комунізму. Ця боротьба ведеться вже довго. В ній упало вже багато жертв із боку пролетаріату. В цій важкій боротьбі капіталізму зі соціалізмом велику роль відгравала й тепер ще має пролетарська соціалістична молодь. Она все була авангардою пролетарського фронту. Своім молодечим запалом, своєю молодечою силою вона поривала за собою до бою широкі маси пролетаріату. Своєю чистотою, безкомпромісністю та неуступчивістю очищувала молодь ряди опортуністичних партійних швартольовів. Свіжістю свого духа відмолоджувала вона перетомлені ряди старших борців-пролетарів.

Соціалістична пролетарська молодь вже дуже скоро прийшла до свідомости, що вона не має права чекати аж докіль її батьки не визволять із капіталістичного ярма; вона зарання вже зрозуміла, що вона сама себе мусить організувати, бо зрозуміла, що визволення пролетарської молоді з пазурів ненаситного капіталізму,

мусить бути ділом рук самої молоді через здобуття і запровадження соціалістичного суспільного ладу.

*
*
*

Перші організації соціалістичної робітничої молоді повстали у Голляндії в 1885 році та у Бельгії, яка є класичною країною антимілітаристичної пропаганди, в 1886 році під назвою «Молода Гвардія». В другій половині дев'ятого століття прийшло було у Бельгії до великих робітничих страйків, які правительсто при помочи війська немилосердно затопило в морі крові страйкуючих. Робітництво тоді не могло ще захопити власть у свої руки, тому треба було для оборони розглянутись за другою силою, яка би мала зломити насильство військових генералів. Треба було підорвати силу насильників із ввнутри, зі самого споду. Робітництво рішило виховувати молодих хлопців, з яких рекрутувались сотні вояків та які опісля сліпо стріляли на страйкуючих робітників, у соціалістичному дусі: треба було шукати способів, щоби «байонети примусити думати», кого вони ріжуть. В тій цілі потворено «молоді гвардії». Такі громади мали за ціль по можности якнайбільше зібрати молодих хлопців перед їх відходом до війська, вціпити в них соціалістичного духа, їхні серця наповнити не затертою ненавистю до капіталістичного устрою та до військових капралів а натомість розбудити в них почуття любови до класових товаришів, до соціалізму. Кожного року перед військовою бранкою «молоді гвардії» розповсюджували в сотиссячах примірників летючки та газетки протимілітаристичного змісту. Члени «Молодої Гвардії» ставилися із чорними опасками та революційними піснями до бранки, що було неначе символом безпощадної боротьби з гнобителями працюючого люду. Вже по кількох літах діяльности «Молодої Гвардії» дійшло до того, що в цілій бельгійській армії не було майже сотні, якаби відважилась стріляти до страйкуючого робітництва. На одній з тайних парламентних сесій того часу військовий бельгійський міністер заявив про «ненадійність» армії на случай війни.

В кілька літ пізнійше на взірць «Молодої Гвардії» у Бельгії, заложено соціалістичні організації молоді у Італії, Швеції, Норвегії Данії, Чехії, Угорщині, Болгарії, Франції та Італії. Найбільшу вагу в тих організаціях кладено на антимілітаристичну та міжнародню соціалістичну солідарність. Організації були тайні та нелегальні. Своєю працею мали великий плив на виховування робітничих мас у революційному дусі. Соціалістичні організації молоді брали через цілий час участь у політичних та господарських змаганнях старшого робітництва. У Бельгії і Данії організації соц. молоді брали велику участь головню у виборних кампаніях; у Італії успішно боролись із клерикалізмом. Соціалістичні організації молоді виступили до боротьби з отвертими пранорами в ім'я побіди соціалізму, як світогляду і системи нового господарського життя. Організації молоді творили самостійні й автономні організації.

Пізнійше через байдужність та безучасність старших соціал-демократичних організацій в життя соціалістичних організацій молоді дійшло до того, що велика частина соціалістичних організацій молоді підпали перехідно під плив анархістичних та сіндікалістичних течій. Так було в Бельгії, Голляндії, Норвегії, Швеції, Італії

та Франції. У названих краях у 1900—1907 р. р. анархістичні та сіндікалістичні організації молоді широко розводять свою діяльність. На штутгартській конференції 1907 р. поруч делегатів соціал-демократичних сильно були ще також заступлені сіндікалісти головню з Італії.

Сіндікалістичні організації молоді характеристичні були своєю федералістичною формою, спеціально проти-військовою тактикою, (яка між иньшим полягала в індивідуальному відтяганню від служби), негованням всякої участі в парламенті й особливу ціну клали на генерельний страйк, як одинокий середник для повалення капіталістичної держави. Рівночасно ворожо ставилися до соціал-демократичних партій.

Конференція у Штутгарті.

Широкого революційного розгону набирають соціалістичні організації молоді з хвилею вибуху російської революції в 1905 р. Боротьба російських революціонерів розбудила в західнього пролетаріату почуття і віру в свою власну революційну силу. До того часу завдяки сильному ревізіоністичному рухові, пролетаріат свою долю думав кувати на парламентарних здобутках. Та по виступі російських революціонерів побачено ще иньші дороги для здобуття волі пролетаріатові; це був шлях революції, політичного повстання. До того часу пролетаріат всю свою надію бачив у хитрості та проворності поодиноких провідників, з вибухом російської революції в 1905 році, знову перший раз від часу Паризької Комуні, виходять на сцену широкі маси революційного пролетаріату. Місто виборчих ліст, лунають стріли та появляються уличні барикади. До цієї боротьби не вистарчали теоритизовання та парламентарні балачки; тут треба було приносити жертви, треба було молодечого запалу та відваги. До цього найкраще годилася революційна соціалістична молодь, яка дійсно з героїзмом та посвятою кидалася в кроваву пролетарську боротьбу за соціалізм, як говорить про це й доказує найкраще історія російської та недавньої німецької революції. Соціалістичні революційні партії по вибуху революції в 1905 р. зразу зрозуміли конечність підготовки революційної молоді, як форпостів пролетарського фронту. Самі найкращі та найбільше енергічні революційні сили працювали в тодішніх соціалістичних організаціях молоді і так: Лібкнехт, Роза Люксембург і Кляра Цеткін у Німеччині, Гиппюнд у Швеції, Генрієта Роланд-Гольєст у Голандії. Вже в 1900 році та відтак у 1904 році робилися заходи в напрямі міжнароднього об'єднання організацій соціалістичної молоді. Та справа тоді не повелася, але в крузі тодішніх працівників (Лібкнехт, Франк, який редагував антимілітаристичну «Молоду Гвардію», орган для полудневно-німецького союзу робітничої молоді і Бельгієць Де Ман) невпинно працювали над справою міжнароднього об'єднання соціалістичної молоді. І дійсно, дня 30 жовтня 1906 р. конгрес полудневно-німецького союзу робітничої молоді припоручив офіційльно тов. Де Ман поробити перші кроки для злуки соціалістичних організацій молоді та дав мандат на скликання першого конгресу соціалістичної молоді, який мав відбутися рівночасно зі соціалістичним міжнароднім конгресом у Штутгарті в 1907 р. В місяці марті 1907 році заложено перше провізоричне міжнароднє бюро, в склад якого входили: Де Ман, Лібкнехт і Франк. В днях 24 — 26 вересня 1907 році відбувсь у Штутгарті перший конгрес міжнародньої соціалістичної молоді.

на якому брало участь 20 делегатів із 13 країв (Угорщина, Швейцарія, Голандія, Австралія по одному голосови, Чехія, Австрія, Італія, Німеччина, Іспанія, Данія, Англія по два голоси: Швеція і Бельгія по три голоси). Головою конгресу був тов. Лібкнехт. Тоді наложено організаційного податку по 2 фенігі на кожного члена; бюджет секретаріату обчислювано тоді около 900 до 1000 марок річно. Осідком секретаріату став Відень; до секретаріату окрім Лібкнехта (Берлін) і де Ман (Бельгія) входили ще: тов-а Ролянд-Гольст (Голандія), Винарський (Відень) і Мілер (Швеція).

Велике значіння штутгартського конгресу лежить у виготовленню одностайної програми праці, після якої в слідуючих роках соціалістичні організації молоді провадили свою діяльність.*) Програма конгресу складалася з трьох провідних ідей:

1. боротьба за економічне визволення;
2. боротьба за культурне визволення (докладчик Ролянд-Гольст);
3. боротьба з мілітаризмом (докладчик Карло Лібкнехт).

На штутгартському конгресі існуючі організації соціалістичної молоді злучилися в «Міжнародну Спілку Соціалістичної Молоді», що пізніше стала основним камінем під заложення суцільного інтернаціоналу соціалістичної молоді.

Рух соціалістичної молоді від штутгартського конгресу (1907) до вибуху війни (1914).

Після російської революції в 1905 р. а зглядно по штутгартському конгресі, перевагу в життю соціалістичних партій бере течія ревізіоністична. Це час найкращого розвою парламентарних здобутків та спілкових договорів. Це без сумніву відбилося і на розвою соціалістичних організацій молоді. Старі, хитрі пани ревізіоністичного соціалізму не радо дивились на просту, але щирі й відважну революційну працю молодих організацій і їм краще було їх усунути, щоби можна спокійно без закиду та докору торгуватись із панамі. Від того часу починається з боку офіційльних соціалістичних партій нагілка на молодецькі організації. Батьки тодішнього соціалізму хотіли собі підпорядкувати організації молоді, щоби увільнити себе від напруження робленого молоддю. Дальше на нещастя молоді, почалися страшні нагілки з боку правительств, головню у Німеччині, яка тогді була провідницею в життю соціалістичної міжнародньої молоді. Пруське правительство, якого найбільшою опорою був мілітаризм, розв'язує одну за другою організацію соціалістичної молоді, яка там клала собі в першу чергу завдання боротьби з мілітаризмом. Рух молоді поносить оден удар за другим. Вже в 1907 р. поліція арештує і суд засуджує описія на 1½ року кріпостної тюрми одного із найкращих провідників і пробоевиків руху соціалістичної молоді Карла Лібкнехта за книжку «Мілітаризм і антимілітаризм». Соціалістична молодь мусить у тому часі провадити тяжку боротьбу за удержання самостійности всіх організацій, яку їм хотіли відобрати всякі покликані і непокликані батьки та аностони тодішнього соціалізму. Цю зміну бачимо не тільки у Німеччині, але майже у всіх країнах. По штутгартськім конгресі ініціатива та провід праці в соціалістичному життю переходить

*) Заінтересованих у тому товаришів відсилаю до книжки тов. Вільгельма Мінценберга: 1. „Die sozialistische Jugend-Internationale“ в якій подрібно є звіт про штутгартський конгрес; 2. „Die sozialistischen Jugendorganisationen vor und während des Krieges.“ Автор. .

від Бельгійців та Шведів до Німеччини; німецька соціал-демократична партія була найбільшою в Інтернаціоналі і тому керувала життям. По побіді ревізіонізму в Німеччині, майже по всіх країнах приходить до сили також самий опортуністичний елемент. Яка доля стрінула соціалістичні організації молоді у Німеччині, таке саме чекало й організації других країв. Найсильніше проти революційности та самостійности організацій соціалістичної молоді виступили спілки (Gewerkschaft-y), які відчували в молодечих організаціях небезпечного ворога для свого тарифного баришівництва з капіталістами. І так на конгресі спілок 1908 р. у Гамбурзі домагаються знесення самостійности організацій соціалістичної молоді і підпорядкування молоді назначеним партійним учителям; в кілька місяців пізніше зажадала того самого конференція соціал-демократичної партії в Нирнберзі. Та це так легко не удавалося партійним папам; де розв'язувало офіційальні організації соціалістичної молоді там заложувано нелегальні. Так було у Німеччині і иньших країнах, як це почуємо пізніше. Всюди частина революційної молоді, піддержувана марксистичною опозицією по партіях, творила і на далі самостійні організації, хоча мусіли боротись із дуже тяжкими труднощами. Причиною цього занепаду революційного духу в соціалістичних організаціях молоді в передвоєнних часах була без сумніву опортуністична загальна тактика соціалістичних партій, але також і не мала вина лежить на самім секретаріаті Інтернаціоналу Молоді за его інертність та бездіяльність.

За це ті організації молоді, які підчинилися партіям, мають за собою в цьому часі велику культурну освітню працю, яка одначе часом була далеко не революційна, не пролетарська. Організації молоді ставали більше якимись спортовими клубами, а не боевими орніщами. Треба одначе згадати, що в тому часі повстали величаві бібліотеки соціалістичної молоді та иньші культурні творчости. Збільшається також і скількість членів організацій соціалістичної молоді. *)

В році 1914 Італія числила 10.000 членів, Данія 5.701, Норвегія 3.000, Швеція 5.000, Румунія 695, Іспанія 2.453, Швейцарія 1.000, Фінляндія 7.218. В цих організаціях час від часу підносились голоси, які жадали скинення зі себе опортуністичного марева і взивали до переходу до безпосередних політичних акцій хочаби під взглядом антимілітаристичної пропаганди. Та дарма. Прийшла війна й багато з молодечих організацій за приміром своїх старших потентатів із розвинутим прапором перейшли в табор соціал-патріотів. Бували случаї, де соціалістичні організації молоді давали добровольців на капіталістичний фронт, як от приклад у Франції на 1995 зголосилося добровільно «ратувати вітчину» 783 члени; у Німеччині історія з убитим у Франції Франком. І для справедливости треба зазначити, що такі герої патріотичного імперіялізму вишлюджувалися власне по тих організаціях, які були під опікою партій, бо ті, які «дико» виростали, ті твердо й серед найтяжчих шовіністичних камаріль держали революційний прапор і відважно боролись з мілітаризмом. (Скандинавські краї, Голяндія [Zaier], Швейцарія, Іспанія та другі.)

Так застав вибух світової війни. Справді, треба ще згадати про спроби міжнародньої сполуки соціалістичної молоді, як соціалістич-

*) Найкращим доказом цього являється факт, що орган соціалістичної молоді у Німеччині „Arbeiter-Jugend“ мав своїх 102.726 абонентів.

Схема початкових організацій міжнародної

Рік	Заложення організації	Органи організації	Скількість членів	Рік	Заложення організації	Органи організації	Скількість членів	Рік	Заложення організації	Органи організації	Скількість членів	
Німеччина				Франція				Нідерландія				
1903	У полудневій Німеччині в Офенбаху	„Die junge Garde“ „Die arbeitende Jugend“	10.000	1901		„Pioupiou de l'Yonne“ під редакцією славного Hervé	1.000	1885	Заложення „Socialistische Jongeliederverenigingen“*)			
1904	У північній Німеччині				1901				1901	„De Zaier“ (сівач) соціал-демократична		
1906	Злука обох організацій з центральним осідком у Берліні				1901			„Le Drapeau rouge“	1907			
1907	Прилучення до Соціалістичного міжнародн. конгресу в Штутгарті				1902	Засновано „Jeunes Gardes Socialistes“		„Le Conscriit d'Ardenne“	1910	Розкол на марксистів і ревізіоністів у слід за розколом у партії		
				1907		„L'Egalité“		1918	Засновано „Союз соціалістичної молоді“ (який складається головн. з духових робітників і інтелекції)			
				1912		„La Feuille du Soldate“						
				1912	Об'єднання всіх існуючих соціалістичних молоді - організацій в одну соціал-демократичну партійну організацію (на рішення ухвали з конгресу партії у Ліоні 1912)							
Австрія				1915		„Les Annales de la Jeunesse Socialiste“		Англія**)				
1894	„Спілка молодих робітників у Відні“	„Der jugendliche Arbeiter“	6.868 14.104	1917	Розрив межі революційною міжнародною а опортуністичною молоді*)	„La Voia des Jeunes“		Швайцарія				
1904	„Verband jugendlicher Arbeiter“								1896	Заснуються молоді організації, які однак скоро зникають	„La Socialiste“	
1913									1901	„La Jeunesse Socialiste“		
							1906	Об'єднання поодиноких існуючих груп у центральний союз об'єднаних швайцарських молодих хлопців				
Угорщина				Бельгія				1907		„Der Skorpion“	300	
1905	„Спілка молодих робітників“	„Ifju Munkas“ (Молодий робітник)		1886	Засновано „Молода Івардія“ в Ієнті	„Loteling“ (рекрут) „De Kazerne“ (казарма) „La jeune Garde“		1908				
				1887	„Socialistische Jongelingskring“ (Союз соціалістичних молодих людей)			1919	Засновання подвійних організацій: німецько-балакаючих і романськ. балакаючих Романський союз у Люзанні Німецький союз	„La Voix de Jeune“	800	
				1891	Об'єднання поодиноких організацій в „Національну Федерацію“ Фляміїці: „De jonge Wacht“* (молода сторожа)				„Freie Jugend“	5.000		
Чехія				1893		„Le Conscriit“ (рекрут) і „La Caserne“ (казарма)	8.000	Швеція				
1897-1900	Творення організації	„Sbornik Mladeže Socialistické“	7.139 муш. 2.196 женц.	1906-1908	Найвищий розв'яз „Молодої Івардії“			1895	Засновано „Socialistika Ungdom Förbundet“ (Союз соціалістичної молоді***)	„Brand“ (Полумя)		
1909					1913	Заложення „Союзу об'єднаних молоді-організацій Фляміїців Вальїців і Брусельців“			1903	„Socialdemokratiska Ungdom Förbundet“ (Соціал - демократична молоді)	„Fram“ (Вперед) „Stormklocken“ (дзвони бури)	
1913	Розвал на централістів і сепаратистів Заложення робітничого університету								1907			13.000
Італія								1914-1918	Сильний розвій організації		3.400	
1901	Засновання антимілітаристичних громад молоді на бельгійський взірць	„L'Avantgardia“	2.000					1920			20.000	
1907	Розлом на соціалістичну громаду: „Federazione Italiana Giovanile Socialista“ і сіндікалістичну: „Federazione Nazionale Giovanile Socialista“											
1908	Викинення сіндікалістичної громади з „Спілки Міжнародної Соціал. Молоді“											
1913												
1915			10.000									
Франція				*) Окрім того існували у Франції в тім часі сіндікалістичні організації молоді, які многими висказами та вчинками доказували свою солідарну співпрацю з міжнароднім секретаріатом у Ціріху, головн. на полі антимілітаристичної боротьби								
1899	Засновано „Jeunes Socialistes“	„Conscriit“ (новобранець)		*) Вскорі стали анархістичними. **) За цілий час перед війною ані підчас війни ські молоді-організації не давали нічого про себе чути ***) Пізніше стає анархістичним.								
1900												

Зацій міжнародної соціалістичної молоді.

Рік	Заложення організації	Органи організації	Скількість членів
Румунія			
1913	Засновано організацію		282*
1915			695
Греція			
1910	Засновані організації, яка під час балканської війни замірає		
1913	Відродження організації		
Португалія			
Весь час сильно розвивається рух соціалістичної молоді, яка однак відмовляється від співпраці з Інтернаціоналом Соціалістичної Молоді			
Скандинавія			
1916	Засновання скандинавського союзу соціалістичної молоді Данії, Швеції, Норвегії		
Америка			
1907	Засновання першої молодь-організації у Чикаго		330
1913			4.200
Україна**)			
Загальні дати важних подій в житті міжнародної соціалістичної молоді.			
1907 Конгрес у Штутгарті й засновання „Міжнародної Соціалістичної Молоді“.			
1910 Конгрес у Копенгагені.			
1912 Конгрес у Базелі.			
1915 Конгрес у Берні.			
1915 Проголошення „Першого міжнародного дня молоді“.			
1916 Проголошення „Другого міжнародного дня молоді“.			
1917 Проголошення „Третього міжнародного дня молоді“.			
1919 Конгрес у Берліні; створення „Інтернаціоналу Комуністичної Молоді“ і приступлення до III-го Інтернаціоналу.			

*) Соціал-демократична партія сама виносила тоді всього 1000 членів.

**) Про перебіг початкових організацій української соціалістичної молоді детально подамо пізніше при описі історії розвитку соціалізму серед української молоді.

Рік	Заложення організації	Органи організації	Скількість членів
Данія			
1899	Спілка Соціал-демократичної молоді**)		
1905	Засновано „Socialdemokratisk Ungdomsförbund“		
1907		„Fremad“ (Вперед)	1.400
1914			5.701
Норвегія			
1902	Засновано „Socialdemokratiske Ungdomsförbund“	„Det Tyvende Aerkundrede“	
1907			800
1918			11.000
Іспанія			
1903	Засновано соціалістичну громаду молоді		
1906	Об'єднання існуючих громад у „Federacion de Juventudes Socialistas“ (Союз соціалістичних молоді-організацій)		1.109
1914			
1916		„Renovacion“	3.000
			3.779
Росія**)			
Фінляндія			
1906	Засновання соціалістичних організацій молоді		
1907-1914	Час сильного розцвітту		6.410
1913			13.000
1914			
1917	Формовання „червоної гвардії“ з поміж молоді проти білої гвардії в час соціальної революції		
1918			20.000
Болгарія			
1912	Партія „вужькосерцких“ соціалістична основа організації соц. молоді під назвою: „Унія соціал-демократичної молоді Болгарії“		300

*) Скоро сталася анархістична.

**) До революції немає окремих молоді-організацій, молоді працює по партіях. У великій кількості існували вихрові громади соціалістичного студентства.

†) В Болгарії соціалісти тоді ділились на „вужькосерцких“ (радикальних) і „широкосерцких“ (уміркованих).

Рік	Заложення організації	Органи організації	Скількість членів
Фінляндія			
Заснована „Socialistiska ungdomsförbundet“ (Союз соціалістичної молоді***)			436
Царя			
Заснована молоді-організація, які однак скоро зникають			
Заснована „Jeunesse Socialiste“ (Союз соціалістичної молоді)			
Заснована „La Voix de Jeune“ (Голос молоді)			800
Заснована „Freie Jugend“ (Вільна молоді)			5.000
Бразилія			
Заснована „Socialistiska ungdomsförbundet“ (Союз соціалістичної молоді***)			300
Заснована „Fram“ (Вперед)			
Заснована „Stormklockan“ (Голос бурі)			
Заснована „Socialdemokratiska ungdomsförbundet“ (Соціал-демократична молоді)			13.000 хлопців, 3.400 дівчат
Заснована „Brand“ (Полум'я)			20.000

Вскорі стали анархістичними.

*) За цілий час перед війною ані під час війни англійське молоді-організації не давали нічого про себе чути.

**) Пізніше стає анархістичним.

ний конгрес партій 1910 р. у Копенгазі, перед яким відбулась Міжнародна Конференція Соціалістичної Молоді й опісля Конгрес у Базилеві в 1912 році. Ці два факти самі по собі в життю соціалістичної молоді в дуже бліді; праця та ухвали молоді були все рефлексією ділання старших. На конференції у Копенгазі змінено попередній міжнародний секретаріат молоді новими товаришами і так: де Ман (Бельгія), Гоглянд (Швеція), Шкатула (Чехія), Кропф (Норвегія), Дансберг (Відень). Загальний настрій двох вище наведених конгресів був дуже млявий тому, що відчувалося вибух війни та рівночасно бачили слабкість ідейної звязи тодішнього Інтернаціоналу.

З боку молоді великі надії клали на міжнародний соціалістичний конгрес у Відні, який мав відбутися літом 1914 р., де мали рішитися дуже важні проблеми зі життя соціалістичної молоді. Війна одначе перешкодила.

Загально можна схарактеризувати другий період розвою соціалістичної молоді 1907—1914 р. слідуючими точками:

1. Занепад сіндікалістичних і анархістичних організацій молоді;
2. Млявість політичної активності серед соціалістичної молоді;
3. Занепад революційної і антимілітаристичної пропаганди;
4. Підпора соціалістичних організацій молоді зі сторони офіційних соціалістичних партій, за що одначе організації молоді мусіли дорого оплачувати зреченням політичної та організаторської самостійності.

Інтернаціонал підчас війни.

Берненська конференція.

Вибух війни пірвав послідні міжнародні звязи між соціалістичними організаціями молоді, які і перед тим були дуже слабкі та не певні. Так само розпався й Інтернаціонал старших. Перша, німецька соціал-демократична партія пішла за кличами »оборони батьківщини«, які так гарно з вибухом війни фабрикував зисколюбний імперіяліст; за німецькою партією пішли скоро соціалістичні партії других країв. Доптано скоро забуті присяги про міжнародню солідарність пролетаріяту, про обіцянки »всякими способами«^{*)} недопустити до вибуху війни і инші високопарні фрази, які наповняли атмосферу копентгаського та базилейського конгресу. Забули на клясову боротьбу, заключено »Burgfrieden« з підприємцями і провідники свідомо палили червоні прапори пролетарського інтернаціоналу та »чесно і щиро« запрягались до тріумфального воза імперіялізму. Історик світової війни мусить згадати й про офіційну соціал-демократію, яка так само причинилась до страшної руїни та румовищ, що й Людендорф та ціла пануюча кляса. На совісті Шайдемана et consortes лежить так само марево та прокляття 10 мільонів трупів та 20 мільонів кріплів, як і на душі всяких Гінденбургів та Фошів.

Без сумніву і в тій страшній шовіністичній бурі зачасного імперіяліста, якою була світова війна, найшлись соціалістичні партії, які дальше гордо та усильно держали чистими руками прапор міжнароднього соціалізму. Сюди належить російська соціал-демократична партія, італійська та инші соціалістичні групи, які прилучилися до цімєрвальдського обєднання, заснованого літом 1915 року.

^{*)} Уривок із ухвали II-го Інтернаціоналу на Конгресі у Базилеві.

Та війна само собою, внесла відновлення в міжнародне життя та працю соціалістичної молоді. Вже в 1914 році робилися заходи зі сторони німецької та швейцарської молоді, щоби відновити міжнародні зв'язки соціалістичної молоді і дійсно, спробиувеличались гарним успіхом.

На Великдень 1915 р., тоді, коли офіційальна соціал-демократія жертвувала на вівтарях оборони »батьківщини« останні свої соціалістичні переконання, тоді (4.—6. IV. 1915 р.) велика частина соціалістичної молоді відбула у Берні конференцію, яка була спільним доказом для офіційальних »папів« соціалістичних партій, про живучість ідеї міжнародної соціалістичної солідарності. Тепер носієм цієї ідеї була соціалістична молодь. На конференції брало участь 16 делегатів із 10 країв (Німеччина, Польща, Голандія, Росія, Болгарія, Італія, Норвегія, Швеція, Данія, Швейцарія). Делегати, не вчисляючи Німеччини, Польщі, Росії, заступали 33.800 організованих членів. Бернська конференція молоді витягнула знова на чисте сонце ідею міжнародного братерства та єдності, яку так страшно ногами здоптали соціал-демократи з початком війни.

Товариші студенти Французи з Парижа віднесли до президії конференції з письмом, в якому писали: »Ми щиро жалуємо, що самі не маємо спромоги вислати на конгрес своїх делегатів, але ми запевняємо свою щирю моральну піддержку для конгресу. Наша група матеріально є незалежна і не є прилучена до офіційальної партії і ми почуваємо себе щасливими, що ми не є підчинені національній дисципліні, як це діється з нашими молодими товаришами у Франції. Ми з великою радістю прийняли відомість про нове проклямовання міжнародного братерства. Ми віримо, що війна не знищила і не знищить ідеї, що вяже соціалістів всіх рас, різних країв та народів«.

Головною темою конференції була: »Війна і завдання організації соціалістичної молоді«. Конференція видала відоzwу, в якій взиває соціалістичну молодь до безпощадної боротьби з мілітаризмом і війною. Всюди взиває до антимілітаристичної пропаганди і домаганняся загального розброєння. На конференції давалися чути вже голоси, які домагалися розброєння імперіалістичної буржуазії й озброєння пролетаріату. Взагалі зміст бернського конгресу творить золоту сторінку в історії боротьби за соціалізм. Для матеріального піддержання праці соціалістичної молоді конгрес ухвалив заложити »Фонд Лібкнехта«. Бернський конгрес має ще більше майже значіння, як штутгартський. Бернський конгрес є дорогим жемчугом в історії розвою міжнародного соціалістичного руху молоді. З ним починається нова ера в життю інтернаціоналу соціалістичної молоді: настає час власного політичного становища і власної політичної боротьби. Відгомін конгресу мав великий вплив на дальшу працю молоді, яка серед реву найдикшого воєнного загалу, своїми нескверненими молодими руками піднесла високо стяг революційного соціалізму з багна опортуністичної соціал-демократії. То була сходяча зіезда волі для порабощеного пролетаріату. На конгресі доповнено ще склад секретаріату інтернаціоналу соціалістичної молоді.

Після бернської конференції.

Головним завданням секретаріату по бернській конференції було навязання та удержування тісних зв'язків із многими молодь-організаціями по різних краях і треба сказати, що помимо всяких переслідувань та цензур зі сторони правительств, все таки аж до самого

кінця війни вдалося задержати звязи зі всіма молодь-організаціями. Вже осеню 1915 року слідуючі організації соціалістичної молоді прийняли ухвали берненської конференції і навязали зносини зі секретаріатом: Данія, Швеція, Голляндія, Швайцарія, Румунія, Болгарія, Греція, Італія, Австрія, опозиційні групи у Німеччині, Америка, Канада, Іспанія, опозиційні групи у Франції, залишки молодих гвардій у Бельгії, всі фінські та російські групи і угорські союзи. Отже кінець кінців у 1918 році «Міжнародня Спілка Соціалістичної Молоді» числила 220.000 членів. У її склад входили пізнійше майже всі соціалістичні молодь-організації, поминаючи німецьку центральну ставку в Берліні, голляндську в Амстердамі і французький національний комітет. Найкращим доказом звязку та солідарности є сума членських вкладок, яка до 1 мая 1918 року винесла 16.000 франків, окрім того ще «Фонд Лібкнехта» дав 2.829 франків. Секретаріат висилав часто густо свої делегації по різних краях для піддержання контакту та для пропаганди. Найкращим і найбільше помічним чинником при праці був орган «Інтернаціонал Молоді», якого перше число появилася в жовтні 1915 року і який видавав секретаріат. Факт, що соціалістична молодь різних країв посідала спільний орган, був найкращим доказом міжнародньої звязи та солідарности. Під оглядом духового матеріялу орган стояв дуже високо і часто передруковувано его статті по багатьох соціалістичних органах у різних краях. Дальше секретаріат видав спільну міжнародню відзнаку для соціалістичної молоді та випустив багацько карток, присвячені пам'яті визначніших борців соціалізму (Лібкнехт, Адлер, Голлянд і иньші). Помимо подорожніх труднощів вдалося все таки членам міжнароднього бюро молоді зїхатися два рази на спільні наради. Перше засідання відбулося з початком лютого в 1916 році в Цюриху а друге 19. і 20. мая 1917 р. у Штокгольмі. Всі наради та резолюції з тих засідань дають яскравий доказ розриву соціалістичної молоді з офіційальними соціал-демократичними партіями, які потопали в гнилім соціал-патріотизмі. Молодь підхоплює ідеї і гасла практикою зроджені в перших днях революції у Росії. Вищі засідання рішуче відкидають які небудь порозуміння зі соціал-патріотами і зі всею щирістю і запалом молодь починає підпирати рух циммервальдський, з яким секретаріат весь час стояв у близькому контакті.

Окрім того секретаріат уряджував ще спільні акції соціалістичної молоді. Першим таким активним виступом було проголошення першого міжнароднього дня молоді 3. жовтня 1915 р. Того дня відбулися по багатьох містах у різних краях величаві демонстрації молоді проти мілітаризму та проти буржуазного шовіністичного танка, який коштував життя многих мільонів молодих людей. З тої нагоди секретаріат видав загальний маніфест до соціалістичної міжнародньої молоді, в якому між иньшим сказано: «тисячу разів є лучше бути жертвою революційної боротьби і зносити тюрми, ніж кровавитись по окнах та дратах у боротьбі з нашими клясовими товаришами в ім'я зиску наших ворогів капіталістів». Після загального обчислення, того дня взяло участь у маніфестаціях та протестах около 120.000 соціалістичної молоді. Другим спільним виступом було в маю 1916 року проголошення симпатій міжнародньої соціалістичної молоді для Лібкнехта і товаришів, які за свою рево-

люційну пропаганду терпіли тяжку тюрму та знущання пруського фельдфебля. Дальшим виступом було проголошення «другого міжнародного дня молоді» 3. жовтня 1916 р., який окрім своєї антимілітаристичної краски, був звернений в першу чергу проти злочинної праці офіційальних соціал-демократів та соціал-патріотів. Відозва міжнародного секретаріату звучить: »Товариші! Якими не страшними являються нам жертви кровавої війни, як і ворожими не є для нас приготування до нових воєнних походів, то все таки то не є найгіршим. Найстрашнішим, найбільше болючим для наших сердець, є недописання многих соціалістичних партій в багатьох краях. Страшним для нас є занепад соціалістичних ідеалів у кровавій грязі убійства народів. Найбільше палучим для нас соромом являється знеужиття соціал-патріотичними провідниками робітничих організацій та їхньої преси для воєнних і мілітаристичних цілей.« А дальше: »Молоді товариші! Ви першими мусите бути, які не поворотом і остаточно зірвуть із людьми, які поганяють нашу славу і наші прапори«. »Bruch mit allem, was unwahr, unecht, Halbheit ist« »Люди, які вступили на міністерства і які допомагають війні не мають права себе соціалістами називати«. »Fort mit ihnen, wir haben mit ihnen nichts gemein.«

»Третій міжнародний день молоді було проголошено 2. жовтня 1917 р.«

Прояви молоді без сумніву сильніший характер мали в неутраляльних краях ніж у воюючих, де життя було придушене жандармськими палками. Та помимо всіх тюрм і терпінь соціалістична молодь держала свій прапор гордо. Серед війни, серед найбільшого шовіністичного румору та кровавих танців, у час розцвіту зради соціал-патріотів, соціалістична молодь з героїзмом виносить високо в гору стяг соціалістичної міжнародної солідарности, міжнародного соціалізму. Загальний характер праці соціалістичної молоді після бернської конференції це:

1. рішучий розрив із брюсельським бюро інтернаціоналу старших, яких опортунізм зопровадив деяких навіть на міністерські крісла капіталістичних воюючих держав;

2. самостійні, політичні акції в ім'я некомпромісної революційної боротьби з війною, з капіталізмом;

3. тісна співпраця революційної молоді з цімервальдським рухом;

4. розрив соціалістичних громад молоді на національні і міжнародні групи;

5. скріплення міжнародної солідарности революційної молоді та перепроводження перших міжнародних акцій.

Діяльність коштувала також багато жертв зі сторони соціалістичної революційної молоді, які одначе ставалися в руху соціалістичної молоді тими огниками, які ще більше запалювали молоді серця до безпощадної боротьби з капіталізмом та імперіялізмом світової буржуазії.

У безупинній боротьбі з мілітаризмом та класовим опортунізмом соціалістичних батьків, соціалістичну молодь застали великі дні революції в Росії, пізніше в середній Європі. З хвилию захоплення по-

літичної влади в Росії комуністичною партією, в житті соціалістичної міжнародної молоді настає сильний рух у користь ідей пропагованих комуністичною партією і в многих краях по різних містах закладаються групи комуністичної молоді. Цей рух зростає із кожним днем у потужну силу, якої розвою не міг перешкодити ніякий ворог. Велика частина соціалістичної молоді (головно у Німеччині) зриває рішуче зі всякими соціал-патріотами та соціал-паціфістами і щиро віддається на службу ідеям безкомпромісного революційного соціалізму. Велика доля соціальної революції у Німеччині лежала на плечах соціалістичної молоді, яка себе називала комуністичною. Решта з поміж соціалістичної молоді задурманена «гуманними» гаслами Носке та Шайдемана дала пірватися соціал-паціфізму та соціал-патріотизму й спільно зі старими допталася в гнилі контр-революційного опортунізму.

Революційна частина, не уважаючи на всякі переслідування та жертви, вірно сповняла службу під прапором революційного соціалізму.

Серед незвичайно тяжких відносин відбулася у Берліні дня 20. вересня 1919 р. конференція соціалістичної молоді, яка ще остала вірна ідеям революційного соціалізму. Конференція уконститувалася як перший конгрес Інтернаціоналу Комуністичної Молоді. На конгресі було заступлених 14 країв з 219.000 організованих членів.*)

Ідейно треба уважати конгрес у Берліні, як дальший ступінь розвою міжнародної революційної соціалістичної молоді, яка свій початок зачала штуттгартським конгресом. Берлінський конгрес виробив загальну програму діяльності комуністичної молоді на будуче. Конгрес ухвалив рівночасно приступити до Комуністичного Інтернаціоналу, заснованого на весні 1919 р. у Москві. З тою хвилиною починається нова епоха в житті соціалістичної революційної молоді і опис того руху, який не лежить в завданні сегоднішнього мого начерку, залишимо покищо на пізніше.

* * *

Знаючи історію довголітньої боротьби за соціалізм і переглянувши історію руху соціалістичної молоді, розуміємо, яке кольтосальне значіння відгравала соціалістична молодь у тих надлюдських змаганнях праці з визиском. Не будучи молоді з її горіючим запалом і любовю до справи, не було би перемоги соціалізму. Молодь ратувала прапори соціалізму там, де примучена громада старших упускала їх з рук під напором безпощадного ворога. Найбільше користі молодь принесла на полі боротьби з мілітаризмом та на полі пропаганди міжнародної соціалістичної солідарності. Соціалістичні молодь-організації були рівночасно кадрами, де загартовувалися до клясової боротьби молоді працівники, які мали заступити місця старших борців, упавших у бій. Соціалістичні молодь-організації доказували незрівнаних чудес на полі культурно-просвітньої діяльності. Як у Швеції, Норвегії, Німеччині і иньших краях**) уряджувано маса лекцій, вистав, заложувано мал-

*) Після звіту виконавчого комітету з року 1921 Інтер. Комун. Мол. об'єднує в собі вже 800 000 членів.

**) Напримір у Фінляндії в 1913 році уряджено було: 2260 зборів; 1095 засідань; 526 викладів соціалістичних; 414 вечірки; 998 забавні вечірки; 794 театральних вистав; 126 прогульки. Окрім того видано велику скількість агітаційних та поучаючих брошурок та книжок.

дрівні бібліотеки, школи, гімнастичні товариства, де всюди працювала соціалістична молодь. І треба сказати, що праця успішніше йшла в тих краях, де організації молоді були самостійні. В краях, де молодь-організації творилися рішенням і на припорушення офіційних партій, там праця молоді була пинява, млява; молодь тягнулась все в хвості за патентованими провідниками-батьками партії.

На загаль соціалістична молодь сповнила свій історичний обов'язок; своєю працею вона стала нерозлучною частиною пролетарського революційного фронту. Події зі життя революційної молоді це вічно сияючі дорогоцінні жемчуги в історії боротьби пролетаріату за здійснення міжнароднього революційного соціалізму.

Ми молоді.

Ми стяг наш червоний у гору несем,
Над гори, крізь хмари його піднесем,
Хай з вітром в борні клекотить
Про силу, що людство з біди увільнить.

* * *

Ми стягом вільним провідним,
Самі також хочемо бути.
Збираючи сили під стягом своїм,
Бажаємо людство розкути.

К. К

З НАУКИ КАРЛА МАРКСА.

Матеріалістичне розуміння історії.

В процесі суспільного виробу життєвих засобів люде вступають в певні, конкретні, незалежні від їхньої волі відносини, продукційні відносини, які відповідають певному шаблю розвою їхніх матеріальних продуктивних сил. Цілість сих продукційних відносин утворює економічну структуру суспільства, реальну базу, на якій підноситься юридична й політична надбудова і якій відповідають певні форми суспільної свідомості. Спосіб продукції матеріального життя означає соціальний, політичний і духовий життєвий процес взагалі. Не свідомість людей встановляє їхнє буття, а навпаки, суспільне буття означає їхню свідомість. На якомусь шаблі свого розвою матеріальні продуктивні сили суспільства впадають в суперечність з існуючими продукційними відносинами, чи — кажучи лише юридичним висловом — з власницькими відносинами, в яких вони досі розвивалися (оберталися). З форм розвою продуктивних сил ці відносини перетворюються в їхні кайдани. Тоді настає доба соціальної революції. Зі зміною економічної основи швидко чи повільніше перетворюється й ціла величезна надбудова. При розгляді таких переворотів треба стало відрізняти матеріальний переворот, який констатується з вірністю природознавства і юридичний, політичний, релігійний, мистецький чи філософський, одним словом, ідеологічні форми, в яких люде

свідомо уявляють собі сей конфлікт і борються за нього. Як мало судиться про якусь особу на основі того, що вона про себе думає, так само мало можна судити про таку епоху перевороту на основі її свідомості, а навпаки, треба сю свідомість пояснити суперечностями матеріального життя, існуючим конфліктом між суспільними продуктивними силами й продукційними відносинами. Суспільна формація ніколи не гине, доки вона не розвинула всіх продуктивних сил, для яких вона досить простора і нові вищі продукційні відносини ніколи не наступають взаміну, доки матеріальні умови їхнього існування не зростуть в лоні старого суспільства. Тому людство завжди ставить собі лише завдання, які воно може розв'язати, бо при точній увазі завжди виявляється, що саме завдання повстає тільки там, де вже існують, або принаймні знаходяться в процесі свого створення матеріальні умови для його розв'язання. В загальних рисах можна назначити як поступові епохи економічної суспільної формації азійський, античний, феодалний і новітний буржуазний способи продукції. Буржуазні продукційні відносини являються останньою антагоністичною формою суспільного продукційного процесу, антагоністичною в значінню не індивідуального антагонізму, а антагонізму, який зростає з суспільних життєвих умов поодиноких людей. Але в лоні буржуазного суспільства розвиваються продуктивні сили, які одночасно створюють матеріальні умови для розв'язання сього антагонізму. Сею суспільною формацією закінчується отже передісторична доба людського суспільства.»

* * *

Буржуазія творить своїх власних гробокопів.

»Сучасне буржуазне суспільство, яке витворило могутні засоби продукції й транспорту, нагадує чарівника, який не може більш опанувати викликані ним підземні сили. Від десятиліть історія промисловості й торгівлі є лише історією повстання новітніх продуктивних сил проти новітніх продукційних відносин, — проти власницьких відносин, які являються життєвими умовами буржуазії та її панування. Але буржуазія не тільки що викувала зброю, яка заподіє їй смерть, але й створила людей, які нестимуть сю зброю — сучасних робітників, пролетарів... Суцєю умовою для існування й для панування буржуазної класи є накопичення багатства в руках приватних осіб, утворення й збільшення капіталу; умовою капіталу є наємна праця. Наємна праця будується виключно на конкуренції робітників між собою. Поступ індустрії, якого безвільною й безопірною носійкою є буржуазія, заміняє ізольованість робітників, (яка повстала) через конкуренцію, їхнім революційним об'єднанням в асоціацію. Розвій великої індустрії відбирає отже зпід ніг буржуазії основу, на якій вона продукує й присвоює продукти. Вона творить передівсім свого власного гробокопа. Її загибель і перемога пролетаріату — (є) однаково неминучі.»

* * *

Про міжнародність.

»Буржуазія через експлоатацію світового ринку, продукцію й консумцію многих країв зробила космополітичною. Вона на превеликий жаль реакціонерів, вирвала промисловість з національного

ґрунту. Просторі національної промисловости нищуються і далі ще щоденно їх нищать. Їх усуває нова промисловість, якої запровадження являється питанням життя для всіх цивілізованих націй; їх замінює промисловість, яка не обробляє більше тільки домашні сирівці, але протинає, обробляє сирівці з найдалших полос і якої продуктів не уживається тільки в себе в краю, але разом у всіх частях світа. На місце старих потреб, які вдволялися краєвими виробами, наступають нові, які для свого заспокоєння вимагають продуктів з найбільше віддалених країв і кліматів. На місце старого місцевого та національного самовистарчання і замкнення, наступає всестороння взаємна зависимість націй. І як у матеріяльній так також в духовій продукції. Духові здобутки поодиноких націй стають загальним добром. Національна односторонність та обмеженість стає все чимраз більше неможливою; і з багатьох національних і льокальних літератур витворюється одна світова література».

* * *

Буржуазія та пролетаріят.

»Модерне буржуазне суспільство, яке походить зі занепаду феодалного суспільства, не знесло клясових противеньств. Воно тільки створило на місце старих нові кляси, нові умови утиску та нові форми боротьби. Наша епоха, епоха буржуазії, відзначається ще тим, що вона упростила клясові противеньства. Ціле громадянство ділиться все більш і більш на два великі ворожі табори; на дві великі взаємно прямо протистоячі кляси: буржуазія та пролетаріят.»

К Р И Т И К А.

„Підстави політики“ наших реакціонерів.

(Др. Дмитро Донцов: »Підстави нашої політики.« Відень, 1921. Видавництво Донцових.)

Хвала Богові, нарешті й ми виходимо в люде, можна сказати стаємо »великою нацією«. Були весь час чистими демократами, соціялістами, а тепер маємо вже своїх ріднесеньких реакціонерів, та яких! Не то що на Заході, в якісь там Німеччині, чи Англії — де вони »виховані«, »напарфумовані«, »делікатні«. Ні! Істинно-українські реакціонери цілком инакші. Вони розхрістані, брудні, люблять прямо в очі різати »матку-правду«. Вони самобутні й коли нагадують когось, так тільки героїв бувших чайних »Союза істинно-русскаво народа«.

Прислухайтесь, що вони говорять, як вони говорять, чого хочуть і перед вами повстане як живий образ »русской чайной«, перед вашими очима пройнуть славнозвісні Меньшикови, Пуришкевичі, Крушевани, Євлогії, Маркови, з їхнім »православієм, самодержавієм і народністю«, з їхнім затуманнюванням клясової й політичної свідомости російського селянина та робітника чадом московського шовінізму та націоналізму.

Прочитайте орган В. Піснячевського — так звану «Волю», «Хліборобську Україну» В. Липинського, гетьманське «Українське Слово» (берлінське), нарешті «Підстави нашої політики» Др. Д. Донцова і скажіть, чим це не «чайная» союза «істинно-українського народу»? Хіба не вітає над всією цією братією дух покійника Побєдоносцева, а над димом із числа її — дух Крушевана, Пуришкевича! Хіба ви не бачите, що «істинно-українські» «молодці» озброїлись тою самою зброєю, що й «істинно-руські» «орли» — «дубинками» й «резиною»!

Коли не читаєте «Волі», чи «Хліборобської України», коли вам бридко брати до рук ці органи, прочитайте донцовські «Підстави». Вони не менше, навпаки — ще більше бридкі, але в них зібрано всю есенцію всю «мудрість» запізно народжуючихся «ідейних» українських ретроградів, всю їхню ненависть проти демократії, проти соціалістів, проти революціонерів-комуністів.

Чи виллято кимнебудь і колинебудь стільки бруду, стільки самих непристойних лайок на адресу демократичної, соціалістичної інтелігенції, скільки вилляв у своїх «підставах» Донцов?

Сліпа ненависть до соціалістів і соціалізму взагалі це первооснова політики українських ретроградів. Вони не критикують, не аналізують. Вони просто кваліфікують, ганьблять і відкидають. Соціалізм? Алеж це ні що інше як шкідлива вигадка «заврої та ласої на чуже добро голої», ідеал ріжних «босаків»! Вожд світової революції Ленін? Дурниця — звичайний собі «духовний босак» (стр. 117*). Ви кажете М Горький боронить комуністів? А хтож М. Горький? Цеж ніщо інше як «ідейний босак» (стр. 117). Кажете про соціально-економічні інтереси вбогого селянства, про протилежність тих інтересів інтересам селянської буржуазії? Дурниця. Ніякого вбогого селянства немає, є тільки «паливо», горлорізи, злодії, конокради» (стр. 117) для яких не треба жалувати тільки одного — товстих буків; при цій останній умові всі «суперечности» будуть легко, без шкоди для західно-європейської цивілізації на українським ґрунті, розв'язані. Підносите голос за інтереси пролетаріята? Так цеж дурниця; пролетаріят, це не класа майбутнього, а всього тільки «зникаюча горстка» українського суспільства (стр. 87). Цеж ті самі «горлорізи, злодії й конокради», що й убоге селянство! Пролетаріят? Цеж найбільший ворог «працівника» селянина (стр. 117), єдиного творця матеріяльних і духовних цінностей! Інтернаціональний соціалізм — велика ідея міжнародної солідарності працюючих, ідея всесвітньої боротьби пролетаріята за своє соціально-економічне визволення, за будову нового трудового, безкласового суспільства? Тричі дурниця! «Інтернаціональний соціалізм ворожий нам», бо «ні одна соціалістична часонись у Європі не поставилася зі симпатією до націй, що визволялися з російського ярма»; «ми відкидаємо цю доктрину» (стр. 86 до 87). Та й що таке соціалізм? Хіба основоположником цієї доктрини був не Маркс? А Маркс же жид. А жида — це пара Москалям — нація, яка стремить тільки до того, щоби десь щось зруйнувати, зробити комусь капость, вимудрувати щось на погибель християнам (стр. 147). Яку «свиню» підклав Маркс великим «націям» своїм «науковим соціалізмом» (обовязкого в лапках!), можете бачити на прикладі політики німецької соціал-демократії до 1914 р., яка «пошившись у дурні», чи, як

*) В дужках ставимо всюди сторінки книжки Д. Донцова «Підстави нашої політики».

«по західно-європейськи» висловлюється Д. Донцов — приєднавшись до «кляси загально-небезпечних ідіотів», — відмовляла німецькій буржуазії й богом даному кайзерові воєнних кредитів (стр. 106). Соціалізм? Це взагалі щось московсько-жидівське; соціалісти, — комуністи — це діланти, демагоги, шарлатани, спекулянти і ще раз, босяки...

Так «боряться» українські ретрогради зі соціалізмом та комунізмом взагалі. Методи, як бачимо, цілком запозичені з чайної «істинно-русскаво народа», й даремно «західних». Д. Донцов видав їх за свої оригінальні, чи за «західно-європейські». Написати більше двохсот сторінок друку голої лайки, виляти стільки цебрів помий на голову соціалістів і комуністів і не сказати при цьому ні одного річового слова про соціалістичну концепцію, як таку (за, чи проти неї) — це міг зробити тільки славно-звісний московський реакціонер Меньшиков!

Ще з більшою спритністю й цинічністю «воюють у чайних», «істинно-українського народу» спеціально проти українських соціалістів і комуністів. І знов же нерічево, — про це немає й мови, — а методою опльовування кожного помітнішого соціаліста зокрема, опльовування не тільки за його політичну, але навіть і за цілком наукову чи літературну, мистецьку діяльність. Такий а такий український вчений заявився до якоїсь соціалістичної партії — і він вже більше не вчений, він — «духовний босяк», «попихач і льокай московського уряду» (стр. 182), «льокай московського лібералізму» (стр. 184), «хамелеон» (стр. 185), «Менеляй» з «Прекрасної Олени» і так далі, без кінця. Якийсь письменник виступив так а так як політичний діяч — соціаліст, чи комуніст — і він вже не письменник — він «малоросійський Арцибашев» (129—130), «знаний історик Поприщин», «Мальбрук українського комунізму» (стр. 182), «іскренній лгун» (стр. 184) Взагалі українські соціалісти — мертві, живі й ненароджені — наддніпрянські й надністриянські — це «аякси», нездатні, «через органічну хибу», думати льоїчно (стр. 187); це «баби Палажки від Політики» (стр. 188); люде «з ненормальними умовими спосібностями» (стр. 188); «провокатори», «падлюки» (стр. 176) і так далі й так далі. Цілих два розділи (V і VI) своєї «Політики» присвятив Д. Донцов спеціальному обплывуванню українських комуністів, соціалістів, демократів і ... навіть (мабуть упавши в гістерику) — есефів, самостійників, хліборобів-демократів, хліборобів-державників, галицьких радикалів і народних-демократів (стр. 189—190) (Останніх, звичайно, не за соціалістичні ідеали, а за інші смертні гріхи — «федерацийну саламаху», яка, мовляв, панує в головах наддніпрянських «політиків» та за «маломісточковий патріотизм» галицьких). Цілий V. розділ присвятив Д. Донцов обплывуванню українських політичних діячів дореволюційної доби, зокрема М. Драгоманова, за їх «космополітичний універсалізм», за їх проповідь «вселюдських ідеалів», за прищеплювання «українській нації віри в солідарність працюючих кляс всіх народів» (стр. 137) й інші не менше страшні для всесвітньої (а в тому також української буржуазії) річі й «провини». Ні одного річового закида проти тих «злочинних» ідеалів Драгоманова, ні слова про те, чому саме, з яких причин розвивалась українська політична й соціалістична думка в тім чи іншій напрямі; ні слова про те — чи могла вона розвиватись в іншій. Озброївшись істинно-українською «резиною» й «дубинкою», воевничий трубадур української дрібної буржуазії й «льокай» світової буржуазії (хай пробачить нам цей вираз, запозичений у Д. Донцова) з самохвальством блазня позує перед зеркалом, роздмухує в собі «релігію ненависти»

(стр. 137), плює на всіх і вся й не хоче, чи не може, хоч одну хвилиночку совісно подумати про те, що говорить і на кого плює.

Так Щирі українські патріоти можуть радіти У нас вже точнісінько, як у «великих» націй. А вже певно, як у бувшій царській Росії. Є свої реакціонери, ретрогради; є свої переконані прислужники світової буржуазії; є свої Меншикови, Крушевани й Пуришкевичі... — Липинські, Піснячевські, Донцови...

* * *

В чому ж саме полягають «підстави політики», якою хочуть здивувати світ новонароджені українські реакціонери? Які «поради» дає «рідному краю» (стр. 1) вчорашній «соціаліст», «марксист», а сьогодні ренегат соціалізму, ретроград, відданий «лицарь» буржуазії — Др. Дмитро Донцов?

Ті «підстави» й велемудрі «поради» міг би сам Д. Донцов дуже добре й вичерпуючо викласти на двох сторінках. І колиб він це зробив, то сам побачив би, що всі вони вже давно й дуже добре сформульовані західно-європейськими й особливо московськими реакціонерами — духовими батьками українських обскурантів. На жаль він цього не зробив і розкидав їх, як «дорогоцінні перлини» на кілька сот своєї «плювотини». В ясности «підстави» від цього не виграли, але виграв автор їх, замаскувавши (невдало) в той спосіб свою духову спорідненість іменно з московськими реакціонерами, всіми тими Хомяковими, Леонтевими, Победонцевими, яких він без кінця й краю цитує в своїх «Підставах» і з якими немов би бореться.

Намічаючи «підстави політики» для «рідного краю», Д. Донцов, зайшов до цієї «дражливої теми» здалека. Попереду, мовляв, ніж говорити про політику української буржуазії, треба поговорити про «політику» взагалі, про причини світової війни 1914 р., про сучасну світову соціальну кризу, про соціальні кризи взагалі, про «істинні» причини й підстави людських війн у минулому, сучасному й майбутньому, і аж тоді — «на підставі винайденної загальної підстави» — намітити «підстави нашої політики». Поробивши аж таку закарлюкувату екскурсію (правда, всього на кількох сторінках) Д. Донцов приходить до «великого» винаходу, що основною причиною всіх нещасть — минулих, сучасних і майбутніх — України, Європи й цілого людства — являється... що, хтоб ви думали? Не догадуєтесь? Кепський же з вас політик, так і видно, що донцовських «підстав» не читали! — Росія, Московщина, Москалі у всьому винні. От хто! — Д-ра Донцова, такий ваш анальфабетизм може кинути просто в тряцю.

Не вірите, що у всьому Москалі винні? — сердито запитує Донцов, помітивши, що ви сумніваєтесь. — Не вірите, що колиб Московщину було стерто з лиця землі, то весь світ перемінивсяб? Не вірите, що тоді самі собою зниклиб всі соціалізми, комунізми, федералізми й інші клятві „ізми“? Не вірите, „московські льокаї“, що тоді не земля, а сонце почалоб ходити навкруг оновленої, облагородженої, „обзахідненої“ землі? Не вірите?? Так я вам докажу! — І показує... Читаючи ті „докази“, бере нєраз думка: невже др Донцов серйозно уважає своїх читачів за якихось папуасів, чи медіумів, а себе за мага-волошебника й хоче просто „заговорити“, засугестіювати їх не думкою, а безконечним повторюванням одних і тих же недоведених тверджень та лайками?

„Вульгарна думка, — пише Д. Донцов із виглядом великого фільософа, — бачить причину хороби, що стрясє суспільний організм Європи,

в боротьбі різних ворожих собі імперіялізмів і в назріваючій соціальній революції... Автор не поділяє цієї думки" (стр. 3). Шановний автор шукає „глибшої причини, давнішої“, що вже не раз стрясала світом у давноминулі віки. І знаходить. Правда після тяжкої праці, після великого напруження філософського розуму, а всеж таки знаходить. Причина та — „воююче зі заходом російське месіянство“ (стр. 5). „За соціальною боротьбою, що нищить економічно організм Європи, криється старий антагонізм двох світів — європейського й російського“ (стр. 18). „Росія засадничо ворожа Європі“ і вони повинні одна одну поборювати (стр. 66—67). „Основа великої кризи, що стрясє нашим континентом, конфлікт між Європою і Росією — це глибоке протиставлення двох ворожих собі цивілізацій. Ці протиставлення остільки глибокі, що сподіватися їх скорої ліквідації передчасно. Коли не Європа, то Росія завжди буде свідомо конечности боротьби з європейським заходом, як у себе дома, бо його засади захитують цілою соціальною будовою Росії, так і поза своїми границями, щобни тим легше приготувати своє пановання в Європі, тріумф московського месіянства“ (стр. 69). Культура європейська і російська „абсолютно“ ворожі одна одній, боротьба між ними „конечна“, „під знаком цієї боротьби йтиме ціла європейська криза“ (стр. 69). І так далі й так далі.

Якіж докази дає цим своїм „сміливим“ твердженням Д. Донцов? Ніяких, крім а) лайок на адресу Росії, на адресу московської культури, московського пролетаріату, московського селянства, московської буржуазії, московських соціалістів, комуністів, монархістів, московського духовенства, московських вчених, письменників... і б) вихвалювання західно-європейської буржуазної культури. На цілих п'ятидесяти сторінках (розділ II) ганьбить Донцов „Москалів“ і вихвалює західно-європейських реакціонерів, західно-європейську буржуазну культуру, вищим досягненням якої являється себелюбство буржуа „піднесення багатства — (тобто грабування в пролетаріата надвартости) до значіння майже чесноти“ (стр. 55). Московське суспільство примітивне; в ньому придушена людська одиниця, індивідуальність; у Росіянина, бачите, нерозвинена „автономна мораль і правне почуття“; у Москалів розвинуто широкий культ маси; російський нарід — „нарід рабів, орда неспосібна до відпору ніякій волі з гори“; „замість примату розуму й волі“, панує в московській орді „покура та інстинкт“; Росіяне ненавидять багатство й стремлять до примітивної рівності (стр. 54 - 55). Росіяне — хабарники; російська революція це „помста неудачників, котрі стремлять зрівняти з собою тих, що в гори за для насолоди люкая“ (стр. 60). І нарешті, самий великий „гріх“ Росіян — це їх месіянство, їх віра в свою вибранність і „жадоба“ зруйнувати, знищити, підбити під себе весь світ (а в тому числі і в першу чергу — Україну). Захід, Європа — все якраз навпаки; германо-латинська культура має плюси там, де одні тільки мінуси московська; тут і індивідуальність розвинена, і пошана до багатства, а через це і до людської гідности; у Європі немає хабарництва, у Європі добре зорганізована католицька церква (не то що „юродиві“ православна!); в європейській буржуазії розвинена „автономна мораль і правне почуття“ (що твоє — то моє) й ніхто, крім збаламучених жидом Марксом гольтіпак-пролетарів не бунтується проти цієї „моралі“; у Європі... та що там говорити про Європу! Європа зовсім не має отої московсько-жидівської жадоби до „руйнації ради руйнації“, Європа зовсім не знає „диких“ месіянських ідей; тут всі „шанують“ один одного — людина людину, нація націю,

держава державу. А що ці держави впились нині, мов ті звірі, одна одній в глотку і ладні у всякий мент зїсти одна одну, так вам же — „московським льокаям“, „неукам“ і „падлюкам“ — відповідає Д. Донцов всім неподіляючим його „підстав“, — було вже пояснено сто раз, що все те сталося — і війна 1914 р. і все инше — виключно через московську інтригу, московське месіянство, і що уникнути цього „нешастя“ — невластивого західно-європейській культурі й цивілізації — можна буде на будучі віки тільки тоді, коли буде стерто в порошок Московщину, Росію...

Не думайте, що все це жарт. Ні. Таку „арґументацію“ ви знайдете в донцовських підставах, виложену в самій серйозній формі.

Так і хочеться запитати, що собі думають новоспечені „досвідчені“ українські „політики“ й „філософи“. Коли розводять „філософські“ отакі теревені? Невже думають, що вдасться когось переконати в тому, що російської культури, науки, мистецтва не існує, чи коли все це існує, то немає позитивного, загальнолюдського значіння? Чи навіть більше: що всі вкладки в загальносвітову культурну скарбницю — Мечникових, Менделєєвих, Темірязєвих, Достоевських, Толстих, Чайковських, Глинок і так далі, без кінця — все це отрута, що має єдиною цілею знищення „високої європейської культури“?

Смішно булоби збивати тут такі закиди супроти московської науки й культури взагалі. Московська культура та московська наука стоять на стільки високо, що не істинно-українським „синкам“ скинути її з ваги загальнолюдської світової культури. Вона не потрібує, щоб її хтось боронив, вона сама за себе говорить, сама себе боронить. Звичайно, московська культура має свої відмінні, як і культури всякого иншого народу вона має великі плюси й великі мінуси; московське суспільство має свою, менше-більше характерну психологію, свої правні, моральні, релігійні норми, що випливають зі загальних соціально-економічних умов буття того суспільства. Але щож тут незвичайного, ненормального, специфічно-московського, специфічно шкідливого для всього людства? Московське суспільство примітивне, кажуть „висококультурні“ українські реакціонери. Так. Воно примітивніше від суспільства німецького, англійського, французького. Так щож із цього? Др. Д. Донцов, приміром, як бувший „марксист“ знає дуже добре, що немає націй „обранних“ месіянських, „великих“ і націй покидків із божого присуду; що правні, моральні, суспільно-державні погляди, соціальна структура кожної нації залежить від її соціально-економічного стану, від форм організації суспільної продукції в першу чергу. Він знає також, що колись і європейські нації (нині хвалені Донцовим) були „примітивними суспільствами“, „ордами“, які дико руйнували високо розвинений культурний Рим. Українські ретрогради знають, що за останнє півстоліття Росія далеко пішла в своїм суспільно-економічнім розвитку й перед війною 1914 р. була далеко вже не тою „примітивною старою“, якою хочуть представити її вони. І Донцов і Липинський повинні знати, що розвиток капіталізму у Росії повів її, — не зважаючи ні на „общину“, ні на голос московської інтелігенції про „власні, самобутні“ шляхи суспільно-економічного розвитку Московщини, — по старих, утопаних стежках, по тих, по яких ішла Франція, Німеччина, Англія; що по мірі того, як міцнішала кляса торговельно-промислової й фінансової буржуазії, тріщав лад царсько-поміщицького абсолютизму і на арену суспільного життя, хоч і

поволі, але з konieczністю приходили елементи так званої західно-європейської буржуазної культури.

Все це знає Др. Д. Донцов. Для чогож, — питається, — він — бувший „марксист“, такий зухватий ворог московської нації, її „месіянства“, без всякого сорому схиляє голову перед твердженнями московських реакціонерів і дурисвітів (які кричали десятки років про „вибранність“ російського народу) й собі твердить й хоче всіх переконати, що таки дійсно московська нація є нація „вибранниця“, цілком неподібна до інших націй, що вона стоїть у центрі буття людства всієї земної кулі? Деж тут логіка? Невже Донцов зі своїми товаришами щиро думають, що знайдуться ще такі як вони засліплені прихильники месіянства московської нації?

І далі. Кого мається на думці обдурити, коли виставляється месіянство московської нації, як щось небувале ще в світі й властиве тільки Росіянам. Адже всі, навіть „недосвідчені політики“ прекрасно знають, що, поминувши жидівську націю, ідею расової чи національної виключності й месіянства ще більше завзято ніж московська буржуазія й буржуазна інтелігенція проповідувала, розпалювала буржуазія майже всіх так званих великих європейських націй.

Чи Французи не мали своїх Іобіно і Лянушів, а Німці свого „батька“ Яна, а новішими часами всяких Трейчків, Аммонів й інших — їм же нема числа? Хіба не у всіх у пам'яті, як мріяла німецька буржуазія перед світовою війною 1914 р. про підбиття під свої „нозі“ всього світу, всіх націй і народів, як побожно співала затуманена національним шовінізмом німецька юрба „Deutschland über alles!“ Хіба це було краще чи гірше від московського месіянства? Зрештою, хіба не відомо, що так багатьох цитовані Др. Д. Донцовим московські реакціонери, в своїм московським месіянстві йшли слідами німецьких реакціонерів „месіянстів“ — Шелінгіянців? Нас повчають про „непримириме противенство“ між російською й європейською культурами, „противенство“, яке треба й можна розв'язати тільки зброєю. А чи не бачить у такім разі „досвідчений політик“ Д. Донцов „непримиримого противенства“ між французько-романською й латино-германською культурами і чи не можна тоді по методі Д. Донцова пояснити іменно цим „противенством“ той факт, що французька буржуазія з такою засліпленою, дикою люттю рве на шматки живе тіло Німеччини, не спиняючись навіть перед можливою для неї самої від цього небезпекою? Правда, цим запитанням ми не зібемо Др. Донцова з його позиції. Він серйозно „пояснює“ ненависть буржуазної Франції до буржуазної Ірманиї, так само як буржуазної Польщі до тієїж Ірманиї основною „первопричиною“: — „московського інтригою“.

Та вглибимось далі в „філософію“ істинно-українських союзників. Читач хай не лякається, „Вглиблюватись“ залишилося вже не багатько. Первопричину всіх причин, всіх нещасть, так би мовити Антихриста — знайдено. Це, як відомо, Росія. Тепер треба тільки внести невелику корективу. Нині Росія, як зновже відомо, стоїть у центрі світової соціалістичної революції. Висновок звідси ясний — соціалістична революція, як і всі інші нещастя, московська інтрига, — справа Антихриста — Росії. Революція взагалі це „помста льокаїв“. Революція російська — це тричі „помста льокаїв“. Ленінові, Троцькому й іншим „москалям“, — повчає Др. Донцов, — ходить не про заведення соціалістичного ладу, а всього лише про „руйнацію для руйнації“, та ще може про підбиття Європи Росії — отій дикій орді. Взагалі говорити про соціалізм, про

класову боротьбу, та ще в інтернаціональним масштабі, можуть тільки не належні до „чайної“ союзу істинно-українського чи „істинно-русскаво народа“ (все одно: тут інтернаціоналізм дозволяється). Яка може бути інтернаціональна солідарність працюючих? — запитує Др. Донцов. І щоб обґрунтувати свою негативну відповідь він облудливо твердить, що працюючі маси тільки те й роблять, що, мовляв, воюють між собою, як „нації“. Аджеж, мовляв, то тільки „дешева й несмачна демаґогія“ твердити, що приміром війна 1914—1918 р. була війною імперіалістичною, викликаною буржуазією; аджеж для всякого „думаючого політика“ ясно, що війни, це святе діло „демократії“, націй і що „куються вони“ зовсім не миролюбною, культурною будівничою буржуазією, а „лише в збірній психіці народних мас“ (стр. 80). Взагалі, бачите, треба твердо пам'ятати, що „не соціальна боротьба є домінуючим чинником у міжнароднім життю, але боротьба расова, боротьба народів із народами“ (стр. 105). А через це — авторітетно твердить Дмитро Донцов — інтернаціональний соціалізм і взагалі соціалізм це є суцця нісенітниця і хто про нього говорить той просто „недосвідчений політик“. Зрештою, коли ще мова йшла про соціалізм, який проповідуює нині — належний колись „до кляси загальнонебезпечних ідіотів“ Каутський, ну тоді ще... Але й тоді це нісенітниця. Росію все одно треба знищити. Класова боротьба дурниця, хоч на ній і базується в „підставах“ своєї політики недосвідчений ще В Липинський. Міжнародні війни — це перша й найсвятіша належність західно-європейської культури й найбільший обов'язок кожної поважаючої себе демократії. Жаль тільки, що Українці, заколисані „льокаями інтернаціоналізму“, кепсько воюють. Та вони ще підправляться і покажуть Москві „кузькину матір“. Тут ланцюг „фільософіт“ Донцова сам собою замикається — від Росії до Росії.

Отже загальну „підставу“ знайдено. Тепер не трудно на цій „підставі“ накреслити „основні елементи“ „підстав“ „істинно-української“ політики.

* * *

Починати, звичайно, треба зі зовнішньої політики. Як тут бути? Які завдання стоять перед „рідним краєм“? Хто знайшов „причину всіх причин“, тому не трудно дати відповідь на поставлені питання. Др. Дм. Донцов присвячує цілий (III-ий) розділ „зовнішній політиці“ української нації. Як і треба сподіватись, він одразу бере бика за роги. „Боротьба з Росією, — пише він, — є нашим колективним ідеалом“ (стр. 72). Коротко і ясно. Зовсім зайво ламати собі голову над вишукуванням якогось іншого „ідеалу“ для „української нації“.

„Ми є аванпост Європи проти Росії, Росії яко такої, незалежно від кожноточасового її режима“ (стр. 77). Отже трохи цього Антихриста у всяк час, при всяких умовах і обставинах. А що для такої „політики“ потрібна сила, шукай її на „культурному“ Заході; звичайно не в працюючих верствах Заходу, не в пролетаріята, не в соціалістів, а в західно-європейської імперіалістичної буржуазії. „Тою силою, на котру ми маємо спертися є так званий імперіалізм європейських держав“ (стр. 87). Зновже — не всіх держав, як можуть подумати недосвідчені політики. Так, приміром, німецьких імперіалістів треба скинути з рахунку; вони, хоч і справжні західно-європейці, однак подуріли і лізуть до спілки з Росією; „льокайські обставини“, що не можуть зрозуміти політики Д. Донцова, бачите „женуть ці обидві держави, Німеччину й Росію, в обійми одну другій“ (стр. 92). Щож зробиш! Жаль, що число „справ-

жніх“ європейських держав, розуміючих своє призначення (боротьбу з Росією) зменьшується, але не тільки світа, що Німеччина. Є й такі імперіялістичні держави, які швидче самі згинуть, ніж залишать боротьбу з Росією. Приміром Франція, Англія. Особливо остання. Отже існування „німецько-російського союзу диктує нашій політиці більше ніж колибудь шукати опори в так званого антантського імперіялізму“ (стр. 95). А що передовим „бойцем“ Антанти на Сході є Польща, треба шукати спілки з нею, хоч би й ціною територіяльних уступок на користь Польщі. Цих останніх зовсім не слід боятися, бо то тільки наддніпрянські „демагоги“ та „товстолобі“ галицькі „дрібномістечкові“ патріоти можуть розводити теревені про соборну Україну й протестувати проти територіяльних уступок Польщі (стр. 97, 98). І взагалі тут слід пам'ятати всяким політикам, що Польща зовсім не такий вже великий і ворог для України. Ацжеж це європейська держава, з європейською культурою, європейським організаційним хистом, з католицькою вірою. Коли наші земляки попадуть під її високу руку на якийсь час, то зробляться культурнішими; от і все.

От вам і готові „підстави“ зовнішньої політики. Тепер залишається тільки внутрішня політика й загальне резюме — „ідеал української нації“ в цілості. Тут поперед усього треба прищепити українській нації... що ви думаєте? Та ні що инше як ідею месіянства, чи, як каже Др. Д. Донцов „політичного післаництва“ (стр. 101). Правда це нагадує щось московське. Але що зробиш. Український нарід повинен відчувати, зрозуміти, що він самим провідінням покликаний довершити велику, спеціально на нього накладену місію, — знищення Росії — Антихриста. Український нарід повинен зрозуміти, що це він покликаний встановити мир на земній кулі, в людях благоволення. Месіянство Росії полягає в тому, щоб знищити Європу; месіянство України — щоб спасти її. Месіянство українське повинно перевершити огидне московське! Ми вибраний, ми кращий, ми найкращий нарід!... Не дурнож кажуть, що клин клином вибивається.

Та Др. Донцов хоче прищепити українській нації не тільки месіянство, але й інші атрибути московської великодержавницької ідеї. Замість знаменитої московської трійці — „православ'є, самодержав'є і народність“, Донцов хоче виростити на українським ґрунті українську трійцю — „віра, гетьманство, нація“. Правда, українська „трійця“ виходить далеко блідішою. Але це від Д. Донцова не залежить. Церква відроджується; вона „вносить в суспільність елемент карности та авторитету“, і „колиб їй вдалося піднятися до того завдання, котре вона виконала по упадку римської імперії це можна булоб тільки вітати“ (ст. 200). Та чи відродиться (особливо православна недолуга) й чи дійсно доведеться українським реакціонерам її вітати лишаться для самого Донцова неясним. Таким чином перший „стовп“ виявляється на жаль малонадійним. Теж саме з гетьманством. Так гарно розпочав був ґен. Скоропадський... „Авспіції, під котрими зачав своє пановання новий володар країни, — пише Д. Донцов про Скоропадського, — були якнайліпші, бо гетьманська старовина, гетьманська армія, навіть гетьманський деспотизм, весь блеск гетьманського двору безперечно більше відповідали і нашим традиціям і селянській психіці... аніж анемічно соціалістичний парламентар“... (стр. 166). Та бачите, для зміцнення гетьманщини бракувало... „ґеніяльності“ для ґен. Скоропадського (стр. 167). І сприснуло, хоча гетьманщину підпірав можна сказати осо-

бисто і безпосередньо сам Д. Донцов (творив „публічну опінію“ в гетьманським телеграфним агентстві). А тепер жди. Чи багато геніїв має плебейська українська нація? І чи вернеться знову сподіване? Як би гетьманщина вернулась, Др. Донцов „дуже тішивсяб, коли би ця форма (у виді національної монархії) в нас історично повстала“ (стр. 200). Донцов тоді всіх сил приклав, щоби вона задержалась і наперед бере на себе обов'язок розтолкувати недосвідченим політикам, що „плутати ідею гетьманщини з монархічною ідеєю“ ніяк не можна (стр. 201), хоч би та ідея і реалізувалась „в виді національної монархії“. Гетьманщина — це власне ніщо інше, як демократія, не така звичайно, яку уявляють собі всякі „льокаї“ й „демагоги“, а „західно-європейська“... і зновже не така західно-європейська, про яку говорять спантелечені жидом Марксом європейські соціалісти, а така, про яку говорить В. Липинський в своїй „теорії“ „Трудової Монархії“, а Д. Донцов у своїх „підставах“: „демократія“, що шанує церкву, право приватної власності гетьмана (VII розділ); „демократія“, що буде шанувати людину після її багатства; що з пихою й погордою буде дивитись на „босяків“—пролетарів і „селянську голоту, не жалуючи для неї буків і вязниць; демократія, що в основу своєї моралі положить нічим не прикритий звірачий егоїзм і ненависть до всякого, хто чужий, не Українець і хто не зумів збити собі правдою чи неправдою порядної „квоти“. От ця „демократія“ — конкретно — поміщики, капіталісти, сільські глитаї, особливо останні — й повинна творити ество „великої української нації“ й підставу для намічених Донцовим операцій зовнішньої й внутрішньої політики „рідного краю“. Революція, соціалізм, нове суспільство — все це дурниці, які треба нещадно викорінювати.

Щоби здійснити своє високе „політичне післаництво“, українська нація повинна поставити собі за провідників графів, генералів, „аристократів“ зі шляхти, для яких Донцов знаходить тепле слово, в той самий час, як обливає помиями всіх не „титолованих“ українських громадських діячів (стр. 150—151) без огляду на те, чи мають вони якісь заслуги перед нацією.

Булоб зайвим спинятись ще на дрібніших деталях „внутрішньої політики“ накресленої Д. Донцовим. Вистарчить тут лише вказати на те, що всі вони були „узгляднені“ першою „грамотою“ ген. Скоропадського, і „досвідчений політик“ Донцов, переказуючи їх своїми словами та без потреби й без кінця „поясняючи“ тільки затемнює їх.

„Віра, гетьманство і нація“ — ось ідеал українських обскурантів, запозичений ними в московських реакціонерів. Оголошуючи війну московському месіянству та московському примітивізму, всі вони, а найпаче Др. Д. Донцов — силкуються перенести всі ознаки цього застарілого вже віджившого свій вік у себе — вдома московського буржуазного суспільного примітивізму на український ґрунт. Під прапором „нового слова“, несуть вони в українське суспільство чорні ідеали московських ретроградів — Меньшикових, Победоносцевих, Пуришкевичів...

Та даремна праця. Український робітник і працюючий селянин, що вже повстав до свободного національного й соціально-економічного життя, не піде в „чайні“ „істинно-українського“ народу й не покличе на своїх провідників Донцових, Піснячевських та Липинських малпуючих московських реакціонерів.

П. Х р и с т ю к.

Школа в радянських республіках.

Школа. Наука є обов'язковою й безплатною. Діти одержують у школі одяг і їду. Через завершення коєдукації одержано рівний хід формування, як для хлопців так і для дівчат. Одним із найважливіших завдань нинішньої радянської школи, це розбудження та розвій самостійного думання в дитини. Пороблено спеціальні заходи для розвитку музичних та літературних діточих гуртків.

Буржуазна преса кричить про занепад школи в радянських державах. Найкращою відповіддю про розвиток школи хай буде слідуючий статистичний образець шкільних відносин :

Росія 1914—1915 року:

1. Вищі школи	56 шкіл	76.000 учеників
2. Середні школи	1.400 "	400.000 "
3. Народні школи	83.000 "	5,000.000 "
4. Професійні школи	1.600 "	170.000 "

Разом . . . 86.056 шкіл 5,645.000 учеників

Росія 1919—1920 року:

1. Вищі школи	100 шкіл	120.000 учеників
2. Середні школи	4 000 "	520.000 "
3. Народні школи	100.000 "	6,500.000 "
4. Професійні школи	2.300 "	200 000 "

Разом . . . 106.400 шкіл 7,340.000 учеників

Реклама технічних шкіл у радянських республіках. Послідніми часами переведено реформу технічної школи. Та реформа є початком загальної перебудови вищих шкіл; її перепроваджено при співпраці старої професури. В підставу реформи покладено: концентрацію науки, примінення практики та основної зміни положення студентства. До того часу стара школа терпіла через надмір різних предметів та енциклопедичність. Колись студент мусів перейти яких 60—80 різних іспитів, що коштувало багато енергії й після укінчення школи кандидат виходив до життя з надто підорваними силами. Нова школа уряджена так, що вся наука зосереджується коло якої небудь спеціальности й останні предмети беруться оскільки цього потребує дана спеціальність. Значно скорочені також ферії. Перерив у науці триває тільки два тижні на Різдво, Великдень і місяць літом. Час тренання науки скорочений на три роки; кожний научний рік ділиться на три семестри. Важним моментом є виужиття державних фабрик і заводів для практичних робіт студентів. Студенти-практиканти цілий літній семестер переводять у фабриках та заводах. Радикальна зміна зайшла також під зглядом соціального та матеріального забезпечення студентства. Держава трактує студента, як державного робітника й з хвилиною вступлення в університет виплачує йому платню в грошах, їжу, красноармійця, спільне життя, одягу і т. д. Над працями студентів переводиться остраконтроль студентів, які погано учаться чи недбало працюють, негайно зі школи викидається. Нова вища школа невідказується від своєї задачі підготовки майбутніх учених та дослідників. При всіх катедрах вищої технічної школи існують спеціальні науково-дослідні курси. Реформа незвичайно оживила діяльність вищої технічної школи. В 58 техніках у роках 1912—1914 училось 25.000 студентів, у роках 1917—1918 училось 8000 студентів, у січні 1921 р. активно працювало 30.000 студентів.

Положення вищої школи в радянських державах. Студенти радянських держав живуть на повнім державнім утриманню. Студенти окрім платні дістають ще червоно-армійську порцію, яка складається з 1½ ф. хліба і ¼ ф. мяса. Окрім того отримують убрання і другі річі. На університетах правлять ради, які складаються із професорів, студентів і відпоручників суспільних організацій. Політичної боротьби внутрі університету немає. Більшість студентства занята виключно науковою працею. Програма в спеціальних научних заведеннях значно скорочена; викинуто злишні предмети, які не мають відношення до даної спеціальности. В той спосіб удалося скоротити тренання науки на три роки. Абсолютно спеціальних научних заведень по укінченню дістають степені інженера своєї спеціальности. Після дволітньої практики інженери спеціалісти можуть продовжувати своє формування в окремих наукових інститутах, де курс триває 2 роки. Після укінчення дістають степені ученого інженера. Найбільшою перешкодою в науці стає брак всяких научних приладів. На університети приймають кожного, але по упливі трьох місяців відбуваються пробні іспити „colloquium“, які переходить всього деколи тільки 15—20%. Ті, які перепадуть при пробних іспитах, як не підготованих із університетів виключається. Університети у внутрішньому своєму життю користуються автономією і всякі директиви та прикази з центра виповляються, як що вони є доцільні для школи в даних обставинах. На університети повернулись всі бувші стар-

шини та солдати студенти. На університети мають право вступу також студенти, які служили передше в контр-революційних арміях Колчака чи Денікіна.

Факультети суспільних наук. Цілею факультетів суспільних наук є підготовка науково вишколених практичних робітників соціалістичного будівництва. В склад факультетів суспільних наук входять такі відділи: економічний (організація промисловості, праці й соціального забезпечення, фінансо-адміністративний; суспільно педагогічний з циклом шкільним і позашкільним. Окрім того ще по деяких університетах запроваджено відділ: статистичний, зовнішніх зв'язин і артистично літературний. Для розроблення різних галузей суспільних наук, для підготовки високо кваліфікованих наукових сил по тих науках припоручено комісаріатові народньої освіти заложити спеціальні научні інститути по окремим основним галузям суспільного знання.

ІЗ РУХУ СОЦІАЛІСТИЧНОЇ МОЛОДІ.

Другий Конгрес Інтернаціоналу Комуністичної Молоді.

Відчинення конгресу 9. липня с. р. відбулось зі слідуючим порядком праці: 1. Третій Конгрес Інтернаціоналу Комуністичної Молоді й его ухвали; 2. Відношення Інтер. Ком. Мол. до комуністичних партій та III-го Інтернаціоналу; 3. Господарська боротьба пролетарської молоді; 4. Комуністичне виховання молоді; 5. Комуністичне виховання дітей і організація діточих груп; 6. Антимілітаристична тактика молоді-організації; 7. Інтернаціонал Комуністичної Молоді і сільська молоді; 8. Інтернаціонал Комуністичної Молоді і студіююча молоді; 9. Революційний рух молоді в колоніях; 10. Інтернаціонал Комуністичної Молоді й жидівські спілки революційної молоді; 11. Справоздання Екзекутивного Комітету; 12. Організаційні питання; 13. Зміни статуту; 14. Вибори; 15. Річне.

На Конгрес прибуло 150 делегатів із різних країв Європи; близького й далекого Сходу та Америки. Були заступлені 35 різних країв. Одним із перших бесідників був Мінценберг, який балакаючи про сприятливість економічних та соціальних відносин, що спричинило це, що велика скількість робітничої молоді горнеться до комуністичних організацій; вказував ще одначе й на небезпеку з боку всяких буржуазних робітничих спортових клубів та громад молоді, які заложує та щедро підпомагає II-гий та 2½ Інтернаціонал. Комуністична молоді мусить повести з ними безпощадну боротьбу. В дальших своїх виводах Мінценберг сказав: „Інтернаціонал Комуністичної Молоді стоїть тепер перед грома завданнями: 1. поглибити й розширити вплив організацій комуністичної молоді; 2. сильно зорганізувати громади молоді, де вони слабо існують, наприклад в Англії та Америці; 3. притягнути молодих сільських робітників до комуністичних громад молоді“. При кінці згадає на слова Троцького про це, що молоді все мусить давати нові сили на місце упавших товаришів. Від імені російської молоді промовляв Шаакин. Від Комуністичного Інтернаціоналу короткий привіт мав Лосовський; дальше балакав від імені Комуністичного Інтернаціоналу Зіновев, який між иншим сказав: „Бгато з поміж наших молодих товаришів впало на дусі, як почули слова Леніна, що європейську та американську буржуазію о много тяще побідити ніж це було з російською. В тім висказі Леніна зовсім не чується голосу спроби поєднання з буржуазією, тільки стремління так зорганізувати боеві ряди пролетаріату, щоби в майбутній боротьбі буржуазія мусіла програти. Щоби побідити, то не вистарчить бути тільки добрим марксистом, але треба також уміти оминати блуди.“ Луначарський в своїйому привіті говорив, що весь тягар будови лежить на комуністичній молоді, яка в будуччині має викінчити ту будову, яка має бути селитьбою нового гармонійного суспільства. Предсідателем конгресу був вибраний Мінценберг. — 14. липня відбулося друге засідання конгресу зі слідуючим порядком: 1. Звіт Екзекутиви; 2. Взаємовідносини між молоді-організаціями а комуністичними партіями; 3. Господарська боротьба; 4. Культурна праця; 5. Організаційні питання діточих груп; 6. Праця в колоніях; 7. Відносини до студіюючої молоді; 8. Праця молоді по селах; 9. Вибори. Французька делегація додала ще 10 точку; про мілітаризм. Промовляв також Троцький, який балакав про завдання і про значіння 2-го конгресу молоді, про сучасне становище класової боротьби, де між иншим сказав: „знищення буржуазії не є механічним процесом, противно воно вимагає політичної мудрости, далекого передбачування, рішучости, холонокровности і здорового думання“. На засіданню 15. липня Мінценберг при звіті дотеперішньої Екзекутиви, констатував факт, що студіююча революційна молоді у великій скількості прилучається до Комуністичного Інтернаціоналу і що послідний скріпився значно в своїй становищу і успішно розвивається у всіх краях.

СХІДНА ГАЛИЧИНА.

Організація української соціалістичної молоді. В перших днях місяця липня с. р. відбувся у Львові зїзд українського студентства Східної Галичини. По виявленню реакційного настрою зїзду, соціалістична фракція приневолена була зробити окрему нараду. На цій раді обмірковано останній студентський зїзд і застановлено над тактикою соціалістичного студентства. По довній річевій й спокійній дискусії, рішено заснувати окрему організацію української соціалістичної молоді і винесено в цій справі таку резолюцію: Зібране на нараді у Львові дня 3. червня українське соціалістичне студентство, по переведенню основної дискусії над сучасним студентським життям і організаційною працею, однодушно рішає: 1. Пирвати всякі звязки з існуючими досі організаціями українського студентства, уважаючи, що праця в спільних студентських організаціях є неможлива і веде тільки до затемнювання соціалістичного світогляду та марного витрачування енергії на справи, що нічого спільного не мають зі соціалістичною молоддю. 2. Покликати до життя окрему організацію української соціалістичної молоді і в цій організації повести енергичну працю в напрямі поглиблення соціалістичного світогляду серед найширших кругів української студентської, гімназійної й робітничої молоді. 3. Приступити негайно до видавання органу української соціалістичної молоді. 4. Залишити звязку кооперацію в політичних справах із молоддю буржуазного табору, уважаючи, що основним і невідкличним заложенням соціалістично-думаючої молоді, це праця сперта на боротьбі клас.

Соціалістична молодь. У Львові відбулися в льокалі тов. „Праця“ збори польської, жидівської та української соціалістичної робітничої, студентської та академічної молоді. Збори скликав ініціативний гурток для засновання у Львові відділу заложеного минулого року у Варшаві „Звонзку молодезки соціалістичної“. Збори мали дуже бурливий перебіг. Референти доказували потребу заложення Міжнародного Союзу, котрий працював би над об'єднанням і освідомлюванням пролетаріату, а головню молоді. Проти прийняття Українців і Жидів до вище згаданого Союзу виступали дуже рішучо представники польської молоді з під знаку П. П. С., вказуючи на це, що згаданий Союз є організацією виключно польської молоді та що Українці й Жиди не можуть до нього належати. До гарячих перепалок приходило підчас промов Українців і Жидів. Пелесовці домагалися перекладу їх промов на польську мову й підчас їх промов піднімали такий гамір, що взагалі не можна було нічого чути. Від української соціалістичної молоді промовляв тов. Максимович, котрий висказувався за заложенням окремого союзу соціалістичної молоді Східної Галичини та рішучо застерігся проти творення в цьому союзі яких небудь окремих національних секцій. Противню представник поале-сіонської молоді, заявляючись за утворенням союзу, гарячо обстоював потребу окремих національних секцій. Вибрано тимчасовий організаційний комітет, до котрого увійшли крім ініціаторів зборів по одному представникові від Українців і Жидів. При кінці зборів ухвалено протест проти послідних арештовань комуністів у Львові.

ЧЕХІЯ.

Зі життя української соціалістичної молоді у Празі. Незвичайно гарно розвивається „Соціалістична громада молоді ім. Драгоманова“, яка своєю енергією, охотою до праці та я ним поставленням своєї ціли, зискує собі чимраз ширший послух серед тутешньої академічної молоді. До сього часу дала громада ряд рефератів та відчитів по основним суспільним питанням, так для членів громади, як і для загалу тутешнього українського громадянства, на теми: „Інтелігенція та суспільність“, „Розвій соціального чуття“, „Соціалізм та національне питання“, „Завдання визвольної боротьби на Україні“ і інші. В першу чергу стремиться громада до об'єднання соціалістичної молоді за кордоном — і в тій цілі робить інтензивні старання. Громада заложила також свою бібліотеку.

Лівича реалістичної партії на Чехії за комуністичною партією. В першій половині місяця чегвня відбулась у Празі конференція лівичі реалістичної партії. Партію реалістів заложив був свого часу проф. Масарик (теперішній президент) разом із другими визначними духовими чеськими дічачи. Партія організувала в собі переважно урядничу інтелігенцію та поступове студентство. Партія видала зі себе визначних працююників на полі науки та політики. З вибухом соціальної революції у Росії, партія розбилась на дві часті; правича на чолі з проф. Др. Радлем зійшла на дорогу соціалізму-опортунізму та лівичу на чолі з проф. Др. Неєдлим на шлях революційного соціалізму. На послідній партійній конференції лівичі проф. Др. Неєдлий заявив, що обовязком духової інтелігенції є співпраця з комуністичною партією. Для нас лівича реалістичної партійної тим цікава, що вона об'єднує в собі велику кількість соціалістичного чеського студентства.

Спартакіяда червоної молоді на Чехії. В неділю 26. червня с. р. червона молодь урядила спартакіяду, на якій вправляло около 10.000 молодих хлопців. Число присутних глядачів виносило біля 200.000. Б.

АВСТРИЯ.

Свято в 5-ну річницю смерті Івана Франка. Дня 19. VI. с. р. відсвяткувала „Соціалістична громада молоді ім. Драгоманова“ у Відні, 5-літню річницю смерті нашого Учителя Івана Франка. Свято отворив промовою тов. Демчук від ім. соц. громади. В своїм рефераті шановний тов. Грушевський представив соціалістичний рух в яким зростає Ів. Франко. Тов. Шраг представив діяльність Ів. Франка як людини, яка терпить і бореться за щастя та краю долю людськості. На закінчення відчитав тов. Крайковський вірш Ів. Франка „Вічний Революціонер“. Додатково говорив тов. Піддубний від імені українського робітництва за кордоном.

На рік 1921/22 приладжений вже цілий цикл викладів та лекцій. При Соціалістичній Громаді заложено власну бібліотеку. К.

Центральний комітет „Комуністичного Союзу Молоді України“ скликає III-й Всеукраїнський Зїзд Союзу Комуністичної Молоді.

Зїзд комуністичної молоді у Швеції. 14., 15. і 16. мая засідав у Штокгольмі зїзд союзу соціал-демократичної молоді Швеції. Союз виносить понад 25.000 членів. На зїзді було присутних 194 делегати, які заступали 210 організації. Зїзд одностайно прийняв ухвалу назвати дотеперішню організацію: „Союз-ом комуністичної молоді“.

Конгрес комуністичної молоді в Болгарії відбувся 10. мая с. р. Спілка має тепер 9.401 членів.

Дня 4. вересня 1921 р. відбудеться „Міжнародний день молоді“, який для зазначення солідарності робітничої молоді всіх країв, відбувається що року в місяці вересні.

Засновання жовтого Інтернаціоналу Молоді. В місяці маю відбувся в Амстердамі закладний конгрес соціал-патріотичної молоді. На порядку деннім були слідуючі питання: Відношення до II. Інтернаціоналу, до „Міжнародної Робітничої Спілки (2 1/2) у Відні; статут; діяльна програма і т. д.

Комуністична пропаганда в американському університеті. Ректор університету у Вальпарезо вніс до політичних властей меморандум, в якому вказує на розширювання ідей комунізму серед тамошньої університетської молоді. „Університет стався центром комуністичної пропаганди“, жалується ректор.

Представники інтелігенції а радянська влада. В Смольнім Інституті 6. червня с. р. відбулася конференція комуністичного студентства, на якій обговорювано проблему комуністичної політики в університетах. Докладчиком був тов. Кузьмін, який коротко зисував відношення радянської влади до інтелігенції. Він вказував на це, що це відношення має в собі багато спільних черт, як у відношенню радянської влади до селянства. Дальше конечном є злучитися з інтелігенцією, яку треба притягнути до спільної праці для добра радянського ладу.

Переслідування антимілітаристичної молоді у Франції. Під закидом антимілітаристичної пропаганди арештовано в перших днях червня 37 членів комуністичної та анархістичної федерації молоді.

ХРОНІКА.

УКРАЇНА.

В Одесі заложено інститут прикладної хемії й радіології для підготовки спеціалістів хемічної промисловости.

У Харкові відділ професійного формування робітників відкрив цілий ряд професійних наукових заведень. Робляться заходи для якнайбільшого притягнення робітників до вище наведених научних інститутів. Наука являється обовязковою для всіх членів профсоюзів. Після даних, науку в школі повинно перейти 350.000 членів.

Другий всеукраїнський інститут наукової медицини. Нар. Комісаріат здоров'я ухвалив заснувати в Одесі другий всеукраїнський інститут наукової медицини. Організуються також постійні лікарські курси а також курси для боротьби з туберкульозом.

Докінчується засновання київського музею праці та бібліотеки з багатим статистичним відділом. Працею заняті 12 економістів-спеціалістів.

Народно-господарська освіта. Народно-господарський інститут в Одесі перемінено на університет. Школа має спеціальних вісім відділів.

Технічне образумання на Україні. На Україні зауважується значний зріст технік, яких число виносить 54, окрім того існує 4 вищі сільсько-господарські школи.

* * *

„Капітал“ Маркса на українській мові. Незабаром вийде з друку в Берліні „Капітал“ Карла Маркса в трьох томах в українському перекладі. Книжка по-явиться заходами канадських товаришів. Вступне слово написали Раковський і Ленін. На українську мову перекладали С. Вікул і Др. Левицький.

Дім учених. У Петрограді перемінено колишню палату великого князя Володимира на „дім учених“. Уряджено бібліотеку, яка має 25.000 томів. Велику колишню салью для танців перемінено в їдальню для учених; там може харчуватися денно 2.000 осіб. Дім учених є добре уряджений і дає ученим можливість взаємної стрічі. Так само є прилаштовані кімнати для праці. Окрім того ще є забавні кімнати.

Міжнародня санаторія для письменників. Комісаріат здоров'я уладив на Криму санаторію для письменників різних країв. Санаторія буде знаходитися в тім домі, де 1902 року жив Толстой, як его виключили з церкви. На свято відтворення очікується прибуття визначних письменників других країв: Анатолія Франса, Ромена Ролана, Уельса та других.

6. червня 1921 р. відбувся у Москві конгрес медиків.

ІЗ ГАЗЕТ ТА ЖУРНАЛІВ.

„Наша Правда“, орган комуністичної партії Східної Галичини, виходить у Відні кожної суботи.

„Борітєса-Поборєте“, неперіодичний закордонний орган української партії соціалістично-революціонерів; виходить у Відні. До цього часу вийшло 7 чисел. В останніх днях місяця липня с. р. вийшло 8 число зі слідуючим змістом: Мих. Грушевський: Пам'яті Париської Комуни; Мик. Шраг: Начерк основ і форм сучасних та майбутніх поєднань держав; Мик. Чечель: „Новочасна мудрість наукового соціалізму“; („Вільна Україна“, ч. 1—2, 1921 р., орган „Центр. Ком. УСДРП.) Факти та документи.

„Internationale Jugendkorrespondenz“ помістила більшу статтю про революційну працю у Східній Галичині та про життя соціалістичної молоді. Головною ниткою статті є вказування на конетність співпраці української, польської та жидівської революційної молоді. Вказує також на це, що година визволення Галичини недалеко бо „кількадесятитисяч молоді пішло з червоною армією на Україну. Там вони набирать революційного виховання та свідомости і вони творять огнєвий елемент для Галичини. А все одно вони мусять колись вернути до вітчизни.“ Далше описує економічні відносини українського селянства, его настрої та переслідування, які мусить терпіти зі сторони польської влади та жандармів.

„Промінь.“ Буковинська студентська організація „Союз“ випустила в світ два числа свого місячника „Промінь“. Появу журналу треба радісно привитати; без сумніву, це дуже відрізне явище серед туманного життя буковинської української молоді. Не можна одначе сказати, що орган вповні відповідає вимогам тамошнього буття української молоді. Поминувши „мелодійність“ та „милослухність“ писання, не найдете в ньому нічого живого, нового. Переспіви колишнього перебутого, пережитого. Витяги з воєнних споминів (Шпигун), переспів Оскара Уайльда (Соловій і рожа), кілька слів міркування про чесність, про теорію Айнштейна, оце все складається на перше число. Друге такеж саме. Якесь метафізичне оспівування природи, далі свято Купала, переспів казки, якто нераз байкарі брати Ірими писали. Коли ще до цього додамо кілька слів про завдання академічних товариств, то будемо мати друге число „Проміня“. Перечитавши це все, стає трошка жалко самого журналу. Гарним і неначе оживлюючим мертву красу „місяшного проміня“ є поезія Волошка. Але появу „Проміня“ треба помімо всего привитати, як першу спробу вирвати буковинську українську молодь із гнилої атмосфери буршівства та авантюри і пхнути її до праці, до творчого життя, якого зараз так потребує тамошний нарід порабощений румунською окупацією. Ідея витягнути молодь зі старої атмосфери буршівства та байдужности до громадського діла, (що так цікувало, на жаль ще й тепер цікує буковинську молодь), на новий шлях праці, розвою

думки, на шлях, яким іде молодь других народів, оце повинно би стати завданням органу „Промінь“. Орган молоді мусить кристалізувати біля себе молоді сили, якіб опісля могли повести нарід чи бути самим добрими працівниками на полі визволення широкх робучих мас народу на Буковині. Студіююча молодь, яка хоче бути корисна своему народові, не сміє замикатися якоюсь академічною есклюзивністю; противно, повинна шукати як найтісніших звязків з народними масами. Тому ми радимо товаришам із „Проміня“, які дійсно широко хотілиби працювати і бажають визволення для народу, розплутатись із туманністю, яка бе в очі з попередних двох чисел „Проміня“; поставити ясні цілі та ідеї і їх пропагувати й переводити в життя. Тоді буде користь. Нині вже запізно а найважніше, не час тепер писати про рожу Уайльда чи щось в тому роді друге. І то гарне, але воно мертве, а життя тимчасом кладе перед буковинською молоддю більше реальні життєві завдання, за яких здійснення думаюча молодь мусить взятись, бо їх зреалізування домагається нарід. Які цілі і якими шляхами дійти до зреалізування цих завдань? Цілі й шлях одинокий — це соціалізм. Д.

„Молоде Життя“. Появилось подвійне (4/5) число за май—червень „Молодого Життя“, орган віденської академічної „Січі“. Відразу кидається в очі „увільнення“ від всякого „большевизму“ та „соціалізму“, чим мали грішити попередні числа. Тепер пишуть „серйозні“ батьки. Ціле число помимо свого чисто „рапорового“ характеру наповнене ядом до всякого „большевизму“ („Звіт із Міжнародного Студентського Конгресу у Празі“). Хроніка переповнена злобними замітками про життя на Радянській Україні. Словом „Молоде Життя“ появилоса цілковито „вичищеним“, ну, але не дивинія, бо воно послідними часами перейшло в „старші руки“. Найкращий доказ, що всяка співпраця, навіть у студентських справах, із реакційною молоддю є неможлива і тому соціалістична молодь мусить витворювати свої окремі осередки організаційні в яких плекалаби свої ідеї.

„Вільна Україна“, неперіодичний орган ЦКУСДРП, ч. 1—2, за Січень і Лютий 1921, Львів Орган є духовим плодом „петлюрівської“ соціал-демократії. Шановні автори (Маєпа й другі) всіми силами стараються зі становища „наукового соціалізму“ доказувати „ненауковість“ російської революції; для них диктатура пролетаріату в Росії ще завчасна і російська революція, це тільки пролім феодального життя до „успішного розвитку капіталістичного способу продукції“. Звичайно, для них завчасна ще й ідеологія 2½ Інтернаціоналу; вони зі становища „наукового соціалізму“ мають ще час. Вони думають долю українського робучого народу кувати на принципах „наукового соціалізму“ шукаючи его на петлюрівській службі по передпокоях „соціаліста“ Пілсуського та других подібних.

„Соціалістична Думка“, Львів. Видавцем є Микола Ганкевич. Дух журналу є опортуністичний; вже в першій числі балакається, що найближчою політичною цілею українського пролетаріату не є диктатура пролетаріату, але „народна демократія“. Соціалісти з під прапору Ганкевича шукають знову „реальної“ тактики, що в дійсності означає спільний бльок з Петлюрою та Пілсудським проти українського пролетаріату, проти Радянської України. Але прийде ще час, коли галицьке робітництво дасть належну відповідь панам „демократам“. Г.

Осип Турянський: „Поза межами болю“. — Недавно заходами віденського видавництва „Умна“ появилс вище названий твір. Мотив писання це епізод із послідньої європейської війни. Поет ядерно змальовує фізичну нужду та душевні терпіння людей, яке зі собою приносила капіталістична війна. Описані картини це безпосередній вражіння автора, який сам був учасником тієї страшної трагедії, яку змальовує. В найближшому числі нашого журналу подамо обширніше про твір „Поза межами болю“.

Український Соціольогічний Інститут

під проводом проф. М. Грушевського видав такі книжки:

- П. Христюк: Замітки і матеріали до історії української революції. Т. I—III.
 М. Hruschewsky: Abrégé de l'histoire de l'Ukraine. Друкуються і незабаром вийдуть.
 М. Грушевський: Початки громадського і державного життя.
 М. Лозинський: Галичина в рр. 1918—1920.

БІБЛІОГРАФІЯ.

Українська соціалістична література за 1921 рік.

- Бедний, Демян:** Піп Панкрат, тітка Домна та явлена ікона в сел Коломна. Себто про попівський гаман та попівську і совість душоспасена це повість. Переклад П[єтра] Д[ятлова]. Бібліотека „Молота“, Ч. 1. Друк. 10.000 прим. Нью-Йорк-Відень, 1921, 8°, 23 + (1) стор. + 24 ілюстр.
- Богданов, А.:** Діалектичний матеріалізм. Переклав Ю. Сірий. Бібліотека „Нової Доби“, Ч. 21. Відень-Київ, 1921, 16°, 77 + (3) стор. Друк. 5000 прим.
- Винниченко, Володимир:** Українська Комуністична Партія (У. К. П.) і Комуністична Партія (большевиків) України (К. П. [б.] У.) Бібліотека „Нової Доби“, Ч. 27. Відень-Київ, 1921, 16°, 32 стор. Друк. 3000 прим.
- Відповідь Ірупи Українських Комуністів у Німеччині (колишньої Закордонної Ірупи Української Комуністичної Партії) на відкритий лист В. Винниченка до українських робітників і селян.** (Місце і рік незазначено). Берлін, 1921, 8°, 8 стор.
- Галушинський, М[ихайло]:** Михайло Драгоманів — ідеолог Нової України. Літературно-Наукова Бібліотека С. П. Ч. 163. Накладом Української Видавничої Спілки, Львів, 1921, 16°, 15 + (1) стор.
- Галушинський, М[ихайло]:** Шевченко — поет життя й чину. Літературно-Наукова Бібліотека С. П. Ч. 164. Накладом Української Видавничої Спілки, Львів, 1921, 16°, 19 + (1) стор.
- Гольдельман, Соломон:** Листи жидівського соціал-демократа про Україну. Матеріали до історії українсько-жидівських відносин за час революції. Жидівське видавництво „Гамойн“ на Україні. Відень, 1921, 8°, 80 стор.
- Дорошенко, Володимир:** Шевченко і його думки про громадські справи. „Знання“. Бібліотека популярно-наукових викладів під редакцією Омеляна Терлецького. Ч. 4. Накладом Української Книгарні. Львів, 1921, 16°, 24 стор.
- Калинович, Іван:** Показчик до української соціалістичної і комуністичної літератури. Бібліотека „Нової Доби“, Ч. 20. Відень-Київ. 1921, 16°, VIII + 112 стор. Друк. 2000 прим.
- Карпинський, В. Л.:** По чийм боці правда. (Селянська бесіда в 2-ох картинах.) З російського — Олександра Пушур. „Комуністична Бібліотека“. Ч. 8. Відень-Львів, 1921, 8°, 16 стор. Друк. 10.000 прим.
- Каутський, Карло:** Соціалізація і робітничі ради. (Доклад представлений другому Конгресові робітничих, солдатських і селянських рад Німеччини 14. квітня 1919 р.) Переклад Миколи Галагана. Видання Закордонної Ірупи У. С. Д. Р. П. Накладом Літературного Інститута „Українська Книжка“. Київ-Відень-Львів, 1921, 8°, 24 стор.
- Конституція Української Соціалістичної Радянської Республіки.** Вид. „Українських Робітничих Вістей“. Вінніпег, 1921, 8°, 24 стор. (?)
- Кракалія, Кость:** Оповідання. І. Видання робітничого просвітнього товариства „Воля“ в Чернівцях. Ч. 1. Чернівці, 1921, 16°, 31 + (1) стор.
- Кунфі, З.:** Пролетарська культура. Переклад І. К. Бібліотека „Нової Доби“, Ч. 25. Відень-Київ, 1921, 16°, 29 + (3) стор.
- Левинський, В[олодимир]:** Єдина, неділима совітська Росія? Бібліотека „Нової Доби“, Ч. 30. Відень-Київ, 1921, 16°, 20 стор.
- Левинський, В[олодимир]:** Право і соціалізм. Бібліотека „Нової Доби“, Ч. 32. Відень-Київ, 1921, 16°, 19 + (1) стор.

(Далі буде.)

НАШ СТЯГ

є органом соціалістичної революційної української молоді.

НАШ СТЯГ

буде поміщувати статті, теоретичні, пропагандійні, революційну белетристику та поезії, взагалі все що буде корисним для розширення та поглиблення ідей революційного соціалізму - комунізму посеред української молоді.

Всіх тих, які солідаризуються чи співчують нашому органі, просимо о якнайшвидшій співпраці та допомозі.

Редакція.

Бібліотека Соціалістичної Молоді

буде випускати малі брошури теоретичного, історичного та агітаційного змісту потрібні для розвою та плекання соціалізму посеред української молоді.

Бібліотека Соціалістичної Молоді

видала друком брошуру ч. 1:

Що таке і чого хоче

Інтернаціонал Комуністичної Молоді?

Набувати можна в редакції «НАШОГО СТЯГУ».

НАШ СТЯГ

Орган
Соціалістичної Української Молоді.

Виходить у Відні неперіодично.

Редагує комітет.

Всі писання і посилки в справах редакційних та адміністраційних слати на адресу:

PETRO PASITSCHNYK,
Wien, XVIII. Währinger-Gürtel No. 69.